

T.C.
DİCLE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
HUKUK ANABİLİM DALI
ÖZEL HUKUK BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

**TÜRK HUKUKUNDAKİ
KUSURSUZ SORUMLULUK VE
TEHLİKE SORUMLULUĞU
HALLERİ**

Hazırlayan
Zeynep Uyar ÖZBEK

Tez Danışmanı
Doç. Dr. M. Refik KORKUSUZ

Diyarbakır
2009

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

Türk Hukukundaki Kusursuz Sorumluluk ve Tehlike Sorumluluğu Halleri

Zeynep Uyar Özbek

**Dicle Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Özel Hukuk Anabilim Dalı
Yüksek Lisans Programı**

Türk Hukukunda, sorumluluk hukuku kurallarının kusur esasına dayandırılması uzun yıllar insanların ihtiyacına cevap vermesine rağmen gelişen teknoloji ve sanayi ile birlikte ortaya çıkan ihtilafların çözümünde salt kusur prensibinin uygulanması yetersiz kalmaya başlamış, kusura dayanan sorumluluk hallerinin yanında kusura dayanmayan sorumluluk hallerini de düzenleme ihtiyacı doğmuştur. Bu düzenlemelerin bir kısmı Türk Medeni Kanununda, bir kısmı Borçlar Kanununda, bir kısmı da özel kanunlarda yapılmıştır.

Bu nedenle tez çalışmasının ana konusunu; sorumluluk hukuku, kusursuz sorumluluk ve tehlike sorumluluğu hallerinin ayrımı ve Türk Hukukundaki yerinin incelenmesi oluşturmaktadır.

ABSTRACT

Master Thesis

The Cases of Defectless Responsibility and Danger Responsibility in Turkish Law

Zeynep Uyar Özbek

**Dicle University
Institute of Social Sciences
Department of Private Law
Master Thesis Program**

In Turkish Law, although the fact that the principles of liability law have been based on the defect basis for years has met people's requirements, it has started to become inadequate in resolving controversies emerging through development of industry and technology. Accordingly, the need to arrange liability situations not based on defect besides those based on defect has arisen. Some of these regulations have been involved in Turkish Civil Code, some in law of obligations, and some in privately designed laws.

Therefore, the main subject of this thesis is to distinguish between defectless responsibility and danger responsibility in liability law, and to investigate their place in Turkish Law.

Yüksek Lisans Tez Savunma Tutanağı

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne

Bu çalışma jürimiz tarafından Özel Hukuk Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Doç. Dr. M. Refik KORKUSUZ

Üye : Yrd. Doç. Dr. Filiz YAVUZ İPEKYÜZ

Üye : Yrd. Doç. Dr. Gürsel KAPLAN

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylım.

...../...../.....

İmza

Akademik Unvan, Adı Soyadı
Enstitü Müdürü
(Mühür)

ÖNSÖZ

Tez konusu üzerinde araştırma yaparken hukukumuzda düzenlenen tehlike sorumluluğu hallerinin ne kadar kısıtlı olduğu, aslında kanunlarla özel olarak düzenlenen tehlike sorumluluğu hallerinin dışında günlük hayatımızda karşılaştığımız ve genel bir düzenlenmeye tabi tutulmamış birçok sorumluluk sebebinin daha mevcut olduğu görülmüştür. Bu nedenle, konuyla ilgili Yargıtay'ın eski ve yeni birçok içtihadı, kaynak olarak alınıp değerlendirilmiştir. Ayrıca, konuyla ilgili kanunların genel ve madde gerekçeleri, parlamentoda bulunan kanun tasarıları da incelenmiştir. Çalışmada, ulusal literatür mümkün olduğunca taranarak, konuyla ilgili yeni ve eski fiziki veya sanal kitap, makale ve her türlü yazıdan yararlanılmıştır.

Bu çalışmanın hazırlanmasında, yararlanılan kaynakların yazarları başta olmak üzere, doğrudan ve dolaylı olarak emeği geçen herkese en derin saygılarımla teşekkür etmekten onur duyuyorum. Mesleki çalışmalarımın her alanında bana öncülük, cesaret veren, beni yönlendiren ve tez konusunun belirlenmesi ve hazırlanmasında da önerilerini ve desteklerini esirgemeyen saygıdeğer hocalarım Sayın Doç. Dr. M. Refik KORKUSUZ'a ve Yrd. Doç. Dr. Filiz YAVUZ İPEKYÜZ'e; tezin yazım aşamasında beni yüreklendiren değerli hocalarım Yrd. Doç. Dr. Gürsel KAPLAN'a ve Yrd. Doç. Dr. Nihat Taşdelen'e, tezin şekil düzenlemesini yaparken yardımcı olan değerli hocam Yrd. Doç. Dr. Tahir MURATOĞLU'na, içtenlikli ve huzurlu bir çalışma ortamı içinde birlikte çalışmaktan mutluluk duyduğum Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nin diğer bütün değerli hocalarına ve hayatım boyunca beni destekleyen aileme teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	I
ABSTRACT	II
TUTANAK.....	III
ÖNSÖZ.....	IV
KISALTMALAR	X
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM – SORUMLULUK HUKUKU	
I. SORUMLULUK KAVRAMI.....	4
II. TARİHİ GELİŞİM	8
A. KISAS İLKESİNE GÖRE SORUMLULUK	8
B. HUKUKİ SORUMLULUĞUN CEZAİ SORUMLULUKTAN AYRILMASI	9
C. KUSUR SORUMLULUĞU İLKESİNİN KABULÜ	9
D. KUSURSUZ SORUMLULUĞUN KABULÜ	10
III. SORUMLULUK HUKUKUNUN AMAÇLARI	10
A. ZARARI DENKLEŞTİRME AMACI.....	10
B. ZARARI ÖNLEME AMACI.....	11
C. TAZMİNAT TALEBİNDE İHLAL EDİLEN HAKKIN DEVAMI AMACI	11
IV. SORUMLULUĞUN YASAL KAYNAĞI.....	11
V. SORUMLULUK SEBEPLERİ	12
VI. SORUMLULUK TÜRLERİ	14
A. KUSUR SORUMLULUĞU	14
B. SEBEP SORUMLULUĞU	15
C. HUKUKA UYGUN MÜDAHALEDEN DOĞAN SORUMLULUK.....	17
İKİNCİ BÖLÜM – KUSURSUZ SORUMLULUK	
I. KUSURSUZ SORUMLULUK KAVRAMI.....	20
II. KUSURSUZ SORUMLULUĞUN İLKELERİ	21
A. KUSUR İLKESİ	21
B. DİKKAT VE ÖZEN İLKESİ.....	21

C. NEDEN OLMA İLKESİ.....	22
D. HAKKANİYET İLKESİ.....	23
E. TEHLİKE İLKESİ.....	24
F. FEDAKARLIĞIN DENKLEŞTİRİLMESİ İLKESİ.....	25
III. BORÇLAR YASASINDAKİ KUSURSUZ SORUMLULUK (OLAĞAN SEBEP SORUMLULUĞU) HALLERİ	26
A. AYIRTIM (TEMYİZ) GÜCÜNDEN YOKSUN OLANLARIN SORUMLULUĞU	26
B. İSTİHDAM EDENİN SORUMLULUĞU.....	31
C. HAYVAN GÜDENİN (İDARE EDENİN) SORUMLULUĞU.....	36
D. BİNA YA DA İNŞA ESERİ SAHİBİNİN SORUMLULUĞU.....	39
IV. MEDENİ YASADAKİ KUSURSUZ SORUMLULUK (OLAĞAN SEBEP SORUMLULUĞU) HALLERİ	43
A. EV BAŞKANININ SORUMLULUĞU	43
B. TAŞINMAZ MALİKİNİN SORUMLULUĞU	45
C. TÜZEL KİŞİNİN ORGANININ HAKSIZ EYLEMİNDEN SORUMLULUĞU	47
D. DEVLETİN TAPU SİCİLİNİN TUTULMASINDAN DOĞAN SORUMLULUĞU	49
E. DEVLETİN KİŞİSEL DURUM SİCİLLERİNİN TUTULMASINDAN DOĞAN SORUMLULUĞU.....	49
V. TÜKETİCİNİN KORUNMASI HAKKINDAKİ KANUNA GÖRE İMALATÇI VE ÜRETİCİNİN SORUMLULUĞU	52
VI. TEHLİKE SORUMLULUĞU	52
A. TEHLİKE KAVRAMI.....	56
B. TEHLİKE SORUMLULUĞU HALLERİNİN TEMELİ	60
C. TEHLİKE SORUMLULUĞUNUN DAYANDIĞI GÖRÜŞLER	61
1. Sebebiyet Görüşü ve Tehlike Kavramı	61
2. Menfaat ve Fayda Sağlamaya Bağlanan Sorumluluk Görüşü.....	62
3. Hakimiyet Görüşü	62
D. TEHLİKE SORUMLULUĞUNUN GENEL KURAL İLE DÜZENLENMESİ SORUNU	62

VI. KUSURSUZ SORUMLULUK HALİ ile EK KUSURUN BİRLİKTE MEVCUT OLMASI.....	63
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM – ÖZEL YASALARDA DÜZENLENEN TEHLİKE SORUMLULUĞU HALLERİ	
I. 2918 SAYILI KARAYOLLARI TRAFİK KANUNUNA GÖRE TEHLİKE SORUMLULUĞU	65
A. GENEL OLARAK.....	65
B. TÜRKİYE’DEKİ GELİŞİMİ.....	67
C. 2918 SAYILI KARAYOLLARI TRAFİK KANUNUNA GÖRE İŞLETENİN SORUMLULUĞUNUN HUKUKİ NİTELİĞİ.....	69
D. SORUMLULUK SİSTEMLERİ.....	70
1. Salt Kusur Sistemi.....	70
2. Kusur Karinesi Sistemi	71
3. Kusursuz Sorumluluk Sistemi.....	71
E. KARAYOLLARI TRAFİK KANUNUNDA ÖNGÖRÜLEN HUKUKİ SORUMLULUK HALLERİ.....	71
1. İşletilme Halindeki Bir Motorlu Aracın Sebep Olduğu Kazalardan Sorumluluk.....	71
a. Karayolları Trafik Kanunu md. 85’e göre Sorumluluğun Oluşması İçin Gerekli Şartlar:.....	74
aa. Motorlu Aracın İşletilmesinin Bir Kazaya Sebep Olması.....	74
ab. Motorlu Aracın Karayolunda İşletilmesi Sebebiyle Bir Zararın Doğması	75
ac. Uygun İlliyet Bağının Bulunması	76
b. Sorumlu Kişi: İşleten veya İşletenin Bağlı Olduğu Teşebbüs Sahibi	77
ba. İşleten	77
bb. Araç İşleticisinin Bağlı Olduğu Teşebbüs Sahibi	81
bc. İşleten ve İşletenin Bağlı Olduğu Teşebbüs Sahibinin Eylemlerinden Sorumlu Olduğu Kişiler	82
2. İşletilme Halinde Olmayan Aracın Verdiği Zarardan Sorumluluk.....	83
a. Sorumluluğun Şartları	84

aa. İşletilme Halinde Olmayan Bir Aracın Kazaya Sebebiyet Vermiş Olmalıdır	84
ab. Meydana gelen Kaza Sonucunda Zarar Doğmuş Olmalıdır	85
ac. Kazanın Meydana gelmesinde İşleten veya Eylemlerinden Sorumlu Olduğu Kişilerin Kusurunun Bulunması veya Kazaya Araçtaki Bozukluğun Sebep Olması Gereklidir.....	85
ad. İlliyet Bağı.....	86
b. Sorumlu Kişi	86
3. Kazadan Sonra Yapılan Yardım Faaliyetlerinden Doğan Sorumluluk	87
a. Sorumluluğun Şartları	88
aa. Zarar Gören Kaza Sonrası Yardım Faaliyetinde Bulunmuş Olmalıdır	88
ab. Yardım Faaliyeti Sonucu Bir Zarar Doğmuş Olmalıdır.....	89
ac. İlliyet Bağı.....	89
ad. Hakimin Hal ve Şartları Dikkate Alarak Yardım Edenin Uğradığı Zararları Tazmine Karar Vermesi.....	90
b. Sorumlu Kişi	90
4. İşleten Gibi Sorumlu Tutulan Kişiler	90
a. Motorlu Araçlarla İlgili Mesleki Faaliyette Bulunanlar.....	90
b. Yarış Düzenleyicileri	91
c. Devlet ve Diğer Kamu Tüzel Kişileri	92
d. Motorlu Aracı Çalan veya Gasbeden Kişiler	93
5. Sorumluluğun Hukuksal Sonuçları	94

II. ÇEVRENİN KİRLLETİLMESİNDEN DOĞAN TEHLİKE

SORUMLULUĞU	102
A. SORUMLULUĞUN YASAL KAYNAĞI:	102
B. SORUMLULUĞUN HUKUKİ NİTELİĞİ	102
C. SORUMLULUĞUN TEMELİ	103
D. SORUMLULUĞUN ŞARTLARI.....	105
1. Çevrenin Kirletilmesi	105
2. Kirletici Faaliyet Sonucu Bir Zarar Doğmalıdır	106
3. Kirletici Faaliyet ile Zarar Arasında Uygun İlliyet Bağının Varlığı.....	108

4. Sorumluluğun Hukuksal Sonuçları	110
III. DEVLETİN MANEVRA ve ATIŞLAR DOLAYISIYLA ORTAYA ÇIKAN SORUMLULUĞU	113
IV. SİVİL HAVA ARAÇLARININ KULLANILMASINDAN DOĞAN SORUMLULUK.....	116
SONUÇ.....	119
KAYNAKLAR	124

KISALTMALAR

AÜHFD.	: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
BK.	: Borçlar Kanunu
Bkz.	: Bakınız
C.	: Cilt
Com	: commercial(ticari)
ÇK.	: Çevre Kanunu
DEÜHFD.	: Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
D.	: Esas
et.	: Erişim Tarihi
HGK.	: Hukuk Genel Kurulu
HUMK.	: Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu
İBGK	: İctihadı Birleştirme Genel Kurulu
İBK.	: İctihadı Birleştirme Kararı
K.	: Karar
KİBP.	: Kazancı İctihat Bilişim programı
KTK.	: Karayolları Trafik Kanunu
md.	: Madde
MK.	: Medeni Kanun
MMMK.	: Milli Müdafaa Mükellefiyetleri Kanunu
s.	: Sayfa
ss.	: Sayfalar Arası
S.	: Sayı
tr.	: Türkiye
TBKT.	: Türk Borçlar Kanunu Tasarısı
TCK.	: Türk Ceza Kanunu
TKHK	: Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun
TSHK.	: Türk Sivil Havacılık Kanunu
TTK.	: Türk Ticaret Kanunu
vd.	: Ve Devamı
vb.	: Ve Benzeri

yy. : Yüzyıl
Yarg. : Yargıtay
YHD. : Yargıtay Hukuk Dairesi
YHGK. : Yargıtay Hukuk Genel Kurulu

GİRİŞ

XIV. yüzyılda İngiltere’de gerçekleşen sanayi devrimiyle birlikte teknolojik ve endüstriyel alandaki gelişmeler bir yandan bireylerin yaşamlarını kolaylaştırırken diğer yandan bir takım sorunları da beraberinde getirmiştir.

Gelişen teknolojinin bir getirisi olan makineler insanların günlük yaşamlarında büyük bir rol almaya başlamış, bunun sonucu olarak da oluşan zararların hangi esaslara göre tazmin edileceği meselesi ortaya çıkmıştır. Bu durum da sorumluluk hukuku alanında kanuni yeniliklere gitme gerekliliğini ortaya çıkarmıştır.

Sorumluluğun salt kusur prensibine dayandırılması, adaleti ve toplumsal düşünceleri her zaman tatmin etmemektedir. Sorumluluk için mutlaka kusurlu bir fiilin varlığının aranması bazı hallerde modern tekniğin ve makinelerin icaplarına yabancı düşmektedir. Bu nedenle sorumluluk hukukunun esas prensibi olan kusur sorumluluğu, zamanla zayıflamış bazı durumlar için yerini kusursuz sorumluluğa bırakmıştır.

Yüzyılımızda, başkaları için geniş ölçüde tehlike yaratan sınai faaliyetlere imkan veren teknolojik gelişme, günlük hayatta birçok tehlikeli faaliyetle karşı karşıya kalmamıza neden olmuştur. Söz konusu gelişmeler hukuk alanını da etkilemiş ve tehlike sorumluluğu kavramı ortaya çıkmıştır. Oldukça yeni olan bu sorumluluğun dayanağı “tehlikeli bir faaliyeti ile başkasına zarar veren kişi bu zararı hiç kusuru olmasa bile tazmin etmelidir” düşüncesidir.

Tüm dünyayı etkileyen bu gelişmeler ülkemizde de farklı bir seyir izlememiştir. Bunun sonucu olarak, hukuk alanında bir takım yeni düzenlemelere ihtiyaç duyulmuş, bu düzenlemeler ya özel kanunlarla yapılmış, ya da genel hüküm niteliğindeki yasal düzenlemeler bu olaylara da kıyas yoluyla uygulanmıştır. Bu uygulamalar halen devam etmektedir. Ancak bu kıyas uygulaması artık olayların çözümünde yetersiz kalmaktadır.

Sorumluluk hukukundaki tüm değişiklik ve yenilikleri bütün yönleriyle ele almak böyle bir çalışmanın amacını aşacak nitelikte ve zorluktur. Bu nedenle çalışmamızı, “Türk Hukukundaki tehlike sorumluluğu halleri” olarak sınırlamış bulunmaktayız.

Çalışmamız üç ana bölümden oluşmaktadır. “Sorumluluk Hukuku” başlığı çalışmamızın birinci bölümünü meydana getirmiştir. Bu bölümde sorumluluk kavramı ve çeşitli anlamları, sorumluluk hukukunun tarihi gelişimi ve amaçları incelenmiştir. Ayrıca sorumluluğun yasal kaynağı ve sorumluluk sebeplerinin neler olduğu üzerinde de durulmuştur. Birinci bölüme sorumluluk türlerinin neler olduğuna değinerek son verilirken kusur sorumluluğu, kusursuz sorumluluk ve hukuka uygun müdahaleden doğan sorumluluk kavramları ayrı ayrı incelenip çalışmamızın ileriki bölümlerine ışık tutması amaçlanmıştır.

Çalışmamızın ikinci bölümünü ise, “Kusursuz Sorumluluk” başlığı oluşturmaktadır. Bu bölümde de birinci bölüme paralel bir şekilde öncelikle tehlike sorumluluğunun bir üst başlığı olan kusursuz sorumluluk kavramı incelenmiş, daha sonra kusursuz sorumluluğun ilkelerine değinilmiştir. Kusursuz sorumluluk kavramıyla ilgili gerekli tanım ve açıklamalar yapıldıktan sonra Türk Hukukunda Medeni Kanun ve Borçlar Kanununda düzenlenen kusursuz sorumluluk halleri incelenmiştir. Bu incelemeler yapılırken güncel mevzuatımızın yanında, 2008 yılında Adalet Bakanlığı tarafından çıkarılan Türk Borçlar Kanunu Tasarısının “kusursuz sorumluluk” ve “tehlike sorumluluğu” açısından getireceği yeniliklere de vurgular yapılmıştır. Kusursuz sorumluluğu bir üst başlık olarak kabul edip Türk Medeni Kanunu ve Borçlar Kanunumuzdaki “olağan sebep sorumluluğu” hallerini ayrı ayrı incelemiş bulunmaktayız. İkinci bölümü yine kusursuz sorumluluğun bir çeşidi olan tehlike sorumluluğuna, üçüncü bölüme ışık tutması amacıyla, kısaca değinerek ve olası bir olayda kusursuz sorumlulukla ek kusurun birlikte mevcut olması ihtimalinde ihtilafın nasıl çözüleceğine dair bir takım değerlendirmeler yaparak son vermiş bulunmaktayız.

Çalışmamızın üçüncü bölümünü, “özel yasalarda düzenlenen tehlike sorumluluğu halleri” oluşturmaktadır. Bu bölümde 2918 sayılı Karayolları Trafik

Kanununda düzenlenen tehlike sorumluluğu hallerine yer verip, söz konusu sorumluluğun Türkiye'deki gelişiminin, sorumluluğun oluşumu için gerekli şartların, sorumlu tutulacak kişilerin ve sorumluluğun hukuksal sonuçlarının üzerinde durulmuştur. Yine aynı şekilde özel bir kanun olan Çevre Kanununda düzenlenen tehlike sorumluluğu hallerine yer verilmiş olup çevrenin kirletilmesinden doğan sorumluluğun yasal kaynağı, hukuki niteliği ve sorumluluğun oluşması için gerekli şartların neler olduğu incelenmiştir. Bunların yanı sıra yine tehlike sorumluluğu halleri olarak nitelendirebileceğimiz Devletin Askeri Manevra ve Atışlarından Doğan Sorumluluğu ve Sivil Hava Araçlarının Kullanılmasından Doğan Sorumluluk KTK. ve ÇK.daki incelemelerimize paralel olarak ele alıp üçüncü bölümü sonlandırılmış bulunmaktayız. Böylelikle ülkemizin Sorumluluk Hukuku alanında kusursuz sorumluluk hallerine ilişkin özellikle tehlike sorumluluğu alanında yasal düzenlemelere ne denli ihtiyacı olduğunu vurgulamak amaçlanmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

SORUMLULUK HUKUKU

I. SORUMLULUK KAVRAMI

Sorumluluk, kişinin kendi davranışlarını veya kendi yetki alanına giren herhangi bir olayın sonuçlarını üstlenmesi demektir. Sorumluluk kavramının karşılığı Almandada “haftung”, Fransızcada “responsabilite”, İngilizcede “responsibility veya liability” dir.¹

Sorumluluk, dayandığı sebep yönünden kusur sorumluluğu, kusursuz sorumluluk ve hukuka uygun müdahaleden doğan sorumluluk olmak üzere üç'e ayrılır. Türk hukukunda kusur sorumluluğu temel ilkeyi oluşturmaktadır. Kusur ilkesine göre, sorumluluk, ancak kusurun varlığıyla oluşabilir. Ferdیاتçı ve liberal akımların etkisiyle 18. yüzyıldan itibaren kusur, sorumluluğun esasını oluşturmaya başlamıştır. Bu nedenle sorumluluğun kusura dayanması fikri oldukça yenidir. Öte yandan, 19. yüzyılın liberal ve akılcı ruhu “kusursuz sorumluluk olmaz” ilkesini kabul etmiş ve kusur ilkesinin etkisiyle uzun zaman başka bir ilkenin sorumluluk sebebi sayılması reddedilmiştir. Ancak teknolojik gelişmelerle birlikte kusura dayanan sorumluluk ilkesi yetersiz kalmaya başlamış ve kusursuz sorumluluk ilkesi de kabul edilmeye başlanmıştır.²

Sorumluluk hukukunun konusunu en geniş haliyle, sözleşmeden veya sözleşme dışı olaylardan meydana gelen normlar bütünü oluşturmaktadır.

---

¹ SCHWARZ, Andreas B., çeviren Dr. Bülent Davran, Borçlar Hukuku Dersleri, Kardeşler Basımevi, İstanbul, 1948, s. 73.

² BOLATOĞLU, Bolat, Karayolları Trafik Kanununa Göre Motorlu Araç İşletenlerin Hukuki Sorumluluğu, Kazancı Hukuk Yayınları, Ankara, 1981, s. 13.

Sorumluluk hukukunun konusunu sözleşme veya sözleşme dışı kurallar oluşturduğundan, bunun sonucu olarak sorumluluk, kaynağı açısından “sözleşmeden doğan sorumluluk” ve “sözleşme dışı sorumluluk” olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.

Sözleşmeden doğan sorumluluk³; fiil ehliyeti bulunan bir kimsenin hukuki sonuç doğurmaya yönelik irade açıklaması ile yüküm altına girdikten sonra bu yükümü yerine getirmemesi dolayısıyla kendisinden zarar giderimi istenebilmesi, giderim istenebilecek durumda olması demektir. Yani, yükümlülükten sonra bu yükümlülüğe riayet edilmemiş ve uyulmamışsa “sorumluluk” ortaya çıkacaktır.⁴

Sözleşme dışı sorumluluk ise; aralarında herhangi bir sözleşme olmamasına rağmen başkasına verilen zararın tazmin edilmesi durumu olarak ifade edilmektedir. Buna haksız eylem sorumluluğu da denilmektedir. Haksız eylem sorumluluğunda, önceden var olan bir hukuksal bağ dışında genel davranış kurallarına aykırılık sonucu meydana gelen zarar giderimi için sorumluluktan söz edilir.⁵

Bazı durumlar hem sözleşmeden doğabilir hem de kişinin kusuru olayın vukuu bulmasına neden olabilir. Bu hallerde sözleşmeden doğan sorumlulukla sözleşme dışı sorumluluk kuralları yarışır. Her ikisinin de aynı sonucu meydana getirmeye yönelik ve özgü olmasında iki hakkın yarışmasından söz edilir. Zararın giderimi istenebilecek kişiler arasında teselsül vardır. Yani zarara uğrayan, ortaklaşa kusurla zararlı sonucu meydana getiren birçok kişiden herhangi birine karşı zarar giderim istemini ileri sürebilir.⁶

Sözleşmeden doğan sorumlulukla sözleşme dışı sorumluluğun yarışması durumunu bir örnekle şu şekilde açıklayabiliriz:

---

³ TUNÇOMAĞ, Kenan, Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt I, 6. Bası, Sermet Matbaası, İstanbul, 1976, s. 426.

⁴ HATEMİ, Hüseyin, Sözleşme-Dışı Sorumluluk Hukuku, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1994, s. 10.

⁵ KARAHASAN, Mustafa Reşit, Sorumluluk ve Tazminat Hukuku, Sevinç Matbaası, Ankara, 1981, s. 59.

⁶ KARAHASAN, Sorumluluk ve Tazminat Hukuku, s.61, TUNÇOMAĞ, s. 107.

(A) ile (B) arasında konusu menkul bir mal olan satım sözleşmesi kurulduğunu düşünelim. (B), söz konusu malı üçüncü bir şahıs olan (Ü)ye satıp teslim etmiş olsa, (A) ile (B) arasındaki sözleşmeden önce, (B)nin (A)ya bir mal vermesi konusunda bir borcu yoktu. Dolayısı ile bu borcu yerine getirmek yükümlülüğü de yoktu. Şu halde (B) sözleşmeden doğan bu borcunu ifa etmemekle sadece bir sözleşme zararına yol açmıştır. (B), borca aykırı davranmıştır. Bu örnekte, (A), sözleşmeye aykırılıktan dolayı (B)den zararının tazminini isteyebilecektir.

Başka bir ihtimalde: (B), çiçeklerini sularken dikkatsizce davranıp, yoldan geçen (A)nın başına bir çiçek saksısı düşürerek yaralanmasına sebep olsa, (B) ile (A) arasında bir sözleşme bulunmamasına rağmen (B), (A)nın zarar görmemesi, için gereken özeni göstermek zorunda idi. (B)nin kusurlu eylemi ile (A)ya bir zarar vermiş olmasından dolayı, (A)nın uğradığı zararı giderim yükümü doğar. Giderim yükümü, burada, aynı zamanda “zarardan sorumlu olmak” demektir. Buradaki sorumluluk “sözleşme dışı sorumluluk” kapsamına girer.

Başka bir ihtimalde: “(A), (B)nin taksi olarak kullandığı arabasına binmiş, aralarında bir taşıma sözleşmesi kurulmuş olsa ve trafik kurallarına uymaksızın araba kullanan (B), arabayı bir ağaca çarparak (A)nın ağır yaralanmasına sebep olsa, bu örnekte (A)ya bir ‘haksız fiil zararı’ verilmekle birlikte, bu zarar aynı zamanda (A) ile (B) arasındaki taşıma sözleşmesinin çerçevesine girdiği için, (A), zararının tazmin edilmesini aralarındaki taşıma sözleşmesinden dolayı (B)’den hem sözleşmeden doğan sorumluluk. kurallarına dayanarak hem de sözleşme dışı sorumluluk kurallarına dayanarak talep edebilecektir, işte bu ihtimalde talepler arasında yarışma söz konusudur.”⁷

Doktrinde sorumluluk hukukunu; “dar anlamda sorumluluk” ve “geniş anlamda sorumluluk” şeklinde ayırarak tanımlayanlar da vardır. Bu tanımlamalara göre, “dar anlamda sorumluluk hukuku”, sözleşme dışı olaylardan meydana gelen normlar bütünü, “geniş anlamda sorumluluk hukuku” hem sözleşme dışı hem de akdi sorumluluğu

---

⁷ HATEMİ, s. 2.

oluşturan normlar bütünü, “en dar anlamda sorumluluk hukuku” ise özel kanunlarda düzenlenen sebep ve tehlike sorumluluğu halleri olarak tanımlanmaktadır.⁸

Öte yandan doktrinde farklı bir görüş, sözleşme dışı sorumluluğu bir üst kavram olarak kabul etmiş, kusur sorumluluğunu ve sözleşme dışı kusursuz sorumluluğu bu üst kavramın kolları olarak ayırmıştır.⁹ Bu fikre göre, sözleşme dışı sorumluluk hukuku, kapsamına sözleşmeden doğan sorumluluğu da alan geniş anlamda sorumluluk hukukundan farklı olarak, giderim yükümlülüğünün, zararlı sonun gerçekleşmesinden önce var olan bir hukuksal ilişkiye dayanmadığı hallerde ortaya çıkan, zararın giderimine yönelik normları düzenleyen hukuk kurallarının bütünü olarak kabul edilmiştir.¹⁰

Sorumluluk kavramı “...ile sorumluluk” ve “...den sorumluluk” olmak üzere iki ayrı şekilde kullanılmaktadır. “...ile sorumluluk”, “borcunu tam ve gereği gibi yerine getirmeyen borçlunun malvarlığına, alacaklının yetkili devlet organları aracılığıyla elkoyması durumu” olarak ifade edilip, “borçlu alacaklıya karşı malvarlığı ile sorumludur” deyimini ile açıklanmaktadır.¹¹

“... den sorumluluk” ise, “bir kişinin diğer bir kişiye vermiş olduğu akdi veya sözleşme dışı zararlardan doğan sorumluluk” olarak tanımlanabilir. Bu sorumlulukta, bir kimsenin, zarar veren bir olaydan dolayı tazminatla mükellef olduğu ve başkasının zarar görmesine neden olan bir şeyden veya kimseden dolayı sorumlu olduğu ifade edilmektedir.¹²

Sorumluluk hukukunda yukarıda da değindiğimiz en önemli ayrımı; kusur sorumluluğu ve sebep sorumluluğu(kusursuz sorumluluk) oluşturmaktadır. Kusur sorumluluğunu, Borçlar Kanunumuzda borç kaynaklarından biri olarak düzenlenmiş bulunan haksız fiiller oluşturmaktadır. Kusur sorumluluğunda, sorumluluğun oluşması

---

⁸ EREN, Fikret, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 8. Bası, Beta Yayınları, İstanbul, 2003, s. 444.

⁹ HATEMİ, s. 1.

¹⁰ ÖZEL, Çağlar, ‘Sözleşme Dışı Sorumlulukta Yansıma Zarar ve Giderimine İlişkin Bazı Düşünceler’, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, cilt 50, sayı 4, 2001, s. 81.

¹¹ EREN, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, s. 444.

¹² SCHWARZ, s. 76.

kusurun bulunması şartına bağlanmış ve haksız eylemde bulunan şahsın kusurunun olmaması meydana gelen zarardan sorumlu olmayacağı sonucunu doğuracağı kabul edilmiştir.¹³

Kusursuz sorumlulukta ise; kişinin fiilinin sonuçlarına hiç kusuru bulunmasa dahi katlanacağı kabul edilmektedir. Bu bakımdan fiilin zarara sebebiyet vermesi yeterli olup, ayrıca bir kusur araştırması yapılmamaktadır.¹⁴

Konumuz açısından üzerinde duracağımız nokta, yukarıda değindiğimiz “...den sorumluluk” ve hukuka aykırı bir eylem ile meydana getirilen zararın tazmin edilmesi yükümlülüğüdür.

II. TARİHİ GELİŞİM

Sorumluluk hukuku ekonomik, sosyal ve kültürel yeniliklere uygun olarak zamanla değişimler göstermiştir. Bu değişimleri dört başlıkla şu şekilde sınıflandırabiliriz:

A. KISAS İLKESİNE GÖRE SORUMLULUK

Zararın tazmini 18. yy.da “talion” yasasına tabi tutulmaktaydı.¹⁵ Bu yasada kabul edilen kisas ilkesine göre, zarar gören kişi zarar verene karşı uğradığı zarara yakın bir zarar verme hakkına sahipti. Bunun sonucu olarak sorumluluk, tamamen öç alma düşüncesine dayanmaktaydı. Ancak zamanla bu şekilde öç almanın yerini zarar verenin zarar görene bir miktar para ödemesi olarak adlandırılan ‘diyet’ kavramı almış ve böylece sorumluluk bir nebze olsun gelişim göstermiştir.¹⁶

---

¹³ ÖNEN, Turgut, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Ankara, 1999, ss. 124-125.

¹⁴ TANDOĞAN, Haluk, Kusura Dayanmayan Sözleşme Dışı Sorumluluk Hukuku, Turhan Kitabevi, Ankara, 1981, s. 7.

¹⁵ DESCHENAUX, Henri/TERCIER, Pierre, çeviren Salim Özdemir, Sorumluluk Hukuku, Kadioğlu Matbaası, Ankara, 1983, s. 5.

¹⁶ EREN, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, s. 462.

Öç alma düşüncesi günümüz hukukunda da tamamen kalkmış sayılmaz. Bu düşüncenin izleri haksız fiil sorumluluğunda halen kendini göstermektedir.

B. HUKUKİ SORUMLULUĞUN CEZAİ SORUMLULUKTAN AYRILMASI

Toplum düzeninin gelişmesi ve modern devletlerin kurulmasıyla cezai sorumluluk hukuki sorumluluktan ayrılmıştır. Ceza verme yetkisi devlete tanınmış ve böylece bireylerin birbirlerine ceza verme ilkesi kaldırılmıştır.

Modern Devlet Anayasaları, ceza ve hukuk alanını birbirinden ayırmışlardır. Zamanla, toplumda düzeni sağlamak ve bireyleri korumak siyasi iktidarın görevlerinden biri haline gelmiştir. Bir bireye zarar veren kişi sadece o bireye zarar vermekle kalmayıp aynı zamanda toplum düzenine de zarar vermiş olacağı düşünülmeye başlanmıştır. Bu nedenle devlet, iktidar gücünü kullanarak zarar veren kişiyi cezalandırmak üzere müdahale etmeye başlamıştır.¹⁷

C. KUSUR SORUMLULUĞU İLKESİNİN KABULÜ

Sorumluluk hukukundaki asıl gelişim 19. yüzyıldan itibaren yaşanmıştır. 19. yy.'da, sorumluluk hukukuyla ilgili düzenlemelerde bir kodifikasyon hareketi başlamış ve kusur sorumluluğunu düzenleyen temel ilke hızlıca devletlerin hukuk düzenlerindeki yerini almaya başlamıştır.

Modern hukuk, özel sorumluluklar sistemi yerine, genel bir nedene dayalı kusur sorumluluğunu getirmiştir. Kusur sorumluluğu, 1804 tarihli Fransız Medeni Kanunu ile getirilmiştir. Fransız Medeni Kanununun ilgili maddesi şu şekildedir: “Her kim kusuru ile başkasına zarar verirse, onu gidermek zorundadır.” Fransız Medeni Kanunu, İsviçre Hukukunu da etkilemiştir. İsviçre Borçlar Kanununun, Türk Hukukunda aynen kabul edilmesi sonucunda, Fransız Medeni Kanunundaki kusur sorumluluğuyla ilgili hüküm

---

¹⁷ DESCHENAUX/TERCIER, s. 5.

Türk Borçlar Kanununda da yer almıştır.¹⁸ Böylece, Türk Hukuk Siteminde de sorumluluk kuralları bakımından kusur ilkesinin kabulüyle yeni bir döneme geçilmiştir.

D. KUSURSUZ SORUMLULUĞUN KABULÜ

Kusursuz sorumluluğun kabulü, endüstri devriminin bir sonucu olarak ortaya çıkarak sorumluluk hukukundaki en büyük ve son aşamayı oluşturmuştur. Tümüyle bireyci ve liberal olan sanayi öncesi topluma özgü kusur sorumluluğu günümüz sorunlarını çözmek için yetersiz kalmaya başlamıştır. Çünkü, toplumsal ilişkiler giderek karmaşık hale gelmekte ve teknolojinin yarattığı tehlikeler de artmaktadır. Bu nedenle kusursuz sorumluluk hallerinin ortaya çıkması oldukça tabiidir.¹⁹ Bu sorumluluk çeşidinin en büyük özelliği, üçüncü kişiye verilen zararın tazmin edilebilmesi için zarar verenin kusurunun aranmaması, kişinin zarar verici eylemi yapmış olmasının yeterli görülmesidir. Sorumluluğun doğması için davranış ve zarar arasında uygun illiyet bağının bulunması yeterlidir.²⁰

Kusursuz sorumlulukta kişi, kınanacak bir davranışı olmamasına rağmen, yol açtığı zararı ödemek zorundadır. Bu düşünce zamanla büyük gelişmeler göstermiştir. Günümüzde, kusursuz sorumluluk kanunen belirlenmiş bazı olguların gerçekleşmesi sonucu oluşacak tehlike sorumluluğu hallerini de bünyesinde barındırmaya başlamıştır.

III. SORUMLULUK HUKUKUNUN AMAÇLARI

A. ZARARI DENKLEŞTİRME AMACI

Sorumluluk hukukuna egemen olan temel ilke “neminem leadere(kimseye zarar vermeme)” ilkesidir. Bu ilkeye aykırı davranarak üçüncü kişiye zarar verildiği takdirde; “zarara zarar veren katlanmalıdır”, düşüncesinin uygulanması gerekir. Bununla birlikte zarar görenin uğramış olduğu bu zararı zarar verenin karşılamasını sağlayarak bir nevi

¹⁸ DESCHENAUX/TERCIER, s. 6.

¹⁹ DESCHENAUX/TERCIER, s. 7.

²⁰ EREN, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, s. 462.

iki tarafın menfaatlerinin denkleştirilmesi amaçlanmaktadır.²¹ Çünkü, bir şeyin veya bir faaliyetin yararlarını elde eden kimse, o şey veya faaliyetin sebep olduğu zarara da katlanmalıdır. Sorumlulukla ilgili kanuni düzenlemeler yaparak, yarar ve zarar arasında bir denge kurmak amaçlanmaktadır. Kusursuz sorumluluk hallerinin çoğunda yarar ve zarar arasındaki bağıllık düşüncesi önemli rol oynamaktadır.²²

B. ZARARI ÖNLEME AMACI

Sorumluluk Hukukunun amaçlarından biri de “zararı önleme” düşüncesidir. Bu fikrin mantığı şu şekildedir: Kişinin hareketinin sonuçlarına tazminat ödemek gibi bir müeyyide bağlamak, kişiyi başkalarına zarar vermemek için çaba harcamaya sevk edecektir. Bu düşünceye göre, söz konusu müeyyide kişinin zarar verici bir davranışta bulunmasını böyle bir davranışta bulunmadan önce önlediği gibi, bu tür bir davranışta bulunan kişinin bunu tekrarlama girişimini de büyük ölçüde önlemeyi amaçlar. Tehlike arz eden işletmelerin sahipleri, zararın doğmaması ve dolayısıyla sorumlu olmamak için gerekli özen tedbirlerini yerine getirecekleri düşünülmektedir.²³

C. TAZMİNAT TALEBİNDE İHLAL EDİLEN HAKKIN DEVAMI AMACI

Hukukça korunan bir hakkın ihlali sonunda, ihlal edilen bu hakkın yerine zarar görenin zarar verene karşı sahip olduğu tazminat talebi geçmekte yani ihlal edilen hak, tazminat hakkı şeklinde devam etmektedir. Böylece, hakkın takibi veya devamı fikriyle ihlal edilen hak taşıdığı değere ait bir tazminat talebine dönüşmektedir.²⁴

IV. SORUMLULUĞUN YASAL KAYNAĞI

Sorumluluk kavramı, Borçlar Kanunumuzda “md 41 ve devamında”, Türk Medeni Kanununda ve çeşitli özel kanunlarda düzenlenmiştir. Borçlar Kanunu 41.

---

²¹ EREN, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, s. 466.

²² TANDOĞAN, s. 5.

²³ EREN, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, s. 466.

²⁴ EREN, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, s. 467.

maddede kusur sorumluluğu olan haksız fiil sorumluluğu düzenlenmiştir. Kusursuz sorumluluk halleri ise hem MK. hem BK. hem de özel kanunlarda düzenlenmiştir. Söz konusu düzenlemeler ve kanun maddeleri şu şekildedir;

1. BK. md. 54, “temyiz kudretine haiz olmayanların mesuliyeti”,
2. BK. md. 55, “istihdam edenlerin mesuliyeti”,
3. BK. md. 56, “hayvanlar tarafından verilen zarardan mesuliyet”,
4. BK. md. 57, “bina ve diğer şeylerde mesuliyet”,
5. MK. md. 50, “tüzel kişilerin organlarının eylemlerinden sorumluluğu”,
6. MK. md. 369, “ev başkanının sorumluluğu”,
7. MK. md. 730, “taşınmaz malikinin sorumluluğu”,
8. 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanununda md. 85 “işletenin sorumluluğu”,
9. 2872 Sayılı Çevre Kanununda md. 28 “kirletenin sorumluluğu”,
10. 2920 Sayılı Türk Sivil Havacılık Kanununda md. 134 “işletenin sorumluluğu”,
11. Milli Müdafaa Mükellefiyetleri Kanununda md. 62-63 “devletin sorumluluğu”.

V. SORUMLULUK SEBEPLERİ

İsviçre Hukukunda yer alan ve günümüzde uygulanan “Casuma Sentit Dominus (umulmayan hallerden doğan zarara zarar gören katlanır)” ilkesine göre, kusursuz bir davranış ya da doğal olaydan doğan bir zarara, zarar görenin katlanması gerekir. Bu fikre göre, herkes hukukça korunan varlıklarında özellikle mal ve şahıs varlığında meydana gelen zarara bizzat katlanmak zorundadır. Örneğin balkondan aşağı bakan bir kişinin düşüp ölmesi sonucu, ölen kişinin yakınları buna katlanmak zorundadırlar.²⁵

Ancak bu ilkenin tüm olaylara aynı şekilde uygulanması adil olmayan sonuçlar doğurabilecektir. Özellikle katlanmak zorunda olduğu duruma kişinin kendi kusurlu eylemiyle sebep olmaması halinde sorumluluğun söz konusu şahsa yükletilmesi hakkaniyete uygun düşmeyecektir. Bu nedenle bu ilkeye istisnalar getirip sorumluluğu

---

²⁵ KILIÇOĞLU, Mustafa, Tazminat Hukuku, Legal Kitabevi, 2. bası, İstanbul, 2006; s. 7.

bir başka şahsa aktarma imkanı bulunmalıdır. İşte zararın başka bir şahsa aktarılmasını haklı gösteren sebeplere “sorumluluk sebepleri” denilmektedir.²⁶ Bu tanıma göre, sorumluluk sebeplerinin sözleşme hükümleri, haksız fiiller ve özel kanunlar olduğunu söylemek mümkündür.

Şöyle ki, sorumluluk eğer bir sözleşmeden doğmuşsa, yani sözleşme taraflarından biri üzerine düşen edimi yerine getirmeyip diğer tarafın bir zarara uğramasına yol açmışsa bu zararın giderimi aralarındaki sözleşmeye dayanarak isteyebilecektir. Bu nedenle, burada sorumluluğun sebebini sözleşme oluşturmaktadır.

Sorumluluk, eğer bir haksız fiilden doğmuşsa, yani bir kişi başka bir kişiye karşı haksız bir eylemiyle zarar vermişse zarar gören kişi bu zararının giderimini haksız fiil hükümlerine dayanarak isteyebilecektir. Bu nedenle burada sorumluluğun sebebini haksız fiillerin oluşturduğunu söyleyebiliriz.

Sorumluluk, eğer kanundan doğmuşsa (bu durumlar genellikle kusursuz sorumluluk hallerini düzenleyen Medeni Kanun, Borçlar Kanunu ve diğer özel kanunlardır), yani zararın meydana gelmesinde kanunda yazılı fiilin gerçekleşmesi etkili olmuşsa zarar gören söz konusu zararının giderimini ilgili kanuna göre isteyebilecektir. Bu nedenle burada sorumluluğun sebebini kanuni düzenleme oluşturmaktadır.

Sorumluluk Hukuku, uğranılan zararı başka şahsa yüklemeyi konu etmiştir. Bu nedenle sorumluluk hukukunun konusunu “casuma sentit dominus” ilkesinin istisnalarının oluşturduğunu söyleyebiliriz. Bu bakımdan sorumluluk hukukunu “istisnalar hukuku” olarak nitelemek de mümkün olacaktır.²⁷

---

²⁶ EREN, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, s. 446.

²⁷ KILIÇOĞLU, M., Tazminat Hukuku, s. 7.

VI. SORUMLULUK TÜRLERİ

A. KUSUR SORUMLULUĞU

Kusur kelimesi, Türkçe’de “bilerek veya bilmeyerek bir işi gereği gibi yapmamak” olarak tanımlanmaktadır.²⁸

Kusur kelimesinin bir diğer tanımı ise şu şekilde yapılmıştır: “kusur, somut/soyut olarak değerlendirilen, subjektif/objektif olarak kavranan, sentetik/analitik biçimde tasarlanan, bir bileşim/bileşke yapısında düşünülen, normal(olağan)/çok fazla(olağan dışı) özen (titizlik, dikkat v.b)’le öngörülebilecek/öngörülmesi gereken, hukuka aykırı/hukuka ve davranış normu (kuralı)na aykırı bir davranışı önleyebilecek/önlemesi gerekirken, onu öngörememek/öngörememek ve önleyemememiz/önleyememiş olmaktan ibaret, ayıplanabilir-kınanabilir bir sistemi içeren ve sahibine yüklenebilmesi şart olan/şart olmayan bir tür davranış hatası, bir tür bilgi/beceriye zeka-bilinç ve/veya irade eksiklik ya da zayıflıklarıdır.”²⁹

Bir zarara kişinin kendisinin sebep olması durumunda, bu zarara da yine kişinin kendisinin katlanması gerekir. Bunun sonucu olarak kişi vermiş olduğu zararı tazminle yükümlü tutulacaktır. Bu da kusur prensibinin bir sonucudur.³⁰ Sorumluluk, zarar verenin kusurlu davranışına dayandığından bu sorumluluğa “kusur sorumluluğu” denilmektedir. Zarar verici davranış belirli bir kişiye bağlandığı için doktrinde kusur sorumluluğu yerine sübjektif sorumluluk deyimi de kullanılmaktadır.³¹ Kural, her zaman kusur sorumluluğudur. Kusur sorumluluğunda sorumluluğun en önemli unsuru, kusurdur. Bunun yanı sıra, sorumluluğun doğması için zarar, uygun illiyet bağı ve hukuka aykırılık unsurlarının bulunması da gereklidir. Hukukumuzda “kusur olmadan sorumluluk olmaz” ilkesi geçerli olduğundan, zararlı sonuca pasif durumdaki zarar

²⁸ <http://tdkterim.gov.tr/bts/?kategori=veritbn&kelimesec=210868>, Erişim Tarihi 23.01.2009.

²⁹ KILIÇOĞLU, M., Tazminat Hukuku, s. 16.

³⁰ TANDOĞAN, s. 8.

³¹ EREN, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, s. 447.

görenin değil de hukuken onaylanmayan davranışıyla zarar verenin katlanmasının adalete en uygun sonuç olacağı düşünülmektedir.³²

B. SEBEP SORUMLULUĞU

Kusur ilkesi, sorumluluğun temellerinden biridir. Kusuru olan kişi eyleminden sorumludur. Ancak, “kusuru olmayanın sorumluluğu da yoktur” düşüncesi artık geçerliliğini kaybetmiş, değişen koşullar gereği kusursuz sorumluluk halleri ortaya atılmıştır.³³

Sebepl sorumluluğu ilke olarak “zarara sebep olma” düşüncesine dayanır. Sorumluluğun gerçekleşmesi bakımından, sorumluluğu doğuran olayla zarar arasında sebep-sonuç ilişkisinin varlığı yeterlidir. Bu sorumlulukta kusur, sorumluluğunun oluşması için gerekli olan unsurlar arasından çıkarılmış, sorumluluğun doğması kanunla belirli olgulara bağlanmıştır. Bu olgular kanunda teker teker sayılmıştır. Kanunda sayılan sebep sorumluluğu hallerindeki tek ortak unsur, bu tür olgularla gerçekleşen zarar arasında uygun illiyet bağının bulunmasıdır.³⁴

Hukuka aykırı bir fiille başkasına zarar veren kimsenin, sorumlu tutulabilmesi için kusurun şart olmadığı halleri ifade etmek üzere “kusursuz sorumluluk” ya da “objektif sorumluluk” veya “sebebe bağlı sorumluluk” ya da kısaca “sebepl sorumluluğu” gibi deyimler kullanılmaktadır. Böyle hallerde zararın hukuka aykırı bir fiilden doğması, yani sorumluluğun sadece objektif şartının gerçekleşmesi yeterlidir, ayrıca sübjektif bir şart olan kusura ihtiyaç yoktur. “Objektif sorumluluk” deyiminin kullanılmasının nedeni de budur. “Sebepl sorumluluğu” deyiminin kullanılması ise, kusursuz sorumlulukta, failin bir zarara sebebiyet vermesi, yani onun fiili ile zarar arasında maddi bir sebep olma bağının bulunmasının yeterli olmasıdır.³⁵

---

³² EREN, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, s. 449.

³³ TANDOĞAN, s. 9.

³⁴ EREN, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 448.

³⁵ TEKİNAY, Selahattin Sulhi/AKMAN, Sermet/BURCUOĞLU, Haluk/ALTOP, Atilla, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 7. bası, Filiz Kitapevi, İstanbul, 1993, s. 497.

Sebepl sorumluluğu “olağan sebepl sorumluluğu” ve “tehlke sorumluluğu” olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.³⁶ Doktrindeki bazı yazarlar, “tehlke sorumluluğu” kavramı yerine “ağırlaştırılmış objektif sorumluluk” deyimini de kullanmaktadırlar.

Olağan sebepl sorumluluğu; belirli bir tesis, işletme veya faaliyelin özel tehlikelilik haline bağlanmamış sadece kanunda öngörölen objektif özen ödevinin ihlaline dayanan bir kusursuz sorumluluk halidir. Sebepl sorumluluğunda illiyet bağı, sorumluluğun gerçekleşmesi için bazı hallerde tek başına yeterli iken bazı hallerde ek şartların bulunması gerekmektedir. İlliyet bağından başka ek şartların da arandığı sebepl sorumluluğuna “olağan sebepl sorumluluğu” denilmektedir. Burada kusursuz sorumluluğun sebebini ya bir özen ve gözetim görevinin yerine getirilmemesi veya bir şeyin anormal bir durumda bulunması oluşturur. Özen ve gözetim görevinin eksikliği veya bina ve diğer yapı eserlerindeki yapım ve bakım eksikliği olağan sebepl sorumluluğu hallerine örnekl olarak gösterilebilir. Olağan sebepl sorumluluğunda zarar verenin sorumlu olması için kusur aranmaz, kanunun öngördüğu diğer şartların ispatıyla zarar verenin sorumluluğu doğar. Ancak, gerçekleşen bu sorumluluktan kurtulma imkanı zarar verene tanınmıştır. Bunun için zarar verenin sorumluluğunun esasını teşkil eden sebebin bulunmadığını ispat etmesi gerekir.³⁷

Böyle bir kurtuluş kanıtı getirme imkanı tanınmayan sorumluluk halleri ise, “mutlak objektif sorumluluk”, “ağırlaştırılmış objektif sorumluluk” veya “tehlke sorumluluğu” olarak tanımlanmaktadır. Bu tür sorumluluk hallerinde, sorumluluğun gerçekleşmesi için zarar verici olay ile zarar arasında uygun bir illiyet bağının bulunması yeterlidir. Olağan sebepl sorumluluğunun aksine burada sorumluluğun gerçekleşmesi için, illiyet bağından başka bir şartın varlığı aranmaz. Genel olarak kaza ve tehlike, somut olayda kronolojik yönden zarardan önceki safhayı oluşturur. Bu bakımdan her sorumluluk hali esas itibariyle bir tehlike sorumluluğudur. Ancak burada “tehlke” sözcüğünün özel bir anlamı vardır. Buna göre, teknik gelişmenin bir ürünü olan ve kullanılmalarından vazgeçilmeyen bazı nesne, faaliyet, işletme ve araçlar başkaları için tehlike arz etmektedir. Öyle ki, en özenli ve dikkatli kimselerin alacağı

³⁶ GÖKCAN, Hasan Tahsin, Hukukumuzda Haksız Fiil Sorumluluğu ve Tazminat Davaları, Birinci Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2003, s. 36.

³⁷ BOLATOğLU, s. 14.

tedbirlerle dahi bu tehlikenin gerçekleşmesi engellenemez.³⁸ Çevre için tehlike arzeden faaliyet, işletme veya aracın, bir yandan doğurduğu zararın ağır ve önlenemez olması, diğer yandan insanların o faaliyet, işletme ve araçtan vazgeçememesi insanları şu iki tercihten birini yapmaya zorlamıştır: Ya söz konusu araç veya faaliyetin kullanılması ve icrası kesin olarak yasaklanıp sorumluluk kusur esasına dayandırılacak, ya da tehlikenin gerçekleşmesinden doğan zararı tazmin yükümlülüğü kusurdan bağımsız olarak belirli bir kişiye yükletilecektir. Eğer bir araç veya faaliyetin sosyal fayda ve zaruretine inanılırsa, ikinci alternatif tercih edilerek, o aracın kullanılmasına veya faaliyette bulunulmasına izin verilecektir. İzin verilen araç veya faaliyet genellikle başkaları için tehlike yaratırken, aracı kullanan veya faaliyette bulunan için menfaat doğabilir. İşte kanunda özel olarak düzenlenen tehlike sorumluluğu halleriyle oluşacak tehlike ve kazanılacak menfaat arasında denge kurularak, tehlikeli işletme, araç ve faaliyetten yararlanan kimse bundan doğacak zarara da katlanacaktır.³⁹

Tehlike sorumluluğu; sorumluluk hukukunda sorumluluk türlerinden en ağırını oluşturur. Tehlike sorumluluğunun konusuna giren belirli tesis veya işletme varlığı veya niteliği itibariyle tehlikeli bir faaliyet taşımaktadır. Tehlike sorumluluğuna bağlı oluşan zararın tazmini için, zararın mutlaka faaliyete veya işletmeye özgü tipik tehlike sonucu oluşması gerekir.⁴⁰

C. HUKUKA UYGUN MÜDAHALEDEN DOĞAN SORUMLULUK

Müdahale, kelime anlamı olarak “taşkınlık, karışma, el atma” dır.⁴¹ Hukuki bakımdan müdahale ise, başkasının hukuki bir varlığının bir insan davranışıyla ihlal edilmesi hali olarak tanımlanabilir.⁴²

Bu tariften de anlaşıldığı üzere müdahaleden bahsedebilmek için şu unsurların gerçekleşmesi gerekir:

---

³⁸ TUNÇOMAĞ, s. 428.

³⁹ BOLATOĞLU, s. 15.

⁴⁰ EREN, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, s. 455.

⁴¹ <http://tdkterim.gov.tr/bts/?kategori=veritbn&kelimesec=232427>, E.T. 23.01.2009.

⁴² EREN, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, s. 458.

1. Müdahale ile her şeyden önce üçüncü kişinin hukukça korunan bir varlığı ihlâl edilmelidir.
2. Müdahale bir insan davranışıyla yapılmalıdır.
3. Müdahale sonucu gerçekleşen zarar verme olgusu, aktif bir davranışa, bir yapma fiiline dayanmalıdır.
4. İnsan davranışıyla hukukî varlığın ihlâli arasında uygun bir illiyet bağı bulunmalıdır.
5. Müdahale, zarar verme ile karıştırılmamalıdır. Zarar verme, bir kimsenin mal veya şahıs varlığında iradesi dışında meydana getirilen azalmadır. Her müdahale ve dolayısıyla her ihlâl fiili, üçüncü kişiye zarar vermez. Örneğin A, B'nin arazisine girip çayır ve otların üzerinden yürür ve onları ezerse, B'ye bir zarar vermiş olur. Oysa A, B'nin arazisindeki yoldan yürüdüğü zaman, ona hiçbir zarar vermiş olmaz, ancak onun hukuki alanına bir müdahalede bulunmuş olur.

Müdahale, yani bir başkasının hakkının uygun illiyet bağına dayanan insan davranışıyla ihlâlî fiili, hukuka uygun olabileceği gibi hukuka aykırı da olabilir. Hukuk düzeni bir hakkın ihlâlîni onaylıyorsa hukuka uygun müdahaleden; onaylamıyorsa, hukuka aykırı müdahaleden söz edilir. Bu tür sorumlulukta sorumluluk sebebi, kusurlu bir davranış veya tehlikeli bir faaliyet değildir. Kişilerin hukuki değerlerinin çatışması durumunda kanun koyucu üstün hukuki değere daha düşük bir hukuki değer karşısında bir öncelik tanımaktadır. Böylelikle üstün değer sahibine düşük hukuki değer sahibinin alanına müdahale etme yetkisi tanınmaktadır. Düşük değer sahibine katlandığı bu fedakarlık karşısında tazminat verilmektedir. Hukuka uygun müdahale sorumluluğunda başkasının hakkına yapılan müdahaleye kanun koyucu müsaade ettiği için bu müdahale hukuka uygun bir fiildir.⁴³

Kısaca, fedakarlık sorumluluğu hukuka aykırılığın sınırlandırılmasını, tehlike sorumluluğu ise ihmalin sınırlandırılmasını sağlamak amacıyla düzenlenmiştir. Olağan

---

⁴³ Tehlike sorumluluğundan farklı olarak burada kanun koyucu zarar vermeğe müsaade etmiş; oysa tehlike sorumluluğunda sadece tehlike yaratan fiile izin verilmiş, tehlikeli fiil sonucu ortaya çıkan zarara müsaade edilmemiştir.

işletme zararları için hukuka uygun müdahale sorumluluğu, işletme kazaları için ise tehlike sorumluluğu kabul edilmiştir.⁴⁴

Hukuka uygun müdahale sorumluluğuna zaruret halini örnek gösterebiliriz. Zaruret hali, tehlikeli bir durumda bulunan kimsenin kendisini veya başkasını bu tehlikeden kurtarmak için bu tehlike ile ilgisi bulunmayan başka bir şahsa zarar vermesi durumudur. Mesela çatışma ortasında kalan ve kendisine ateş edilen birinin bir dükkanın camını kırarak içeri girmesi durumunda bir zaruret hali söz konusudur. Burada, zaruret halinde bulunan kişinin üçüncü kişiye verdiği zararın hukuka aykırı olmamasının sebebi bu kimsenin maruz bulunduğu zararı daha az bir zararla telafi etme imkanının bulunmasıdır. Bunun için Mecelle'nin 21. maddesinde, “zaruretlere memnu olan şeyleri mubah kılar”, diye bir düzenleme yapılmıştır.⁴⁵ Aynı hüküm BK. md. 52/II şu şekilde düzenlenmiştir: “ Kendisini veya diğerini zarardan yahut derhal vuku bulacak bir tehlikeden vikaye için başkasının mallarına hâlel iras eden kimsenin borçlu olduğu tazminat miktarını hâkim, hakkaniyete tevfikân tayin eder.” Görüldüğü gibi Borçlar Kanunumuz da Mecelleyle aynı yönde bir düzenleme içermektedir. BK. md. 52'nin uygulanabilmesi için şu şartlar gereklidir:

1. Zarar veya tehlikenin derhal vuku bulabileceği korkusuyla hareket edilmelidir.
2. Bu zarar veya tehlikenin doğumuna malî zarar gören şahıs neden olmamalıdır.
3. Başkasının malına zarar verme neticesinde tehlike önlenmiş olmalıdır.

Zaruret hali, Tür Borçlar Kanunu Tasarısı “sorumluluk” başlığı altında madde 63/II'de: “Kendisini veya başkasını açık ya da yakın bir zarar tehlikesinden korumak için diğer bir kişinin mallarına zarar verenin, bu zararı giderim yükümlülüğünü hâkim hakkaniyete göre belirler”, şeklinde düzenlenmiştir. Bu düzenleme yürürlükteki Borçlar Kanunu md. 52/II ile aynı yöndedir.

⁴⁴ EREN, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, ss. 459-460.

⁴⁵ SAYMEN, Ferit H./ELBİR, Halid K., Türk Borçlar Hukuku Umumi Hükümler I, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1965, s. 452.

İKİNCİ BÖLÜM

KUSURSUZ SORUMLULUK

I. KUSURSUZ SORUMLULUK KAVRAMI

Haksız fiil sorumluluğunda kural, kusur sorumluluğudur. Bk md. 41 de “gerek kasten gerek ihmal ve teseyyüp (özen göstermeme) ile haksız bir surette diğer kimseye bir zarar ika eden şahıs, o zararın tazminine mecburdur” şeklinde bir düzenleme yapılarak haksız fiil unsurlarında kusura açıkça yer verilmiştir. Bu maddeye göre, “kusur” yoksa, sayılan diğer unsurlar yani haksız bir fiil ve illiyet bağı mevcut olsa bile sorumluluk doğmayacaktır. Şubat 2008 tarihli Türk Borçlar Kanunu Tasarısında da kusur sorumluluğuyla ilgili madde, “kusurlu ve hukuka aykırı fiille başkasına zarar veren, bu zararı gidermekle yükümlüdür” şeklinde düzenlenmiş ve kanun koyucu tarafından yürürlükteki B.K. ile benzer şekilde sorumluluğun doğması için kusurun varlığı aranmıştır.⁴⁶

Ancak bazı özel durumlarda hakkaniyete uygun olarak, kusur bulunmasa bile bazı kişilerin sorumlu olacağı yasa koyucu tarafından kabul edilmiştir. İşte, bu hallerde oluşan sorumluluğa, yani kişinin kusuru bulunmadığı halde sorumlu tutulduğu sorumluluk türüne “kusursuz sorumluluk” denilmektedir.⁴⁷

Sosyal hukuk anlayışının bir sonucu olarak, başkaları için tehlike yaratan işlerden faydalanan kişiler kusurları olmasa bile yarattıkları bu tehlike nedeniyle

---

⁴⁶ Adalet Bakanlığı Türk Borçlar Kanunu Tasarısı, Ankara Açık Ceza İnfaz Kurumu Matbaası, Ankara, 2008, s. 13.

⁴⁷ KILIÇOĞLU, Ahmet M., Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 7. Bası, Turhan Kitapevi, Ankara, 2006, s.222.

sorumlu olurlar. Bu sorumluluk bazen tehlike ilkesi bazen de hakkaniyet ilkesine dayanır.⁴⁸

Kusursuz sorumluluk, olağan sebep sorumluluğu ve tehlike sorumluluğu olmak üzere ikiye ayrılır. Olağan sebep sorumluluğunda, objektif özen ve muhafaza ödevinin ihlali sorumluluğun oluşması için yeterliyken; tehlike sorumluluğunda, tehlikeli nesne veya faaliyette bulunmak ve bunun sonucu olarak da bir zarara yol açmak sorumluluğun oluşması için gerekli görülmüştür.

II. KUSURSUZ SORUMLULUĞUN İLKELERİ

A. KUSUR İLKESİ

Bu ilkeye göre, meydana gelen zararın giderimi için, zararlı eylemi yapanın kusurlu olması gerekir. Zarar, kusurlu bir eylemin sonucu değilse, zarar gören ona katlanmalıdır. Eylemi yapanın verdiği zarardan ötürü sorumluluğu, bir kusurunun olmasına bağlanmıştır.⁴⁹ Yani, eğer zarar verenin kusuru varsa söz konusu zararı o ödeyecek, kusuru yoksa zarara uğrayan buna katlanacaktır. Bununla birlikte bir şahsa sebep olduğu bir zarardan dolayı sorumluluk yükletilmesinin o kişinin fiilini tahdide mecbur olacağı, çünkü ne kadar dikkat ve ihtimam ederse etsin sorumlu olacağını düşünerek hareketsiz kalmayı tercih edeceği veya tam aksi düşünülecek olursa, nasıl olsa sorumlu olacak diye tamamen tedbirsiz davranabileceği ihtimali doğabilir. Her iki halde de toplum zarar görebilir. Bu nedenle bir şahsı kusurlu fiilden sorumlu tutmak yerinde olacaktır.⁵⁰

B. DİKKAT VE ÖZEN İLKESİ

Kusursuz sorumluluğun kabul edilme nedenlerinden biri, sorumlu tutulan kişinin üzerine düşen dikkat ve özen yükümlülüğünü yerine getirmemesidir. Kişi gereken özeni

---

⁴⁸ KAYAR, İsmail, Borçlar Hukuku, Beşinci Baskı, Detay Yayıncılık, Ankara, 2004, s. 77.

⁴⁹ KARAHASAN, Mustafa Reşit, Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Beta Yayınları, İstanbul, 2003, s. 605.

⁵⁰ SAYMEN/ELBİR, s.398, FEYZİOĞLU, s. 460.

göstermediği için oluşan zarardan dolayı kusuru bulunmadığı halde sorumlu tutulmaktadır.

Yasa koyucu, başkaları için zarar doğurabilecek tehlikeli durumlar için herhangi bir kusurlu davranış aramadan, oluşabilecek zararı önlemek için veya oluşacak zararın tazminini sağlamak amacıyla kusursuz sorumluluğu kabul etmiş ve düzenlemiştir. Bu düzenlemeyle amaçlanan; sorumlu tutulan kişiyi, kusuru olmadığı halde doğan zararı gidermek yükümlülüğünde kalacağını düşünerek zararın doğmaması için daha dikkatli ve özenli davranmaya yöneltmektir.⁵¹

Dikkat ve özen ilkesine dayanan kusursuz sorumluluk hallerinde sorumlu tutulan kişi gerekli dikkat ve özeni gösterdiğini kanıtlarsa veya gerekli dikkat ve özeni gösterseydi dahi zararın doğumunu engelleyemeyeceğini kanıtlarsa sorumluluktan kurtulma imkanına sahiptir.

C. NEDEN OLMA İLKESİ

Neden olma ilkesi, kusur ilkesine karşılık oluşan bir ilkedir. Bu ilkeye sebebiyet ilkesi diyenler de vardır. Neden olma ilkesine göre, eylem ile sonuç arasında bir nedensellik bağının bulunması gerekir. Yani kusur aranmaksızın eylemi işleyen zararlı sonucu meydana getirmesi yeterlidir.⁵² Bu fikir taraftarlarına göre, iktisadi bakımdan bir kişi kendisine yüklenen sorumluluğu başka kişilere taksim edebilecek bir konumda bulunuyorsa, sebep olduğu zararı ona yüklemek yerinde olur. Sanayi işlerinde, büyük ticari işletmelerde, geniş ziraat yapan yerlerde durum böyle olmalıdır. Örneğin, alınan bütün önlemlere rağmen, bir fabrikada çalışan işçi ölüyorsa kusuru yok diye fabrika sahibini sorumlu tutmamak olmaz. Çünkü, fabrika sahibi işletmesinin getirdiği tüm faaliyetlerden faydalanmaktadır ve bunun sonucu olarak işletmenin verdiği zararlardan da kusuru olsun olmasın sorumlu tutulmalıdır. Bu sorumluluk da işletme sahibini, işletmesinde herhangi bir zarara sebep olmamak için daha dikkatli davranmaya sevk edecektir.⁵³

⁵¹ KILIÇOĞLU A., s. 223.

⁵² KARAHASAN, Sorumluluk ve Tazminat Hukuku, s. 301.

⁵³ SAYMEN/ELBİR, s. 398, FEYZİOĞLU, s. 461.

D. HAKKANİYET İLKESİ

Borçlar Kanununda düzenlenmiş bulunan kusurlu sorumluluk hallerindeki kuralların mutlak olarak uygulanması her olay bakımından adil sonuçlar doğurmayacağından, yasa koyucu bazı özel durumlar için zarar göreni mağdur etmemek amacıyla hakkaniyet ilkesi gereği kusuru bulunmayan kişileri de sorumlu tutmuştur. Bu ilkeyi savunanlara göre, zararı yüklenmeye en elverişli kişi kim ise zararın tazmini bakımından o kişi sorumlu tutulmalıdır. Mesela, akıl hastalığı olan dolayısıyla kusur yeteneğinden yoksun olan zengin bir kişi fakir birine zarar verirse, kusursuz olması nedeniyle zararı tazmin etme yükümlülüğü bulunmayan zengin kişi hakkaniyet ilkesi gereğince sorumlu tutulmalıdır.⁵⁴

Borçlar Kanununda “temyiz kudretini haiz olmayanların mesuliyeti” başlığı altında düzenlenen 54. madde 1. fıkra metni şöyle demektedir: “Hakkaniyet iktiza ediyorsa hakim, temyiz kudretini haiz olmayan kimseyi ika ettiği zararın tamamen yahut kısmen tazminine mahkum eder.” Görülüyor ki; kusursuz sorumluluk altında düzenlenen 54. madde sadece temyiz kudretini haiz olmayan kimseler açısından hakkaniyet ilkesini benimsemiştir.

Hakkaniyet sorumluluğu Türk Borçlar Kanunu tasarınının 64. maddesinde yürürlükteki kanundan kısmen farklı şekilde düzenlenmiştir. Tasarıda ilgili düzenleme şu şekildedir: “ tarafların ekonomik durumları göz önünde tutulduğunda, hakkaniyet gerektiriyorsa hakim kusura bağlı olmaksızın zarar verenin sebep olduğu zararın, uygun biçimde giderilmesine karar verebilir. Ayırt etme gücü olmayanın verdiği zarar için de aynı hüküm uygulanır.” Böylece yürürlükteki Borçlar Kanununda sadece ayırt etme gücü olmayanları korumak için düzenlenmiş bulunan hakkaniyet sorumluluğunun tasarıyla kapsamı genişletilmiştir.⁵⁵ Sorumluluğun esası ne kusur, ne yaratılan bir tehlike, ne yaratılan güven ne de fedakarlığın denkleştirilmesi düşüncesine dayanmaktadır. Bu sorumluluğun temelinde sadece içeriği belirlenmemiş bir hakkaniyet düşüncesi yatmaktadır. Bu bağlamda madde ile ilgili temel sorun, hukuk güvenliğinin

⁵⁴ SAYMEN/ELBİR, s. 400.

⁵⁵ 2008 Tarihli Türk Borçlar Kanunu Tasarısı, s. 16

zedelenmesidir. Kişi, fiilinin neden olabileceği riskler açısından, hangi esasa dayalı olarak sorumlu tutulacağını öngörememektedir. Zarar verilen kişinin vasıflarına göre kabul veya reddedilecek bir sorumluluk söz konusudur ki, bunun sakıncaları ortadadır. Her ne kadar haksız fiil hukukunda tazminatın hesaplanmasında somut olayın özellikleri dikkate alınsa da sorumluluğun kabulü açısından somut olayın özelliklerinin dikkate alınması asla kabul edilemez. Her birey, hangi davranışlarının sorumluluk doğuracağını bilebilecek durumda olmalıdır. Zarar verdiği kişinin kim olduğu, bu açıdan bir önem taşımaz. Onun zengin veya fakir olmasına bağlı olarak sorumluluğun kabul veya reddedilmesi, sorumluluk hukukumuzun temel ilkeleri ile bağdaşmaz.

E. TEHLİKE İLKESİ

Tehlike ilkesi, başkalarının mal ve can güvenliğini tehdit eden ve zarar yaratabilen tehlikeli faaliyetler ve nesnelere nedeniyle kabul edilen bir ilkedir.⁵⁶ Bu ilke hem sebep olma ilkesine ve hem de kusur ilkesine yakındır. Bu ilkenin özünde “zarara yol açan fiil, başkalarının can ve mal güvenliğini tehdit eden, zarar tehlikesi yaratan faaliyetlerden kaynaklanmakta ise, bu faaliyetlerde bulunan kişilerin kusurları bulunmasa bile doğan zarardan sorumlu tutulmalıdırlar”, fikri hakimdir. Böyle bir sorumluluğun tehlikeli faaliyetlerde bulunanlara yükletilmesi sonucunda zararın doğmaması için daha dikkatli davranılacağı düşünülerek zarar riskini azaltmak hedeflenmektedir. Bu fikri savunulara göre, toplum içinde yaşayan herkes başkasına zarar vermemekle yükümlüdür. Bugünkü makine çağında tehlikeli maddeler kullanan işletmeler ve insanlar bunların meydana getirdikleri tehlike ile her zaman karşı karşıya bulunmaktadır. İnsanlar bu tehlikelerden kendilerini ancak bir dereceye kadar koruyabilmektedirler. Bunlardan vazgeçmek de imkansız olduğundan tehlike ilkesine göre, tehlikeli faaliyette bulunan kişiler oluşan zararı tazmin etmelidirler.⁵⁷

Kusuru bulunmadığı halde sorumlu tutulan kişiler zararın doğumuna sebebiyet veren kişilere rücu edebilirler.

---

⁵⁶ KILIÇOĞLU A., s. 223.

⁵⁷ SAYMEN/ELBİR, s. 399.

Tehlike ilkesine dayanan kusursuz sorumluluk hallerinde kurtuluş kanıtı getirme olanağı yoktur. Yani sorumlu tutulan kişinin bu sorumluluktan kurtulması imkanı yoktur.

F. FEDAKARLIĞIN DENKLEŞTİRİLMESİ İLKESİ

Toplum içinde yaşayan bireyler arasında çıkan çıkar çatışmalarını hukuk düzeni asgari düzeyde tutmak amacıyla belirli çıkarlara diğerlerine göre daha üstün bir değer tanımış ve düşük saydığı çıkarın zarar verici müdahalelere katlanmak durumunda bulunduğu kabul etmiştir. Ancak bozulan dengenin yeniden sağlanması amacıyla hukuk düzeni, hukuka uygun da olsa yalpan müdahaleye başkasının hukuken korunmuş bir çıkarının zedelenmesi sonucu doğan zararın karşılanmasını da öngörmüştür. Böylece; çıkarlar çatışmasında üstün tutulan çıkar feda edilmekte, bununla birlikte düşük çıkarın katlandığı fedakarlık sonucu doğan zarar ise, üstün çıkar sahibi tarafından karşılanmaktadır. İşte zarar görenin katlandığı fedakarlık para ödenmek yoluyla denkleştirilmiş olmakta, ve zararın denkleştirilmesine ilişkin istemin dayandığı esasa da fedakarlığın denkleştirilmesi ilkesi denilmektedir.⁵⁸

---

⁵⁸ KARAHASAN, Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler, s. 608.

III. BORÇLAR YASASINDAKİ KUSURSUZ SORUMLULUK (OLAĞAN SEBEP SORUMLULUĞU) HALLERİ

Kusursuz sorumluluk hallerinin bir kısmı Borçlar Kanununda sayılmış bir kısmı da özel kanunlarla düzenlenmiştir. BK.da yer alan bu halleri şimdi ayrı ayrı inceleyeceğiz.

A. AYIRTIM (TEMYİZ) GÜCÜNDEN YOKSUN OLANLARIN SORUMLULUĞU

Borçlar Kanunu madde 41’de düzenlenen haksız fiil sorumluluğunun oluşması bakımından “kusur”un varlığının zorunlu olduğunu daha önce belirtmiştik. Ancak kişinin kusurlu sayılabilmesi için yani kişide “kusur yeteneği” nin bulunabilmesi için temyiz kudretine sahip olması zorunludur. Eylemi yapan kişi ayırtım gücüne sahip değilse artık haksız fiil sorumluluğundan söz edilemeyecektir.⁵⁹

Bununla birlikte; Borçlar Kanunu 54. madde I. fıkrası hükmü şu şekildedir: “hakkaniyet iktiza ediyorsa hakim, temyiz kudretini haiz olmayan kimseyi ika ettiği zararın tamamen yahut kısmen tazminine mahkum eder”. BK. md. 54 metninden hakime hakkaniyet ilkesine dayalı bir takdir yetkisinin tanındığını ve temyiz kudreti bulunmayan kişinin vermiş olduğu zarardan sorumlu tutulabilmesinin mümkün olacağını, anlıyoruz. Bu maddede, yasa koyucu özel bir objektif sorumluluk hali kabul etmiştir.⁶⁰ Anılan hükmün amacı sorumluluğun, hakkaniyet düşüncesi ile kusur sorumluluğu hali dışında genişletilmesi olup, mümeyyiz olmayanın eyleminden hukuki bir sonuç doğmayacağı hakkındaki genel kurala bir istisna koymaktır. Gerçekten Türk Medeni Kanununun 15. maddesi “kanunda gösterilen ayrık durumlar saklı kalmak üzere, ayırt etme gücü bulunmayan kimselerin fiilleri hukuki sonuç doğurmaz” şeklinde düzenlenerek, kural olarak mümeyyiz olmayan kişilerin haksız eylemleri nedeniyle sorumlu olmamaları gerektiği, vurgulanmıştır. Fakat bu maddenin ikinci fıkrası bazı istisnalara işaret etmektedir. İşte BK.’nın 54. maddesinin birinci fıkrası hükmü, bu

⁵⁹ DESCHENAUX/TERCIER, s. 108.

⁶⁰ KARAHASAN, Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler, s. 622.

istisnalardan biri belki de en önemlisidir. Hâkim adaletin gerektirdiği yerde temyiz kudretinin bulunmamasından dolayı zarara sebebiyet verene isnadın kabul olmamasını bir kenara bırakabilecektir. Burada ona geniş bir takdir yetkisi verilmiştir. Her olayda zarara uğrayan kimsenin haksız eylemi işleyen gayri mümeyyizden tazminat isteyip isteyemeyeceği, olayı saran hal ve şartlara bakılarak tayin edilecektir. Yargıtay'ın yerleşik içtihatlarından, bu hal ve şartlar arasında mümeyyiz olmayanın hürriyetinin doğurduğu özel tehlikenin, temyiz kudreti olmamasına rağmen belli bir kusurun varlığının, zarara uğrayanın olay sırasında zarar failine karşı davranışının ve öncelikle mümeyyiz olmayanın iktisadi gücünün büyüklüğü ile zarara uğrayanın iktisadi gücünün büyüklüğünün karşılaştırılmasının yer aldığını, anlıyoruz. Eğer olayın mali bakımdan doğurduğu zarar mağdur yönünden hissedilir derecede, buna karşılık fail için de nispeten kolaylıkla yüklenebilir mahiyette ise, mümeyyiz olmayan failin zararı tamamen veya kısmen tazmin etmesi adalete uygun olur. Zengin bir delinin, fakir bir adama verdiği zararı tazmin etmesi hakkaniyete birçok hallerde uygun düşer; ne var ki failin zengin, zarar görenin fakir olması her zaman 54. maddenin birinci fıkrası hükmünün uygulanmasını gerektirmez. Hâkim, az önce değinilen diğer özel hal ve şartları, mümeyyiz olmayanın zarara uğrayan tarafından tahrik edilip edilmediğini, edilmişse derecesini, mümeyyiz olmayanın eyleminden dolayı başkasının, örneğin nezaretle yükümlü olan ev reisinin sorumlu tutulup tutulmayacağını, failin işleniş biçimini, mümeyyiz olmayanın eylemi işlerken içinde bulunduğu ruh halini inceleyecek ve sorumlu tutulabildiği takdirde bunun kapsamını tayin edecektir.

Öncelikle, eylemi yapan kişinin ayırtım gücünden yoksun olup olmadığının nasıl tespit edileceği veya kişinin hangi hallerde temyiz kudretinden yoksun sayılacağını saptanması gereklidir.

Bunu saptayabilmek için de Türk Medeni Kanununun 13. maddesine bakmamız gerekecektir. İlgili madde düzenlemesi şu şekildedir: “yaşının küçüklüğü yüzünden veya akıl hastalığı, akıl zayıflığı, sarhoşluk ya da bunlara benzer sebeplerden biriyle akla uygun biçimde davranma yeteneğinden yoksun olmayan herkes, bu kanuna göre ayırt etme gücüne sahiptir.” Yani madde metnine göre; küçükler, akıl hastalığı veya akıl zayıflığı olanlar ile sarhoşlar temyiz kudretinden yoksundurlar. Kişinin haksız fil

nedeniyle sorumlu tutulabilmesi için, fiilin işlendiği sırada kusur ehliyetine sahip olması gerekir. Fiil işlendikten önceki ya da sonraki ayırt etme gücü sorumluluğu etkilemez.⁶¹ MK. md. 15'e göre, temyiz kudretine sahip olmayan kimsenin fiilleri, kanundaki istisnalar saklı olmak üzere hiçbir hukuki sonuç doğurmaz. MK. md. 14'e göre de, temyiz kudreti bulunmayan kimse fiil ehliyetine sahip değildir. MK. md. 16/II ise ayırt etme gücüne sahip küçük ve kısıtlıların haksız fiilden doğan zarardan sorumlu olduklarını hükme bağlamaktadır. Bu hükmün karşıt anlamından, temyiz kudretine sahip olmayan küçük ve mahcurların haksız fiil (kusur) ehliyetinin bulunmadığı sonucu ortaya çıkmaktadır. Bu söylenenlere uygun olarak, haksız fiil sorumluluğunun genel şart ve unsurlarını düzenleyen BK. md. 41/I, failin hukuka aykırı bir fiille başkasına verdiği zarardan sorumlu tutulabilmesi için kusurlu olmasını öngörmektedir. Bunun sebebi, haksız fiil (kusur) sorumluluğunda kusurun, sorumluluğun kurucu şart ve unsuru olmasıdır. Ancak, MK. md. 15'in açık hükmünden anlaşıldığı üzere kanuni istisnalar saklıdır. İşte bu istisnanın en önemlisi BK. md. 54'te düzenlenmiştir. Gerçekten, BK. 54/I'e göre, hakkaniyet gerektirdiği takdirde, hâkim temyiz kudretine sahip olmayan kimseyi başkasına verdiği zararın tamamını veya bir kısmını tazmine mahkum edebilir. Şu halde, bu maddede kusur, sorumluluk için şart olmadığından, temyiz kudretinden mahrum olan kimselerin sorumluluğu, özel nitelikte bir sebep sorumluluğudur. Burada sorumluluk ilkesi, hakkaniyet düşüncesine dayanmaktadır. Fail ekonomik yönden zengin, zarar gören fakir ise, zarar göreni uğradığı zararlar baş başa bırakmak adalet duygularını sarsıp zedeleyeceği için, kanun koyucu burada genel ilkedden ayrılarak sebep sorumluluğunu öngörmüştür.

Sorumluluğun oluşması için zararın, failin eylemde bulunurken sürekli veya geçici olarak temyiz kudretinden yoksun olduğu sırada ve haksız bir şekilde verilmesi gereklidir.

Sorumluluğunun oluşabilmesi için gerekli bir diğer şart ise, madde 41'in şartlarının oluşup oluşmadığına bakılması gerektiğidir. Eğer kişi temyiz kudretine sahip

---

⁶¹ KILIÇOĞLU A., s. 226.

olsa eylemi md. 41 anlamında haksız bir fiil niteliğine haiz olacaksa kişi ancak o zaman sorumlu tutulabilecektir.⁶²

Hakkaniyet gerektirdiği hallerde hakim, temyiz kudretine sahip olmayan kişileri, başkasına verdikleri zararların tazminine mahkûm edebilir. Temyiz kudretine sahip olmayan kişilerin fiilleri kanundaki istisnalar haricinde hukuki sonuç doğurmaz. Ancak hakkaniyetin gerektirdiği hallerde hâkim, temyiz kudretine sahip olmayan kimseleri verdikleri zararın tamamını veya bir kısmını tazmine mahkûm edebilir. Fail ekonomik yönden zengin, zarar gören fakir ise, zarar göreni uğradığı zararlar baş başa bırakmak adalet duygusunu zedeler. Ancak, sadece zenginlik yeterli ölçü değildir. Somut olaydaki hal ve şartlar, temyiz kudretine sahip olmayanın kusuru, zarara uğrayanın olay sırasındaki tutum ve davranışları dikkate alınmalıdır.

Temyiz kudreti olmayanın hürriyetinin doğurduğu özel tehlike, temyiz kudreti olmamasına rağmen belli bir kusurun varlığı, zarara uğrayanın olay sırasındaki tutum ve davranışlarının sorumluluğun oluşması için gerekli olduğuna dair Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun bir ilamı şu şekildedir:

“ Dosyadaki kanıtlara göre davalıların babası olan Ali trafik kontrolü yapan emniyet görevlilerini ateşli silahla yaralamıştır. Ancak adı geçen kişi akıl hastası olup temyiz kudreti yoktur. Ve bu kişi de emniyet kuvvetlerinin açtığı karşı ateş sonucu ölmüştür.

Hakkaniyetin sorumlu tutulmayı gerektirip gerektirmediğinde hiç kuşkusuz tarafların ekonomik durumu büyük önem taşır. Sadece ‘zenginlik’ yeterli ölçü değildir. Somut olaydaki hal ve şartlara göre karar verilmelidir. Bu hal ve şartlar arasında mümeyyiz olmayanın hürriyetinin doğurduğu özel tehlike, temyiz kudreti olmamasına rağmen belli bir kusurun varlığı, zarara uğrayanın olay sırasındaki tutum ve davranışları göz önünde tutulmalıdır.

Somut olayda maktul Ali'nin temyiz kudretinin bulunmadığı Adli Tıp Kurumu raporu ile saptanmıştır. Öldüğünde cebinden beş milyon para çıktığı, mirasçıları olan

---

⁶² KARAHASAN, Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler, s. 623.

davalıların Bağ-Kur emeklisi dedeleri tarafından, onun da ölümüyle geliri olmayan anneleri tarafından bakıldıkları dosyadaki bilgilerden anlaşılmaktadır. Maktulün maddi yönden oldukça yoksul bir durumda olduğu belirlenmiştir. Bu durumda özel şart ve durumlar, temyiz kudretinden yoksun Ali'nin mirasçılarının davacı idareye hüküm tarihinde tazminat ödemesini haklı gösterecek nitelikte değildir. O halde direnme kararı yukarıda açıklanan gerekçeyle usul ve yasaya uygundur. Onanmalıdır.”⁶³

Borçlar Kanunu 54. madde II. fıkrada ise “temyiz kudretini muvakkaten ızaa eden kimse, bu halde iken yapmış olduğu zararı tazmine mecburdur. Şu kadar ki, kendi kusuru olmaksızın ika edilmiş olduğunu ispat eder ise mesul olmaz” şeklinde bir düzenleme yapılmıştır. Bu düzenlemeye göre, geçici olarak temyiz kudretini yitiren kişi bu duruma kendi kusuru ile düşmediğini ispat edemezse, eyleminden dolayı sorumlu olacaktır. Buna göre, burada bir kusur sorumluluğu vardır, diyebiliriz. Örneğin; A isimli şahsın içkisine B isimli şahıs tarafından uyuşturucu madde konulup A'nın bundan dolayı temyiz kudretini yitirmesine neden olunursa ve A bu haldeyken C isimli şahsı yaralarsa, A ancak temyiz kudretini kendi kusuruyla kaybetmediğini ispatlaması halinde C'ye verdiği zarardan sorumlu olmayacaktır.

Yargıtay'ın temyiz kudreti bulunmayan kişilerin vermiş oldukları zararlardan ötürü hakkaniyet ilkesine göre değerlendirme yapılarak karar verilmesi gerektiği yönündeki ilamı şekildedir:

“Ceza mahkemesinde alınan raporda davalının akıl hastası olduğu ve fiil ehliyeti bulunmadığı belirtilmiştir. Dosya kapsamından davalının taş atması sonucu polis memurları yaralanmışlardır. BK'nun 54. maddesinde hakkaniyetin gerekli kıldığı konularda bu kişilerin verdikleri zararlardan tamamen ya da kısmen sorumlu tutulacakları belirtilmektedir. Somut olayda davalının güvenlik görevlilerine taş attığı sabittir. Bu durumda tarafların konumu ve yasal düzenleme birlikte göz önüne alındığında zarar görenin zararının giderilmesi için hakkaniyetin gerekliliği öngörmesi zorunluluk taşımaktadır. Davalının eskiden beri akıl hastası olup halen 60 yaş civarında bulunduğu, malvarlığının bulunup bulunmadığı ve davacının devlet olması gözetildiğinde somut olayda hakkaniyetin tartışılması gerekir. Mahkeme bu konuyu

⁶³ Yarg. HGK 05.02.2003 T., 2003/4-89 E., 2003/68 K, Kazancı Bilişim İçtihat Bankası(www.kazanci.com.tr).

irdelemeden yasa hükmünü belirtip davalının sorumluluğu yönünde hüküm kurmuştur. Bu şekilde bir incelemenin yapılmamış olması doğru olmadığı gibi davalının sorumlu tutulması durumunda, haksız eylemden doğan zararın eylem tarihindeki miktarı ile sorumludur. Anılan yön gözetilmeden yazılı şekilde verilen karar usul ve yasaya aykırı olup bozmayı gerektirmiştir”⁶⁴ denilerek hakkaniyetin tartışılması gerektiği vurgulanmıştır.

B. İSTİHDAM EDENİN SORUMLULUĞU

Yardımcı kişiye bir hizmetini yaptıran herkes istihdam edendir. Sorumluluk, bir gözetim ödevinin ihlaline dayandığından zarara neden olan kişiyle istihdam eden kişi arasında bağımlılık ilişkisinin bulunması gereklidir.⁶⁵

Bu sorumluluk, Borçlar Kanunu madde 55’te kusursuz sorumluluğunun bir çeşidi olarak “istihdam edenlerin mesuliyeti” başlığı altında iki fıkra olarak düzenlenmiştir.

BK. md. 55/I metni şu şekildedir: “Başkalarını istihdam eden kimse, maiyetinde istihdam ettiği kimselerin ve amelesinin hizmetlerini ifa ettikleri esnada yaptıkları zarardan mesuldür. Şu kadar ki böyle bir zararın vuku bulmaması için hal ve maslahatın icap ettiği bütün dikkat ve itinada bulunmuş olsa bile zararın vukuuna mani olamayacağını ispat ederse mesul olmaz.”

Birinci fıkra hükmüne göre, istihdam eden, işin kendi çıkarı için yapılmasından dolayı başkalarının eyleminden sorumludur. İstihdam eden, meslek ve sanatına ilişkin konularda veya evi ile ilgili işlerde başka birine hizmet gördüren kimsedir. Tüzel kişiler de istihdam eden olabilirler.⁶⁶

⁶⁴ Yarg. 4. HD, 15/05/2003 T., 2003/1190 E., 2003/6352 K., Kazancı Bilişim İçtihat Bankası(www.kazanci.com.tr).

⁶⁵ DESCHENAUX/TERCIER, s. 72.

⁶⁶ VELİDEDEOĞLU, Hıfzı Veldet/ÖZDEMİR, Refet, Türk Borçlar Kanunu Şerhi, Yargıtay Yayınları, Ankara, 1987, s. 140.

Maddede, “gerekli dikkat ve itina gösterilseydi dahi” denilerek, istihdam edene bir kurtuluş kanıtı getirme olanağı tanınmıştır. Bu özenin ölçüsü objektif özendir. Yani istihdam eden durumun gerektirdiği tüm dikkat ve özeni göstermiş olmalıdır. Deschenaux ve Tercier, istihdam edenin göstermek zorunda olduğu özeni şu üç gruba ayırmıştır:

“ 1. Cura in Eligendo: istihdam edenin yardımcılarının seçiminde gerekli dikkat ve özeni gösterme yükümlülüğünü,

2. Cura in Instruendo: istihdam edenin yardımcılara görevlerinin yerine getirilmesi ile ilgili olan gerekli talimatları verme yükümlülüğünü,

3. Cura in Custodiendo: istihdam edenin gözetim ödevini yerine getirme yükümlülüğünü, ifade eder.”⁶⁷

BK. md. 55/II şu şekildedir: “İstihdam eden kimsenin, zamin olduğu şey ile zararı ika eden şahsa karşı rücu hakkı vardır.” Bu maddeye göre; istihdam edene, yanında çalıştırdığı kişiye vermiş olduğu zarardan ötürü rücu hakkı tanınmıştır.

BK. md. 55’te düzenlenen sorumluluğun oluşması için gerekli şartlar kısaca şunlardır:

1. İstihdam edenle müstahdem arasında bağımlılık ilişkisi bulunmalıdır.
2. Zarar, müstahdem’in fiili sonucu oluşmalıdır.
3. Zarar, müstahdem’in işini yaptığı sırada meydana gelmelidir.
4. İstihdam eden, durumun gerektirdiği tüm dikkat ve özeni gösterdiğini ya da gerekli dikkat ve özeni gösterseydi dahi zararın oluşumunu engelleyemeyeceğini ispat edememiş olmalıdır.
5. İstihdam edenle zarar gören kişi arasında sözleşme ilişkisi bulunmamalıdır.⁶⁸

⁶⁷ DESCHENAUX/TERCIER, s. 76.

⁶⁸ ŞENYÜZ, Doğan, Borçlar Hukuku, Ezgi Kitapevi, Bursa, 2003, ss. 57-58 .

BK 55'te düzenlenen sorumluluğu, BK. md. 100'de düzenlenen “muavin şahısların mesuliyeti” ile karıştırmamak gerekir. BK. 55. maddedeki sorumluluğun doğabilmesi için istihdam edenle üçüncü şahıs arasında hiçbir hukuki ilişki olmamasına rağmen, müstahdem üçüncü şahsa bir zarar vermektedir. BK. 100. maddedeki sorumluluğun oluşabilmesi için ise, müstahdem üçüncü şahıs ile istihdam eden arasındaki bir akdi ifa ederken üçüncü şahsa zarar vermiş olmalıdır.⁶⁹

Bu sorumluluğun temelini hakkaniyet düşüncesi oluşturmaktadır. İstihdam edenin yanında başkalarını çalıştırması üçüncü kişilerin daha fazla tehlikeyle karşılaşmalarına yol açabilecektir. Sorumluluğun düzenlenmesindeki amaç, istihdam edenin, çalıştırdığı kişilerin hizmetlerinden çıkar sağlamanın sonuçlarına da katlanması gerektiğidir.⁷⁰

İstihdam edenin sorumluluğu kusursuz sorumluluğun olağan sebep sorumluluğu hallerinden olduğundan dolayı çalıştırmanın sorumluluğu aranmamaktadır; kusur, sorumluluğun oluşması bakımından bir koşul değildir.⁷¹

Bu sorumluluk, iş sahibinin özen ödevini yerine getirmemesinden kaynaklanmaktadır. Eğer iş sahibi zararın doğmaması için gerekli bütün dikkat ve özeni göstermesine rağmen yine de zararın meydana gelmesini engelleyemediğini ispat ederse sorumluluktan kurtulacaktır.

Yargıtay'ın BK. md. 55'in uygulanmasıyla ilgili vermiş olduğu bir kararı da bu yöndedir:

“Çalıştırdığı kişinin suç oluşturan eylemi sonucu oluşan zarardan, çalıştırdığı kişiyi seçmede özensiz davranan davacı istihdam edenin BK.nun 55. md. uyarınca kusursuz sorumluluk ilkesine göre sorumlu olduğundan hareketle, davacının da

---

⁶⁹ ÖNEN, s.159.

⁷⁰ DESCHENAUX/TERCIER, s. 67.

⁷¹ KILIÇOĞLU, M., Tazminat Hukuku, s. 283.

müterafik kusurunun değerlendirilmemesi doğru görülmemiş, kararın bu yönden bozulması gerekmiştir.”⁷²

Yine Yargıtay’ın konuyla ilgili, iş sahibinin sorumlu tutulabilmesi için gerekli bir diğer şartın çalıştırdığı ve zarara neden olan kişinin iş sahibinin denetim ve gözetiminde olması gerektiğini vurguladığı diğer bir ilamı şu şekildedir:

“Mahkemece, taraflar arasındaki mevcut sözleşmenin tamamı ibraz ettirilerek, sözleşmenin anahtar teslimi biçiminde olup olmadığı açıklığa kavuşturulmak, davalılardan İ’nin çalışmayı yapan sair davalılar üzerinde BK.nun 55. maddesi koşullarının tespiti bakımından denetim ve gözetim görevinin bulunup bulunmadığı araştırılmalıdır.”⁷³

Yargıtay’ın, “istihdam edenin müstahdemi seçerken gerekli dikkat ve özeni göstermesi gerektiği” ne vurgu yapan bir diğer ilamı ise şu şekildedir:

“Davacı vekili, davalı üye işyerine, işletmeye gelen müşterilerin kredi kartı ile alışveriş yapmalarını teminen ‘POS’ cihazı tahsis edildiğini, davalının satış bedellerinin tahsilat ile görevli elemanı dava dışı X’in dava dışı Y ve Z adlı kişiler ile birlikte müşterilerin kredi kartlarını ‘POS’ cihazına bağladıkları ‘Encoder’ adlı cihaz ile manyetik alanlarını kopyaladıktan sonra sahte kart düzenleyerek bu kartlar ile alışveriş yaptıklarının anlaşıldığını, bu eylem ile bankanın zarara uğradığını, davalı şirketin BK.nun 55. maddesi uyarınca zarardan sorumlu olduğunu,.....

Davalı şirket, davacı bankanın üye işyeri olup, üye işyeri sözleşmesi uyarınca kendisine tahsis edilen ‘POS’ cihazı ile müşterilerine kredi kartı kullanılarak alışveriş yapma imkanı sağlamaktadır. X, zararın oluşumuna neden olan eylemi görevin ifası sırasında gerçekleştirmiştir. Sahte kart düzenlenmesi sırasında eylem için asıl gerekli olan sözleşme uyarınca davalı şirkete müşterilerin alışveriş yapmasına imkan sağlayan ve doğrudan banka ile irtibatlı olan ‘POS’ cihazı olup anılan cihaz davalı şirketin kontrol ve güvenliği altındadır.

---

⁷² Yarg. 11. HD, 11.04.2002 T., 2002/446 E., 2002/3417 K. sayılı ilamı, Corpus Bilişim İċtihat Bankası(www.cdmy.com.tr).

⁷³ Yarg. 4. HD, 2003/14391 E., 200/9081 K., 30.09.2004 T., Kazancı Bilişim İċtihat Bankası(www.kazanci.com.tr).

Bu halde mahkemece, davalı şirketin sorumluluktan kurtulmak için yukarıda açıklanan kanun maddesi uyarınca kurtuluş beyyinesi getirmediğinden istihdam eden olarak istihdam ettiği kimsenin davacıya verdiği zarardan sorumlu tutulması gerekirken, yazılı gerekçe ile davanın reddi doğru görülmemiştir.....⁷⁴

Yürürlükteki Borçlar Kanunu 55. madde, Türk Borçlar Kanunu tasarısında 65. maddede “adam çalıştıranın sorumluluğu” başlığı altında düzenlenmiştir. Tasarıda konu dört fıkra şeklinde ele alınmış ve yürürlükteki yasadaki farklı olarak “özen sorumluluğu” kenar başlığıyla “adam çalıştıranın sorumluluğu” adı altında düzenlenmiştir.

818 sayılı Borçlar Kanununun 55. maddesinin birinci fıkrasının ikinci cümlesinde, ayrı bir kurtuluş kanıtı olarak düzenlenmiş görünen “yahut bu dikkat ve itinada bulunmuş olsa bile zararın vukuuna mani olamayacağını ispat ederse mesul olmaz” şeklindeki hüküm, nedensellik bağının kesilmesi ile ilgili olduğu göz önünde tutularak, madde metnine alınmamıştır.⁷⁵

Yine 818 sayılı Borçlar Kanununda yer almayan üçüncü fıkrayla; “sahibi olduğu işletmede adam çalıştıranın, işletmenin çalışma düzeninin zararın doğmasını önlemeye elverişli olduğunu ispat edemezse, o işletmenin faaliyetleri dolayısıyla sebep olunan zararı gidermekle yükümlü olduğu” öngörülerek uygulama ve öğretinin de desteklediği yeni bir düzenleme getirilmiştir. Böylece, işletmesinde zararın doğmasını önlemeye elverişli bir çalışma düzeni kurduğunu ispat edemeyen adam çalıştıranların, tasarının 65. maddesinin ikinci fıkrasından yararlanamayacakları kabul edilmiş olmaktadır.⁷⁶

Tasarının son fıkrasında “adam çalıştıran, ödediği tazminat için, zarar veren çalışana, ancak onun bizzat sorumlu olduğu ölçüde rücu hakkına sahiptir”, denilerek rücu hakkının kapsamı yürürlükteki kanundan farklı olarak, zararı vermiş olan çalışanın bizzat sorumlu tutulacağı miktarla sınırlandırılmıştır.

⁷⁴ Yarg. 19. HD, 21.06.2004 T., 2003/10647 E., 2004/7469 K., Kazancı Bilişim İçtihat Bankası(www.kazanci.com.tr).

⁷⁵ 2008 Tarihli Türk Borçlar Kanunu Tasarısı, s. 242.

⁷⁶ 2008 Tarihli Türk Borçlar Kanunu Tasarısı, s. 242.

C. HAYVAN GÜDENİN (İDARENİN EDENİN) SORUMLULUĞU

Borçlar Kanunu 56. maddede düzenlenen sorumluluk, hayvan sahibinin, hayvanın zarar vermemesi için gerekli dikkat ve özeni göstermemiş olmasından kaynaklanmaktadır. Hayvan sahibi, hayvan üzerinde hukuken veya eylemli bir egemenliğe sahip olan ve bu özelliği sebebiyle hayvanın verebileceği zararlar için gerekli önlemleri alabilecek kişidir. Hayvanın verdiği zarardan sorumlu olacak kişi her zaman malik olmayabilir. Sorumlu kişi, hayvanın zarar vermemesi için nezaret yükümü üstünde olan kişidir.⁷⁷

BK. md. 56 metni şu şekildedir: “Bir hayvan tarafından yapılan zararı o hayvan kimin idaresinde ise o kimse hal ve maslahatın icap ettiği bütün dikkat ve itinaı yaptığını yahut bu dikkat ve itinada bulunmuş olsa bile zararın vukuuna mani olamayacağını ispat etmedikçe tazmine mecburdur. Bu surette eğer hayvan diğer bir şahıs yahut diğer bir şahsa ait olan hayvan tarafından ürkütülmüş olur ise bu kimse onlara rücu edebilir.”

Hayvanı idaresi altında bulunduran kişi, hayvan üzerinde hukuki veya fiili hakimiyete sahip ve bu sayede onun zarar vermesini önleyecek tedbirleri bağımsız surette alabilecek kimsedir.⁷⁸

Hayvan sahibinin sorumluluğu olağan sebep sorumluluğudur ve objektif özen ödevinin yerine getirilmemesi esasına dayanır. Sorumluluğun dayanağı hakkaniyet ilkesidir.⁷⁹ Maddenin uygulanabilmesi için zararın hayvan tarafından verilmiş olması en önemli unsurdur. Eğer özel eğitim almış bir hayvan zarara sebebiyet verirse; bu durumda hayvan sahibi yanında onu eğiten kişinin de haksız fiil hükümlerine göre hayvan sahibiyle birlikte müteselsil sorumluluğu doğacaktır.⁸⁰

⁷⁷ HATEMİ ve arkadaşları, s. 81.

⁷⁸ UYGUR, Turgut, Sorumluluk ve Tazminat Hukuku, Cilt 3, 2. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2003, s. 2672.

⁷⁹ KILIÇOĞLU, M., Tazminat Hukuku, s. 299.

⁸⁰ KILIÇOĞLU, A., ss. 238-239.

Hayvan tarafından verilen zararlar, hayvanın içgüdüsel olarak özel tehlike yaratan hareketleri sonucu vermiş olduğu zararlardır. Eğer hayvan insan elinde içgüdüsel hareket söz konusu olmadan bir araç olarak kullanılmışsa ve bunun sonucu olarak bir zarar doğmuşsa artık BK. md. 56 uygulanmayacaktır.⁸¹

BK. md. 56'daki sorumluluğun doğabilmesi için bir takım şartların gerçekleşmesi gerekmektedir. Bu şartları aşağıdaki şekilde sıralayabiliriz:

1. Zarara bir hayvan sebebiyet vermiş olmalıdır.
2. Hayvanın sahibi bulunmalıdır.
3. Hayvanın eylemi sonucu bir zarar doğmalıdır.
4. Hayvanın fiili ile zarar arasında illiyet bağı olmalıdır.
5. Hayvan sahibi kurtuluş kanıtı getirmemiş olmalıdır.⁸²

Hayvan tutucusunu 56. maddeden dolayı sorumlu tutabilmemiz için hayvanın hareketinin içgüdüsel olması gerekir. Yani eğer hayvan sahibi hayvanı yönlendirmişse ve bunun sonucu olarak zarar meydana gelmişse bu durumda artık BK md. 41'e göre haksız fiil hükümlerinin uygulanması gerekecektir.⁸³

Hayvanı idaresi altında bulunduran kişi özen görevini yerine getirmemişse, olayda bir kusuru olmasa dahi hayvanın verdiği zarardan sorumlu olur. Buna karşılık, hayvanı idaresi altında bulunduran kişi, hayvanın özelliğini ve durumun gerektirdiği bütün dikkat ve itinaı gösterdiğini veya gerekli dikkat ve itinaı göstermiş olsaydı dahi zarara mani olamayacağını ispat ederse sorumluluktan kurtulur.⁸⁴ Bir hayvanın üçüncü kişiye vermiş olduğu zararı onun tutucusu, durumun gerekli kıldığı her türlü özeni göstermiş olduğunu veya böyle bir özeni göstermiş olsa bile zararın gerçekleşmesine engel olamayacağını kanıtlamadıkça, ödemek zorundadır. Sorumluluğun doğması için hayvan tutucusunun kusurlu olması şart değildir.

---

⁸¹ DESCHENAUX/TERCIER, s. 89.

⁸² KILIÇOĞLU, A., s.239-240.

⁸³ KILIÇOĞLU, M., Tazminat Hukuku, s. 300.

⁸⁴ REİSOĞLU, Safa, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 17. Bası, Beta Yayınları, İstanbul, 2005, s. 170.

Hayvan tutucusunun sorumluluğu TBKT. md. 66 ve md. 67’de “hayvan bulduranın sorumluluğu” başlığı altında düzenlenmiştir. TBKT. “giderim yükümlülüğü” başlıklı md. 66 şu şekildedir: “bir hayvanın bakımını ve yönetimini sürekli ve geçici olarak üstlenen kişi, hayvanın verdiği zararı gidermekle yükümlüdür. Hayvan bulduran, bu zararın doğmasını engellemek için gerekli özeni gösterdiğini ispat ederse sorumlu olmaz. Hayvan bir başkası veya bir başkasına ait hayvan tarafından ürkütölmüş olursa, hayvanı bulduranın, bu kişilere rücu hakkı saklıdır.”⁸⁵ Tasarı metni yürürlükteki B.K ile aynı yöndedir. Hayvan sahibinin sorumluluğu yine olağan sebep sorumluluğu olarak düzenlenmiş ve hayvan sahibine kurtuluş kanıtı getirme imkanı tanınmıştır.

BK. md. 57’ye göre, bir gayrimenkulün zilyedi, gayrimenkulü üzerinde zarara sebep olan hayvanı, zarardan doğan tazminat alacağını garanti etmek üzere hapsedmek hakkına sahiptir.⁸⁶ Madde metni şu şekildedir: “Bir kimsenin hayvanı diğerinin gayrimenkulü üzerinde bir zarar yaptığı takdirde gayrimenkulün zilyedi o hayvanı zabt ve kendisine ita olunabilecek tazminat mukabilinde teminat olmak üzere yedinde hapsedmeğe hakkı vardır. Eğer hal ve maslahat icap ederse, gayrimenkul zilyedi o hayvanı öldürebilir. Şu kadar ki gayrimenkulün zilyedi hemen keyfiyetten hayvanların sahibini haberdar etmeğe ve eğer onu bilmiyorsa kendisini bulmak için lazım gelen tedbirleri ittihaz eylemeğe mecburdur.”

TBKT. “alıkoyma hakkı” başlıklı md. 67 ise şu şekildedir: “bir kişinin hayvanı, başkasının taşınmazı üzerinde bir zarar verdiği takdirde, taşınmazın zilyedi, o hayvanı yakalabilir, zararı giderilinceye kadar alıkoyabilir; hatta durum ve koşullar haklı gösteriyorsa hayvanı öldürebilir. Bu durumda, taşınmazın zilyedi derhal hayvan sahibine bilgi vermek ve sahibini bilmiyorsa, onun bulunması için gerekli girişimleri yapmak zorundadır.”⁸⁷ Tasarıda alıkoyma hakkını düzenleyen maddede de bir değişiklik yapılmamış sadece yürürlükteki B.K.’nın madde metninde geçen terimler Türkçeleştirilmiştir.

⁸⁵ 2008 Tarihli Türk Borçlar Kanunu Tasarısı, s. 17.

⁸⁶ REİSOĞLU, s. 169.

⁸⁷ 2008 Tarihli Türk Borçlar Kanunu Tasarısı, s. 17.

Konuyla ilgili Yargıtay'ın “hayvan tutucusunun sorumluluğunun kusur sorumluluğu olup olmadığı” dair vermiş olduğu bir ilamı şu şekildedir:

“Dava, TTK'nın 1301. madde hükmüne dayalı kasko sigorta rücu davasıdır. Uyuşmazlık, hayvan tutucusunun sorumluluğunun kusur sorumluluğu olup olmadığı noktasında toplanmaktadır.

BK.'nın 56. maddesi hükmüne göre, bir hayvanın üçüncü kişiye vermiş olduğu zararı, onun tutucusu, durumun gerekli kıldığı her türlü özeni göstermiş olduğunu veya böyle bir özeni göstermiş olsaydı bile zararın gerçekleşmesine engel olamayacağını ispat etmedikçe, tazmin etmek zorundadır. Hayvan tutucusunun sorumluluğu niteliği itibariyle kurtuluş kanıtı getirilebilen olağan sebep sorumluluğudur. Sorumluluğun doğması için hayvan tutucusunun kusurlu olması da şart değildir. Hayvan tutucusu, hayvan üzerinde iktidar sahibi olan ondan yararlanan malik olabileceği gibi, hayvan üzerinde intifa, kira, ariyet gibi haklarına sahip olan kişi de olabilir.

Somut olaya gelince, kusura dayalı olarak düzenlenen Adli Tıp Kurumu hükme dayanak yapılarak davalılardan hayvanların sahibi olan H.K.'nın kusursuz olduğu sonucuna varılarak, anılan davalı hakkında yazılı şekilde karar verilmiştir. O halde, mahkemece, uyuşmazlık yukarıdaki açıklamalar çerçevesinde incelenmek ve sonucuna göre bir karar verilmek gerekirken, yerinde olmayan yazılı gerekçelerle karar verilmesi doğru bulunmamıştır.

Yukarda açıklanan nedenlerle davacı vekilinin temyiz itirazlarının kabulü ile hükmün davacı yararına bozulmasına, oybirliğiyle karar verildi.”⁸⁸

D. BİNA YA DA İNŞA ESERİ SAHİBİNİN SORUMLULUĞU

Yapı veya inşaa eseri malikinin sorumluluğu Borçlar Kanunu 58. maddede kusursuz sorumluluk halleri içinde düzenlenmiştir. B.K. md. 58 metni şu şekildedir:

---

⁸⁸ Yarg. 11. HD, 2004/4365 E., 2005/1034 K., 10.2.2005 T., Kazancı Bilişim İçtihat Bankası(www.kazanci.com.tr).

“Bir bina veya imal olunan herhangi bir şeyin maliki, o şeyin fena yapılmasından yahut muhafazasındaki kusurundan dolayı mesul olur.”⁸⁹

Bina, toprağa bağlı, üstü örtülü veya etrafı çevrili insan eseri bir yapı ve onun tamamlayıcı parçaları olarak, tanımlanabilir.⁹⁰

Sorumluluğun esası hakkaniyet düşüncesine dayanır. Yani bir şeyden yararlanan kişi onun külfetine de katlanmalıdır.⁹¹ Yapı sahibi kurtuluş beyyinesinden faydalanamaz.⁹²

Yapı malikinin sorumluluğu, Türk Borçlar Kanunu Tasarısında 68. maddede düzenlenmiştir. Yürürlükteki Borçlar Kanunundan farklı olarak ikinci fıkrayla yeni bir düzenleme getirilmiştir. Türk Borçlar Kanunu Tasarısında madde 68/II şu şekildedir: “İntifa ve oturma hakkı sahipleri de, binanın bakımındaki eksikliklerden doğan zararlardan, malikle birlikte müteselsilen sorumludurlar.”⁹³ Tasarının madde gerekçeleri kısmında, intifa ve oturma hakkı sahiplerinin geniş yetkilere dayanarak binayı fiilen ellerinde bulundurdukları göz önünde tutularak sadece binanın bakımındaki eksikliklerden doğan zararlardan malikle birlikte müteselsilen sorumlu tutulmalarının öngörüldüğü ancak binanın yapımındaki bozukluklardan malikle birlikte müteselsilen sorumluluklarının söz konusu olmadığı açıklanmıştır.⁹⁴

Tasarıdaki bir diğer değişiklik ise; yürürlükteki B.K. 58. madde birinci fıkrada geçen “imal olunan herhangi bir şey” deyimini yerine Türk Borçlar Kanunu Tasarısı 68. madde birinci fıkrada “diğer yapı eserleri” deyiminin kullanılmasıdır.

58. maddenin ilk fıkrasında geçen “imal olunan diğer şeyler” ifadesinin ne anlama geldiği konusunda bir açıklık yoktur. Ancak Von Tuhr’a göre; “imal olunan şeyler, insan mesaisi ile vücuda getirilen bütün şeyleri değil sadece uzaktan bile olsa bir

⁸⁹ Hatemi ve arkadaşlarına göre, madde metninde geçen “imal olunan şey” deyimini yerine “inşa olunan şey” terimi kullanılmalıydı. HATEMİ ve arkadaşları, s. 82.

⁹⁰ BOZER, Ali, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Dayınlarlı Yayıncılık, Ankara, 2002, s. 92.

⁹¹ KILIÇOĞLU, M., Tazminat Hukuku, s. 302.

⁹² DESCHENAUX/TERCIER, s. 93.

⁹³ 2008 Tarihli Türk Borçlar Kanunu Tasarısı, s. 17.

⁹⁴ 2008 Tarihli Türk Borçlar Kanunu Tasarısı; s.244.

dereceye kadar binaya benzeyiş arz eden şeyleri ihtiva eder. Binaya en çok benzeyen şeyler toprağa sağlam bir surette tespit edilen şeylerdir. Köprüler, kanallar, su yolları, yollar, meydanlar. Yalnızca nakıs ve cüz'i bir tarzda yere bağlanan veya muayyen bir yerde muvakkaten kullanılan şeyleri 'imal olunan şey' saymak lazımdır. Diğer menkul şeyler 58. madde kapsamında imal olunan şey sayılmazlar."⁹⁵

İsviçre Federal Mahkemesinin 19.07.1920 tarihinde verdiği bir karara göre, bir binanın inşaatı sırasında ve çalışmaların gereği gibi yapılmamasından ileri gelen kazada, inşaatı bağımsız müteahhitlere tevdi eden ve kendisine hiçbir kusur yüklenilemeyen malik zarardan sorumlu olmayacaktır.⁹⁶

Federal Mahkemeye göre; ana yola yığılan çakıl nedeniyle oluşan kazada bakım kusuru olup olmadığını saptarken, bir karayolunun eser sayıldığıının ve eğer bu bir kantona(bir ülkenin idari veya sınırsal alt birimleri) ait ise BK md. 58 gereğince kendisine atfedilen inşaat kusurlarından ve bakım noksanlıklarından kantonun sorumlu olduğunun ve bakım kusurunun mevcut olduğunun kabulü gereklidir.⁹⁷

Yargıtay'ın konuyla ilgili bir kararı şu şekildedir:

“Davacı vekili, müvekkili tarafından sigortalanan, davalıların malik ve kiralayan sıfatıyla sorumlu oldukları, sigortalı Metaş Ltd. Şti. tarafından ‘Dinçmar Market’ adı altında işletilen işyeri ve içerisinde bulunan emtianın 25.02.2003 tarihinde yağın kar ağırlığından dolayı çatısının çökmesi sonucu hasarlandığını, hasarın binanın yapımındaki eksiklikten meydana gelmiş olup, davalı maliklerin sorumlu olduğunu ileri sürerek, zararının tahsilini talep ve dava etmiştir.

Davalılar vekili, zararın oluşumuna davacının sigortalısı olan kiracının eyleminin neden olduğunu, kiracının habersiz olarak binaya asma tavan yaptırdığını ve tüm ağırlığın bu asma tavana yüklendiğini, tüm asma tavanın çatıya taşıttırılarak

⁹⁵ VON TUHR, Andreas ; Çeviren Cevat Edege; Borçlar Hukukunun Umumi Kısmı; Olgaç Matbaası, Ankara, 1983, s. 403.

⁹⁶ AKYOL, Şener, İsviçre Federal Mahkemesi Kararları, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1980, s. 132.

⁹⁷ OFTINGER, Karl/JEANPRETRE, Raymond, çeviren Kemal Dayındarlı; Borçlar Kanununun Genel Kısmına İlişkin Federal Mahkeme İçtihatları, 2. bası, Kadioğlu Matbaası, Ankara, 1980, s. 381.

taşıyıcının gücünün zayıflamasına sebep olduğunu, istenen tazminatın fahiş olduğunu savunarak, davanın reddini istemiştir.

Yargılama sırasında alınan bilirkişi raporu ve iki ek raporda, 'çatının taşıyıcı sistem bakımından mühendislik, üst örtü tasarımı bakımından mimarlık ilke ve kurallarına uyulmadan yapıldığı, çatı yapıldıktan sonra kendi ağırlığı altında durabildiği, üzerine kar yükü gelmesiyle çöktüğü, geçerli yönetmeliklere göre çatının 75 kg/m'lik kar yükünü taşıması gerektiği, çatıdaki aşırı yetersizlikler nedeniyle çatının çöktüğü ve bina sahiplerinin tam kusurlu olduğu' belirtilmiştir. Davacı tarafın yokluğunda bir kısım davalılar tarafından yaptırılan tespit sonrası düzenlenen bilirkişi raporunda da, bina çatısının, tespit tarihinden önce yaklaşık bir hafta süre ile devam eden kar yağışları sonucu çatı üzerinde biriken kar yüküne dayanamayıp çöktüğü kanısına varıldığı belirtilmiş, çatının ön tarafına konulan tabelanın çatının çökmesinde etken olup olmadığı açıkça belirtilmemiştir.

Yukarıda açıklanan nedenlerle davalılar vekilinin tüm temyiz itirazlarının reddine, kararın davacı yararına bozulmasına, oybirliğiyle karar verildi.⁹⁸

---

⁹⁸ Yarg. 11. HD, 2005/11830 E., 2007/3191 K., 20.2.2007 T., Kazancı Bilişim İçtihat Bankası(www.kazanci.com.tr).

IV. MEDENİ YASADAKİ KUSURSUZ SORUMLULUK (OLAĞAN SEBEP SORUMLULUĞU) HALLERİ

A. EV BAŞKANININ SORUMLULUĞU

Ev başkanının sorumluluğu, Türk Medeni Kanunu md. 369'da düzenlenmiştir. TMK. md. 369 şu şekildedir: “Ev başkanı ev halkından olan küçüğün, kısıtlının, akıl hastalığı veya akıl zayıflığı bulunan kişinin verdiği zarardan alışılmış şekilde durum ve koşulların gerektirdiği dikkatle onu gözetim altında bulundurduğunu veya bu dikkat ve özeni gösterseydi dahi zararın meydana gelmesini engelleyemeyeceğini ispat etmedikçe sorumludur.”

Ev başkanı, aile içinde yaşayan küçükler, kısıtlılar, akıl hastaları ve akıl zayıflığı olanlar üzerinde bir aile otoritesi kuran kişidir.⁹⁹

Sorumluluğun dayanağı hakkaniyet ilkesidir. Bu nedenle sorumluluğun doğması için, aile başkanın kusurlu olması aranmaz, hatta temyiz kudreti olmasa dahi sorumludur. Ancak, yasa koyucu ev başkanına sorumluluktan kurtuluş imkanları tanımıştır.

Deschenaux ve Tercier'e göre; aile başkanı hesabına bir işin yapılması sırasında küçük veya ehliyetsiz tarafından bir zarar verilmişse bu durumda BK. 55. maddede düzenlenen istihdam edenin sorumluluğuna dair hükümlerin uygulanması gerekir.¹⁰⁰

Sorumluluğun oluşabilmesi için bir zarar olmalı ve bu zararla küçük veya ehliyetsizin eylemi arasında uygun bir nedensellik bağı bulunmalıdır.¹⁰¹

Emniyete alınmamış bir tabancayı kullanan çocuğun bir zarara sebebiyet vermesi durumunda verilmiş olan bu zarardan ev başkanı TMK. 369. madde hükmüne göre sorumlu olacaktır.

⁹⁹ KILIÇOĞLU, M., Sorumluluk Hukuku, s. 421.

¹⁰⁰ DESCHENAUX/TERCIER, s. 80.

¹⁰¹ HATEMİ ve arkadaşları, s. 73.

Ev başkanlığı kanundan doğabileceği gibi sözleşmeye de dayanabilir. Sözleşmeye dayanan ev başkanlığında, başkanlığa tabi işlerin bir sözleşmeye dayanarak bir kişinin yönetim ve denetimine bırakılması halinde söz konusu olabilir. Örneğin; sağlık, eğitim gibi nedenlerle yapılan sözleşmelerde eğitim ya da sağlık kurumları sözleşmeden dolayı ev başkanlarıdır.¹⁰²

T.M.K. md. 369'un anne-babanın yetiştirme, terbiye etme, bakıp gözetme ödevini de kapsadığı yönündeki Yargıtay'ın bir ilamı şu şekildedir:

“Davalı küçük Recep K.'nın okul bahçesindeki kırılmış ağaç dalını davacı küçük Ömer Faruk B.'nin üzerine atması sonucu gözünde görme kaybı olacak derecede yaralanmasına neden olduğu anlaşılmaktadır. Olayın çocukların okulda buldukları sırada gerçekleşmiş olması tek başına davanın reddine gerekçe olamaz. Anne babanın genel anlamda çocuğunu yetiştirme, terbiye etme, bakıp gözetme görevi vardır. Çocuk okulda iken dahi MK.'nun 320 (yeni MK. 369) maddesinden kaynaklanan aile başkanının sorumluluğu devam eder. Keza eylemi gerçekleştiren küçük çocuk da Borçlar Kanununun 54. maddesi uyarınca sorumludur. Bu nedenlerle olayın gösterdiği tüm özellikler MK.'nun 320 (yeni MK.'nun 369) ve Borçlar Kanunu 54. maddeleri kapsamında değerlendirilerek varılacak uygun sonuca göre karar verilmelidir. Yerel mahkemece bu yönler üzerinde durulmadan yazılı gerekçe ile davanın tümünden reddedilmiş olması bozmayı gerektirmiştir.”¹⁰³

Yargıtay başka bir ilamında da ev başkanının sorumluluğunun kusursuz sorumluluk olduğunu vurgulamıştır. Söz konusu karar şu şekildedir:

“Dava haksız eylem nedeniyle tazminat istemine ilişkindir. Davacının olay tarihinde reşit olmayan oğlu Ü.K. mahallede arkadaşları ile çelik-çomak oynarken davalı R. küçük oğlu N.'nin oyun sırasında demir çubuk ile burnuna vurması sonucu yaralanmış ve ameliyat geçirmiştir. Davacı olay nedeniyle oluşan maddi ve manevi zararların davalı R. aile reisi olarak ve kusursuz sorumluluk ilkelerine göre tahsilini istemiştir

¹⁰² KILIÇOĞLU, A., s.243.

¹⁰³ Yarg. 4. HD, 08/05/2003 T., 2003/1006 E., 2003/6027 K., Kazancı Bilişim İçtihat Bankası(www.kazanci.com.tr).

Medeni Kanununun 369. maddesi ‘Evin reisi, riyaseti altında bulunan küçüğün yaptığı zarardan mutad veçhile ve ahvalin muktazi bulunduğu dikkatle ona nezaret ettiğini ispat etmedikçe sorumlu olacağını’ düzenlemiştir. Maddenin düzenlenişinden de anlaşılacağı üzere aile reisinin sorumluluğu kusursuz sorumluluktur ve aile reisi hayatın olağan akışı ve sosyal yaşamın gerektirdiği tüm özen ve dikkati göstermiş olmasına rağmen sonucun meydana gelmesine engel olamadığını ispatlamadıkça sorumlu olacaktır. Davalı yargılama aşamalarında aile reisi olarak sorumluluğunu ortadan kaldıracak bir savunma ileri sürmemiştir. Kaldı ki yargılama devam ederken dahi olayı tam olarak bilmediği anlaşılmaktadır. Dosyadaki bilgi ve belgelerden davalının aile reisi olarak sorumlu tutulmasını gerektiren koşulların oluştuğu gözetilmeksizin davanın reddedilmiş olması yasaya aykırı olup bozmayı gerektirir.

O halde mahkemece yukarıda belirtilen özel hal ve şartların varlığı araştırılmaksızın mümeyyiz olmayan davalı küçüğün zarardan sorumlu tutulmamış olması nedeniyle de karar bozulmalıdır.”¹⁰⁴

B. TAŞINMAZ MALİKİNİN SORUMLULUĞU

Türk Medeni Kanunu 730. maddesinde “taşınmaz malikin sorumluluğu” başlığı altında düzenlenmiştir. TMK. md. 730 şu şekildedir: “Bir taşınmaz malikinin mülkiyet hakkını bu hakkın yasal kısıtlamalarına aykırı kullanması sonucunda zarar gören veya zarar tehlikesi ile karşılaşan kimse, durumun eski hale getirilmesini ve uğradığı zararın giderilmesinin dava edebilir.” Yasa, taşınmaz malikinin mülkiyet hakkını, hakkın sınırlarını aşacak şekilde kullanmasından doğan zarar nedeniyle kusursuz olarak sorumlu olacağını kabul etmiştir.¹⁰⁵

Sorumluluğa sebep olan fiil taşınmazın taşkın kullanımıdır. Taşkın kullanım, eylemin, mülkiyetin yasal sınırlarını aşmasıdır.¹⁰⁶

Burada bina ve inşaa eseri sahibinin sorumluluğundan farklı olarak “bina ve inşaa eseri” değil bir “taşınmaz” söz konusudur. Ayrıca bina ve inşaa eseri sahibinin

¹⁰⁴ Yarg. 4. HD, 20.05.1997 T., 1997/1337 E., 1997/5390 K., Kazancı Bilişim İçtihat Bankası(www.kazanci.com.tr).

¹⁰⁵ KILIÇOĞLU, A., s.256.

¹⁰⁶ DESCHENAUX/TERCIER, s. 105.

sorumluluğunda malik, üstüne düşen bir fiili yapmadığından dolayı sorumlu olmakta oysa taşınmaz malikinin sorumluluğunda malik yapmaması gereken bir fiili yaptığı için sorumlu tutulmaktadır.¹⁰⁷

Sorumluluğun oluşabilmesi için taşınmaz üzerinde mülkiyet hakkına sahip kişi olmalıdır. Eğer taşınmaz üzerinde müşterek mülkiyet varsa tüm paydaşlar payları oranında sorumlu olacaklardır. Her paydaş tazminat davasında ancak kendi payına düşen kısım için tazmin talebinde bulunabilecektir.¹⁰⁸

Konuyla ilgili Yargıtay'ın bir kararı da şu şekildedir:

“Yüklenici, inşaatı yaparken komşu taşınmaza bir zarar vermişse Borçlar Kanununun 41. maddesi hükmünce kusura dayanan bir sorumluluk altında olacağı muhakkaktır. Bunun yanında arsa sahiplerinin olaydaki sorumluluğu ise Türk Medeni Kanununun 730. ve 738. maddesi anlamında olup, objektif, kusursuz sorumluluktur. Kuşkusuz, arsa sahibi ile yüklenici arasında, B.K.nun 355. maddesi uyarınca imzalanan eser sözleşmesi, akit tarafları bağlar. Ne var ki, sözleşmenin tarafı olmayan, yapılan inşaatın zarar gören davacı için hüküm ifade edebileceğini söyleyebilme olanağı bulunmamaktadır.

Mahkemece, husumet yokluğu nedeniyle davanın reddine karar verilmiştir. Dosya içeriğinden, kayden davacının pay sahibi olduğu 2 parsel sayılı taşınmaza, davalıların paydaşı buldukları 6 parselde yapılan inşaat nedeniyle bir kısım inşaat ve hafriyat artığının atıldığı yerinde yapılan inceleme sonucu düzenlenen bilirkişi raporuyla belirlenmiştir.

Davacıya zarar verilmesine yol açan inşaatın, davalılar ile dava dışı yüklenici A. arasında düzenlenen ‘Gayrimenkul Satış Vaadi ve Kat Karşılığı İnşaat Sözleşmesi’ uyarınca yapıldığı anlaşılmaktadır. Anılan sözleşme ile yüklenicinin inşa ettiği taşınmazdan bir kısım bağımsız bölümlerinde meydana getirdiği eser karşılığı kendisine ait olacağının kararlaştırıldığı sabittir. Bu durumda yüklenicinin eseri

¹⁰⁷ HATEMİ ve arkadaşları, s. 84.

¹⁰⁸ KILIÇOĞLU, M., Sorumluluk Hukuku, s. 417.

meydana getirirken, kendi adına olduğu kadar, arsa sahipleri adına da hareket ettiği kuşkusuzdur.

Yüklenici, yukarda belirtilen şekilde inşaatı yaparken komşu taşınmaza bir zarar vermişse Borçlar Kanununun 41. maddesi hükmünce kusura dayanan bir sorumluluk altında olacağı muhakkaktır. Bunun yanında arsa sahiplerinin olaydaki sorumluluğu ise Türk Medeni Kanununun 730 ve 738. maddesi anlamında olup, objektif, kusursuz sorumluluktur. Anılan düzenlemeler gereği arsa sahibi hiçbir kusuru olmasa bile kendi arsasına yaptırdığı yapının doğuracağı her türlü zarardan yapının maliki olması nedeniyle kusur aranmaksızın sorumludur.

TMK.nun 683. maddesi uyarınca, mülkiyet hakkı sahibi davacı, her türlü haksız el atmanın önlenmesini isteyebilir.

TMK.nun 730. maddesi ise ‘Bir taşınmaz malikinın mülkiyet hakkını, bu hakkın yasal kısıtlamalarına aykırı kullanması sonucunda zarar gören veya zarar tehlikesi ile karşılaşan kimse, durumun eski hale getirilmesini, tehlikenin ve uğradığı zararın giderilmesini dava edebilir’ hükmünü içermektedir.

Davacının temyiz itirazlarının kabulü ile direnme kararının bozulmasına, oyçokluğu ile karar verildi.”¹⁰⁹

C. TÜZEL KİŞİNİN ORGANININ HAKSIZ EYLEMİNDEN SORUMLULUĞU

Türk Medeni Kanunu 50. maddede “tüzel kişilerin organının haksız eyleminden sorumluluğu” düzenlenmiştir. TMK. md. 50 şu şekildedir: “Tüzel kişinin iradesi organları aracılığıyla açıklanır. Organlar hukuki işlemleri ve diğer bütün fiilleriyle tüzel kişiyi borç altına sokarlar.” Bu sorumluluğun kusura dayanıp dayanmayacağı tartışmalıdır. Gerçeklik kuramından hareket edenler, burada organın iradesinin tüzel kişinin iradesi sayılması gerektiği, bu yüzden organın kusurlu eyleminin de tüzel kişiye ait bir eylem olduğu ve kusura dayanan bir sorumluluk karşısında bulunduğu

¹⁰⁹ Yarg. HGK, 2006/1-127 E., 2006/50 K., 8.3.2006 T., Kazancı Bilişim İçtihat Bankası(www.kazanci.com.tr).

görüştünderler. Buna karşılık, tüzel kişinin niteliği icabı kendisinin bir kusur işlemeyeceğini, organ sıfatını taşıyan gerçek kişilerin kusurlu eylemlerinden kendi kusuru olmaksızın sorumlu tutulduğunu savunanlar da vardır. Bu görüşe göre; tüzel kişilerin organlarının eylemlerinden sorumluluğu, adam kullananın eylemlerinden sorumluluğu gibi başkasının eyleminden sorumluluk niteliği taşır, ancak T.M.K. md. 50’de kurtuluş kanıtı getirme olanağı bulunmadığından daha ağır bir sorumluluk olduğunu söyleyebiliriz.¹¹⁰

Konuyla ilgili Yargıtay’ın bir ilamı şu şekildedir:

“Davacı, davalı kooperatifin eski üyesi bulunduğunu, kooperatifin yapılan Genel Kurul toplantısına kendine asaleten, kooperatif ortağı M. Arif’in vekili sıfatıyla katıldığını, davalı kooperatif başkanı Murat’ın, S.S. Ş. Konut Yapı Kooperatifi Yönetim Kurulu Başkanlığı adına Ankara Cumhuriyet Başsavcılığına verdiği dilekçede M. Arif’in vekaletnamesindeki imzanın sahtecilik yolu ile tarafından düzenlendiğini ileri sürdüğünü, hazırlık tahkikatı sırasında da aynı iddiaları tekrar ederek kendisini ‘sahte hususi evrak tanzim’ etmekle suçladığını, hazırlık tahkikatı sırasında M. Arif’in vekaletnamedeki imzanın kendisine ait olduğunu kabul ettiğini, yapılan bilirkişi incelemesi sonucunda da imzanın davacıya ait olmadığını tespit edilmesi nedeniyle hakkında takipsizlik kararı verilip bu kararın kesinleştiğini, böylece davalının kendi adına asaleten ve kooperatif başkanı sıfatıyla sahtecilik isnadında bulunduğunu, ODTÜ’de öğretim elemanı olarak çalıştığını, bu suçlama sonucunda kooperatiften ayrılmak zorunda kaldığını, toplum içindeki saygın yerinin zedelendiğini, dürüst kişiliğinin gölgelendiğini ileri sürerek her iki davalıdan manevi tazminat talep etmiştir.

Somut olayda davalı kooperatif Ceza Hukuku açısından suçun faili değildir. Esasen Yargıtay’ımız ve öğretide baskın olan görüşe uygun olarak BK. 60/II. madde hükmünün, yalnız haksız fiili işleyen kimse için uygulanacağını, tüzel kişilerin organlarının işledikleri haksız fiil aynı zamanda suç teşkil etse bile yukarıda anılan ayrık durumlar dışında tüzel kişi hakkında uzamış ceza zamanaşımının uygulanamayacağını duraksamasız olarak kabul etmektedir.

---

¹¹⁰ TANDOĞAN, s.14.

Nitekim uygulamada BK. 126/IV bendindeki davaların ticari olsun olmasın bir şirket akdine dayanan ortaklar arasında veya şirketle ortaklar arasında açılmış bulunan davalara uygulanacağı, şirket akdine dayanmayan, ortaklar arasında veya şirket ile ortak arasında suç teşkil eden haksız fiilden, başka bir anlatımla sözleşme dışı sorumluluktan doğan davalara BK. 126/IV bendindeki zamanaşımının uygulanamayacağı benimsenmiştir.

Davacının temyiz itirazının reddi ile davalı S. S. Ş. Konut Yapı Kooperatif hakkındaki direnme kararı usul ve yasaya uygun bulunduğundan onanmasına, oyçokluğu ile karar verildi.”¹¹¹

D. DEVLETİN TAPU SİCİLİNİN TUTULMASINDAN DOĞAN SORUMLULUĞU

Kusursuz sorumluluk hallerinden bir diğerini de devletin tapu sicilinin tutulmasından doğan sorumluluğu oluşturmaktadır. Sorumluluğun dayanağı MK md. 1007’dir. MK. md. 1007 şu şekildedir: “Tapu sicilinin tutulmasından doğan bütün zararlardan Devlet sorumludur. Devlet, zararın doğmasında kusuru bulunan görevlilere rücu eder.” Maddede yasa koyucu tarafından, devletin sorumluluğunu kaldırıcı bir kurtuluş kanıtı getirilmemiştir. Buna bağlı olarak umulmadık hal ve üçüncü kişinin kusurunun devletin kusurunu ortadan kaldırmadığını söyleyebiliriz.¹¹²

Devletin bu sorumluluğunun doğması için, tapu sicilinin tutulmasında sicil muhafızı veya memurları tarafından hukuka aykırı bir eylemde veya kaçınmada bulunulması, bundan bir zarar ortaya çıkması ve tapu memurunun eylemiyle zarar arasında uygun illiyet bağının mevcut olması gerekir. Bunlardan başka memurun kusurunun olması şartı yoktur. Mesela; tapu memuru sahte veraset ilamına veya sahte vekaletnameye dayanarak tescil yapsa, memurun kusuru olmamasına rağmen devlet yine memurun bu fiilinden dolayı sorumlu olacaktır.¹¹³

¹¹¹ Yarg. HGK, 11.06.2003 T., 2003/4-359 E., 2003/406 K., Kazancı Bilişim İçtihat Bankası(www.kazanci.com.tr).

¹¹² KILIÇOĞLU, M., Sorumluluk Hukuku, s. 448.

¹¹³ TANDOĞAN, s. 18.

Zarar gören kişi, devletin çalıştırdığı memurun kusurunu ispat etmek zorunda değildir. Ancak haksız fiil şartlarından olan diğer üç unsurun yani zarar, hukuka aykırılık ve illiyet bağının mevcut olduğunu ispat etmek zorundadır.¹¹⁴

Tapu sicilinin tutulmasından doğan zararlar bakımından açılacak davalarda adli yargı mahkemelerinin görevli olduğuna dair Yargıtay'ın bir ilamı şu şekildedir:

“Davacı taraf taşınmazın koordinatlarının yanlış tespiti ve bunun tapuya tescili sebebiyle uğradığı zararın tazminini istemiştir. Davacılar, tapu kayıtlarının sağlıklı tutulmaması sebebiyle davalıların sorumlu olduklarını ve bu davaların istemi ve iddiası Medeni Kanun'un 1007. maddesine dayalıdır. Anılan madde gereğince tapu sicilinden gelen hata sebebiyle uğranıldığı ileri sürülen zararın tazmini istemleri Adli Yargı yerinde görülmek gerekir. Şu halde mahkemece yapılacak iş, dosyanın esasına girilerek tarafından iddia ve delillerini inceleyerek bir sonuca varmaktan ibarettir. Davanın yargı yolu bakımından reddi usul ve kanuna aykırı görüldüğünden kararın bozulması gerekmiştir.”¹¹⁵

Konuyla ilgili Yargıtay'ın başka bir ilamı şu şekildedir:

“Dosyadaki kanıtlara göre bazı parseller dava dışı A. adına kayıtlı iken, tapu kayıtlarında ‘S. B. Vakfiyelerinden’ biçiminde vakıf şerhi vardır. Bu Parsellerden bazılarının tapu kayıtlarındaki vakıf şerhlerinin kaldırılmasına ait i. Vakıflar Başmüdürlüğünün yazısına dayanarak bu taşınmazlardaki vakfiyeler tenkiz edilmiştir. Ne var ki aynı yazıya dayanarak dava konusu bir parseldeki vakfiye de yanlışlıkla tenkiz edilmiştir. Ve taşınmaz vakfiyesiz olarak davacı tarafından satın alınmıştır. Daha sonra davacı bu taşınmazı satmak istediğinde kendisine vakıf kaydının yanlışlıkla silindiği vakıf taviz bedeli ödemedi satış yapılamayacağı bildirilir. Davacı vakıf bedeli ile yükümlü olmadığını tespiti için dava açmışsa da davası reddedilmiştir. Davacı vakıf şerhinin kaldırılması için ödemek zorunda kaldığı bedeli istemektedir. Olayın yukarıda anlatılan gelişimi dikkate alındığında, davacının zararına tapu sicilin yanlış tutulmasının neden olduğu açıktır. O durumda davalı MK.nun 1007. maddesi

¹¹⁴ FEYZİOĞLU, Feyzi Necmeddin, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 2. Baskı, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1976, s. 677.

¹¹⁵ Yarg 4.HD, 2005/503 E., 2005/1111 K., 10.02.2005 T., Kazancı Bilişim İçtihat Bankası(www.kazanci.com.tr).

hükmü gereğince davacının ödemek zorunda kaldığı bedelden sorumludur. Bu yön gözetilmeden davanın reddedilmiş olması bozma nedenidir.”¹¹⁶

E. DEVLETİN KİŞİSEL DURUM SİCİLLERİNİN TUTULMASINDAN DOĞAN SORUMLULUĞU

Kişisel durum sicili TMK. 36. madde ve devamında düzenlenmiştir. Ayrıca, nüfus ve vatandaşlık hizmetlerine ait görev ve çalışma yönetmeliği madde 4’te kişisel durum sicilinin tanımı verilmiştir. Bu maddeye göre “kişisel durum sicili”, aile kütüğü ve özel kütükten oluşan kayıtların tümünüdür.

TMK. 38. maddede kişisel durum sicilinin tutulması sonucu oluşabilecek zararlardan sorumluluk esaslarına yer verilmiştir. TMK. md. 38 şu şekildedir: “Kişisel durum sicilinin tutulmasından doğan zararlar, kusurlu memura rücu edilmek kaydıyla, Devletçe tazmin edilir. Tazminat ve rücu davaları, kişisel durum sicilinin tutulduğu yer mahkemesinde açılır.” Burada da yine tapu sicilinin tutulmasından doğan devletin sorumluluğu hükümleriyle benzer şekilde, devletin sorumluluğu kusursuz sorumluluk olarak düzenlenmiştir. Kişisel durum sicillerinin yanlış tutulmasından dolayı hak kaybına uğrayan herkes bu durumun giderilmesini kusur şartı aranmaksızın talep edebilecektir. Devletin kusurlu memura rücu hakkı saklı tutulmuştur.

---

¹¹⁶ Yarg HGK, 2005/4-654 E., 2005/708 K., 07.12.2005 T., Kazancı Bilişim İçtihat Bankası(www.kazanci.com.tr).

V. TÜKETİCİNİN KORUNMASI HAKKINDAKİ KANUNA GÖRE İMALATÇI VE ÜRETİCİNİN SORUMLULUĞU

Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun md. 4'ün uygulanmasıyla ilgili olarak ve TKHK. md. 4'e dayanarak 13 Haziran 2003 tarihinde "ayıplı malın neden olduğu zararlardan sorumluluk hakkında yönetmelik"¹¹⁷ çıkarılmıştır. Söz konusu yönetmeliğin amacı, ayıplı malın neden olduğu zararlardan, o malın imalatçısının ve üreticisinin sorumluluğunun usul ve esaslarını düzenlemektir. Yönetmelik ayıplı malın neden olduğu zararlarda uygulanmaktadır.¹¹⁸

Bir ürün satın alan kişinin bu ürünün hatalı çıkması sonucu bir zarar meydana gelmesi halinde, bu zararın giderimi talepleri alım-satım sözleşmesine dayalı olarak sözleşmeye aykırılıktan dolayı istenebilecektir. Ancak ürünün hatalı imal edilmiş olması halinde satıcı kusursuzluğunu ispat ederek sorumluluktan kurtulabilecektir. Aynı şekilde sözleşmeye taraf olmayan ancak ayıplı mal nedeniyle zarara uğrayan kişiler ancak haksız fiil hükümlerine dayalı olarak tazminat talep edebilecektir.¹¹⁹ İşte "ayıplı malın neden olduğu zararlardan sorumluluk hakkında yönetmelik" buradaki imalatçı ve üreticinin sorumluluğunu kusursuz sorumluluk olarak düzenlemiş ve oluşabilecek hak kayıplarını önlemeyi amaçlanmıştır.

Ayıplı malın tanımı yönetmeliğin 5. maddesinde verilmiştir. Madde şu şekildedir: "Malın piyasaya sunum tarzı, makul kullanım şekli ve piyasaya sürüldüğü an ve benzeri diğer hususlar göz önüne alınarak, bir kimsenin o maldan haklı olarak bekleyebileceği güvenliği sağlamayan mal ayıplı sayılır. Bir mal, sırf sonradan piyasaya daha iyi bir malın sürülmesi sebebiyle ayıplı sayılmaz."

Ayıplı mal ayrıca TKHK. md. 4'te de tanımlanmıştır. TKHK. md. 4 şu şekildedir: "Ambalajında, etiketinde, tanıtma ve kullanma kılavuzunda ya da reklam ve ilânlarında yer alan veya satıcı tarafından bildirilen veya standardında veya teknik düzenlemesinde

¹¹⁷ DERYAL, Yahya, Tüketici Hukuku, Seçkin Yayınları, Ankara, 2004, s. 181.

¹¹⁸ KADIOĞLU, Kamil, Gerekçeli ve Açıklamalı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun, 2. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara, 2005, s. 61.

¹¹⁹

tespit edilen nitelik veya niteliği etkileyen niceliğine aykırı olan ya da tahsis veya kullanım amacı bakımından değerini veya tüketicinin ondan beklediği faydaları azaltan veya ortadan kaldıran maddi, hukuki veya ekonomik eksiklikler içeren mallar, ayıplı mal olarak kabul edilir.”¹²⁰

Ayıplı malın sebep olduğu zararlardan sorumluluk ise yine aynı yönetmeliğin 6. maddesiyle hükme bağlanmıştır. “Sorumluluk” başlığını taşıyan 6. madde şu şekildedir: “Ayıplı bir malın, bir kişinin ölümüne veya yaralanmasına veya bir malın zarar görmesine sebep olması halinde imalatçı/üretici doğan zararı, kusuru aranmaksızın tazmin etmekle yükümlüdür.

İmalatçının/üreticinin, sorumlu tutulabilmesi için zarar görenin, malın ayıbını, uğradığı zararı ve ayıp ile zarar arasındaki nedensellik bağıını ispat etmesi gerekir.

Ayıplı malın neden olduğu zararlardan dolayı birden fazla kimse sorumlu olduğu taktirde, bunlar müteselsilen sorumludurlar. Ancak zararın, tüketicinin veya tüketicinin sorumlu olduğu üçüncü bir kişinin kusurundan kaynaklanması halinde tüm hal ve şartlar göz önüne alınarak, imalatçının/üreticinin sorumluluğu azaltılabilir veya kaldırılabilir.

Bilim ve teknolojiye ulaşılan düzeyin, malın piyasaya sürülmesinden sonraki 10 yıl içinde ayıplı olduğunun tespit edilmesine imkan tanınması halinde, imalatçı/üretici, bu ayıbın olası zararlı sonuçlarını, ortadan kaldırmak için azami çabayı sarf etmemesi durumunda 7 nci maddenin birinci fıkrasının (e) bendinde ve son fıkrasında yer alan sorumluluktan kurtulma sebeplerini ileri süremez.”

Madde metninde belirtildiği gibi, ayıplı mal sonucu eğer bir zarar meydana gelirse, imalatçı ve üretici kusur şartı aranmaksızın sorumlu olacaklardır.¹²¹ Tüketicinin de kusurunun bulunması imalatçı ve üreticinin sorumluluğunun azaltılması sebebi olarak düzenlenmiştir.

¹²⁰ ZEVKLİLER, Aydın/ AYDOĞDU, Murat, Tüketicinin Korunması Hukuku, 3. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2004, s. 104.

¹²¹ OĞUZMAN, M. Kemal/ ÖZ, Turgut, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 3. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2000, s. 640.

Yönetmeliğin 7. maddesiyle imalatçı ve üreticiye sorumluluktan kurtulma imkanı tanınmıştır. İlgili madde şu şekildedir: “İmalatçı/üretici aşağıdaki durumlardan birini ispatladığı takdirde malın sebep olduğu zarardan sorumlu tutulamaz:

- a) Malı piyasaya sürmemiş olması,
- b) Malın, satılmak gayesiyle veya ticari faaliyetlerin seyri sırasında üretilmemiş olması,
- c) Tüm hal ve şartlar göz önünde bulundurulduğunda, zarara sebep olan ayıbın, mal piyasaya sürüldüğünde mevcut olmaması,
- d) Malın teknik düzenlemesinin ayıba neden olması,
- e) Mal piyasaya sürüldüğünde mevcut bulunan bilimsel ve teknolojik bilgilerin, ayıbın varlığının bilinmesine imkan vermemesi,

Nihai malın tasarımı ya da bu malın imalatçısının/üreticisinin talimatı sebebiyle, bütünü oluşturan parçalardan birinin imalatçısı/üreticisi, o malın ayıbından sorumlu değildir.”

Yönetmeliğin 10. maddesinde tazminat talepleriyle ilgili hak düşümü süresi düzenlenmiştir. Söz konusu madde şu şekildedir: “Ayıplı malın neden olduğu her türlü zararlara karşı tazminat talepleri, zarara sebep olan malın piyasaya sürüldüğü günden başlayarak on yıl içinde yapılabilir.”

Bu yönetmelik çıkmadan önce ayıplı mal nedeniyle uğranılan zararların tazmini bakımından BK. hükümleri uygulanıyordu. BK. ilgili maddelerince incelenip çözüme kavuşturulan bir olayla ilgili Yargıtay’ın aşağıdaki kararını örnek olarak inceleyebiliriz:

“Davacı nefes darlığı hastası olup, yaşam boyu oksijen makinasına bağımlı olduğunu, bu nedenle ihtiyacı olan makinayı davalıdan satın aldığını, cihazın arızalandığını, arızanın giderilmesi için makinayı, davalının aldığını, ancak cihazın bakım ve onarımını yapmayı taahhüt etmesine rağmen, bakım ve onarımın uzadığını, onarım süresince, kullanılmak için başka bir cihaz sağlamaya özen göstermediğini, davalının bu davranışı nedeniyle yaşamsal tehlikeye girdiğini ileri sürerek, davalının bu zararlandırıcı sorumsuz hareketleri nedeniyle 50.000.000 TL maddi ve 800.000.000

TL. manevi olmak üzere toplam 850.000.000 TL.nin davalılardan faiz ile birlikte müştereken ve müteselsilen alınmasını istemiştir.

Mahkemece 400.000.000 TL. manevi tazminatın dava tarihinden itibaren yasal faizi ile birlikte davalılardan müştereken ve müteselsilen tahsiline, maddi tazminatın feragat nedeniyle reddine karar verilmiş; hüküm davalılar tarafından temyiz edilmiştir.

Davacının nefes darlığı çeken bir kişi olduğu, bu nedenle davalı şirketten temin ettiği oksijen cihazının arızalanması üzerine davalıya iade ettiği, davalının da bu cihazı 45 gün kadar sonra onardığı çekişme konusu değildir. Uyuşmazlık cihazın onarım süresi içerisinde davacının nefes almasını kolaylaştırmak amacı ile oksijen tüpü verilip verilmediği konusundadır. Davalı cihaz alındığında davacıya tüp verildiğini bildirmiş, ancak davacı tüpün dahi, dava açılacağı ihtarı üzerine kendisine verildiğini ileri sürmüştür. Davacının bu yoldaki iddiası ispat edilmiş değildir. Kaldı ki, oksijene ihtiyacı olan davacının geçici süre için başka şekilde oksijen tüpü temin etme imkanı da vardır. Davacının bu imkanı kullanmayarak, davalıdan tazminat istemesi hakkaniyete uygun düşmez. Olayda manevi tazminat isteminin şartları gerçekleşmemiştir. Davalının bu nedenle reddine karar verilmesi gerekirken kabul edilmiş olması usul ve yasaya aykırı olup bozma nedenidir.”¹²²

---

¹²² Yarg. 13. HD. 1999/7510 E., 1999/8182 K., 11.11.1999 T., Kazancı Bilişim İçtihat Bankası(www.kazanci.com.tr).

VI. TEHLİKE SORUMLULUĞU

A. TEHLİKE KAVRAMI

Sanayi ve teknolojinin gelişimi sonucu makineleşme, ulaştırma araçlarının artışı, buhar, elektrik, tazyikli hava ve gaz, ateş, patlayıcı ve kemirici maddeler kullanan işletmelerin önem kazanarak çoğalması sonucu “tehlike” kavramı ortaya çıkmıştır. Bunlardan vazgeçmek imkansız olduğu için, başkaları yönünden tehlike doğuran şeyleri kullananların, bu nitelikteki girişimlerde bulunanların meydana gelen zararlı sonuç ile sorumlu tutulmaları tehlike kavramının ortaya çıkmasıyla mümkün olmuştur.¹²³

Tehlike kavramı, iki ayrı anlamda kullanılmaktadır. Birinci anlamıyla tehlike, zararın gerçekleşme ihtimalindeki sıklık ve yüksekliği, ikinci anlamıyla ise, gerçekleşen şiddetin, yoğunluk, büyüklük ve ağırlığını ifade eder.¹²⁴

Daha önce de ifade ettiğimiz üzere, kusursuz sorumluluk, objektif sorumluluk ve tehlike sorumluluğu olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.¹²⁵ İşte, tehlike sorumluluğu, kusursuz sorumluluk hallerinin bir türünü ve sorumluluk hallerinin en ağırını oluşturmaktadır. Tehlike sorumluluğu, terminolojide “ağırlaştırılmış sebep sorumluluğu” ya da “ağırlaştırılmış objektif sorumluluk” olarak da adlandırılmaktadır.

İnsan zekası sürekli yeni teknik buluşlar üretmektedir. Çevre için tehlike kaynağı arzeden bu teknik buluşları ve makineleri suçlamak, bizzat insan zekasının yaratıcı gücünü suçlamak olur. Fertler bu araç ve gereçlerden yararlanmaktadır. Motorlu taşıt araçları, uçaklar, elektrik enerjisi, kimyasal maddeler, çevre için zarar ve tehlike kaynağı olsa da toplum bunlardan faydalanmaktan vazgeçemez. Ancak, hukuk düzeni, tehlikeli işletme ve faaliyetlerin çevreye ve insanlara verdiği zarara, zarar görenlerin katlanmasını da öngöremez. İşte bu nedenle, kanun koyucu tehlike sorumluluğunu

¹²³ KARAHASAN, Sorumluluk ve Tazminat Hukuku, s. 301.

¹²⁴ EREN, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, s. 456.

¹²⁵ DESCHENAUX ve TERCIER’e göre, tehlike sorumluluğu yerine ağırlaştırılmış objektif sorumluluk terimini kullanmak aha doğru olacaktır. Çünkü bazı özel yasalarda uğraşı alanının tehlikeli olup olunmadığına bakılmadan ağırlaştırılmış sorumluluk kabul edilmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz. DESCHENAUX /TERCIER, s. 17.

kabul etmek, özel kanunlarla da olsa bunları düzenlemek, işletenlere üçüncü kişiler aleyhine işletmeden doğan zararları tazmin etmek ödevini yüklemek zorunda kalmıştır.

Tehlike sorumluluğunun düzenlenmesindeki temel fikir, toplumsal düşüncedir. Büyük sermayeler ve teknolojiye dayalı faaliyet ve işletmeler karşısında tehlikeye maruz bulunan ve çoğunlukla ekonomik yönden de zayıf olan büyük bir kitlenin himayesi bakımından güçlünün karşısında güçsüzü korumayı amaç edinen sosyal düşünce, sorumluluk hukukunda da tehlike esasına dayalı sorumluluk türünün kabul edilmesini gerekli kılmıştır.¹²⁶

Başkaları için ağır tehlike arz eden faaliyette bulunanlar veya böyle bir nesneyi elinde bulunduranlar, bu özel tehlikenin gerçekleşmesinden doğan zararı telafi etmekle yükümlü tutulmalıdırlar. Özel tehlike arz eden nesne, faaliyet veya işletme hakimiyet alanında bulunan veya bunlardan istifade eden kişiler, tehlikeli nesne, faaliyet veya işletmenin zarar verici sonuçlarına da katlanmalıdır. İşte rizikonun yüklenilmesi yoluyla zararın telafi edilmesini amaçlayan bu esas, tehlike sorumluluğu olarak adlandırılmaktadır.¹²⁷

Genel olarak tehlike sorumluluğu, bazı hareket ve faaliyetlerin sadece varlıkları ve yapılmaları ile başkaları için tehlike yaratma olayına bağlanabilir. Tehlike sorumluluğu hallerinin çoğunda ya bir zarar doğurmaya çok elverişli bir hareket veya faaliyetteki anormalliğin sayı veya nitelik olarak ağır sonuçlar doğurması olasılığı bulunur.¹²⁸

Tehlike sorumluluğu yasa ile düzenlenir, bu nedenle tehlikeli bir faaliyette bulunanlar bu faaliyetin yol açacağı zararlar için önceden sorumsuzluk anlaşması yapamazlar. Zarar görenle sorumlu kişi arasında sözleşme olup olmaması sorumluluğun oluşmasına etki etmez.¹²⁹

---

¹²⁶ TİFTİK, Mustafa, Tehlike Sorumluluğunun Ayırıcı Özelliği ve Türk Hukukunda Tehlike Sorumluluklarının Genel Kural ile Düzenlenmesi Sorunu, 2. Bası, Atatürk Üniversitesi Basımevi, Erzurum, 1997, s.6.

¹²⁷ TİFTİK, s.14.

¹²⁸ TUNÇOMAĞ, s. 529.

¹²⁹ KILIÇOĞLU, M., Sorumluluk Hukuku, s. 453.

Sorumluluk, belli tiplerdeki tehlike olgusunun gerçekleşmesiyle oluşur. Belli faaliyet ve işletmelerin onlarla karşılaştırılabilen faaliyet ve işletmelere nazaran daha büyük tehlike taşımaları bu tür olgulara tehlike sorumluluğu bağlanmasına yol açar. Mesela, yüksek akımlı tesisatların, ev elektrik tesisatına göre çok büyük tehlike taşıdıkları ve bu tesisatlara ilişkin tehlike gerçekleştiği zaman da ağır zarar oluşturacakları için İsviçre ve Alman hukuklarında tehlike sorumluluğu esaslarına tabi tutulmuşlardır.¹³⁰

Kural işletme sorumluluğu olmakla birlikte, işletme dışı sorumluluk bu kuralın istisnasını oluşturmaktadır.

Tehlike sorumluluğuna örnek olarak demiryolu, gemi, posta, sivil hava aracı, motorlu araç; atom tesisi; elektrik, gaz, patlayıcı madde üreten depolayan veya kullanan tesis veya işletmelerin işletici veya sahiplerinin sorumlulukları verilebilir.

İşletme dışı tehlike sorumluluğuna örnek olarak avcılarının avlanmaları, devletin askeri manevra ve tatbikatından doğan sorumluluğu gösterilebilir.

Türk Borçlar Kanunu Tasarısında bir yenilik olarak, tehlike sorumluluğu ile ilgili genel bir hükme yer verilmiştir.¹³¹ Tasarının 70. maddesi, “tehlike sorumluluğu ve denkleştirme” başlığını taşımaktadır.¹³² Bu maddeyle genel bir tehlike sorumluluğu öngörülmektedir. Söz konusu düzenleme yasalaşırsa, zarar veren kusuru aranmaksızın sorumlu tutabilecektir. Madde metni şu şekildedir: “Önemli ölçüde tehlike arzeden bir işletmenin faaliyetinden zarar doğduğu takdirde, bu zarardan işletme sahibi ve varsa işleten müteselsilen sorumludur. Bir işletmenin, mahiyeti veya faaliyette kullanılan malzeme, araçlar ya da güçler göz önünde tutulduğunda, bu işlerde uzman bir kişiden beklenen tüm özenin gösterilmesi durumunda bile sıkça veya ağır zararlar doğurmaya elverişli olduğu sonucuna varılırsa, bunun önemli ölçüde tehlike arzeden bir işletme olduğu kabul edilir. Özellikle, herhangi bir kanunda benzeri tehlikeler arzeden

---

¹³⁰ TİFTİK, s. 7.

¹³¹ BURCUOĞLU, Haluk, “Türk Borçlar Kanunu Tasarısına Genel Bir Bakış”, *Günüşığı Dergisi*, Nisan 2005, s. 33.

¹³² 2008 Tarihli Türk Borçlar Kanunu Tasarısı, s. 18.

işletmeler için özel bir tehlike sorumluluğu öngörülmüşse, bu işletme de önemli ölçüde tehlike arzeden işletme sayılır. Belirli bir tehlike hâli için öngörülen özel sorumluluk hükümleri saklıdır. Önemli ölçüde tehlike arzeden bir işletmenin bu tür faaliyetine hukuk düzenince izin verilmiş olsa bile, zarar görenler, bu işletmenin faaliyetinin sebep olduğu zararlarının uygun bir bedelle denkleştirilmesini isteyebilirler.”

T.B.K.T md. 70’de geçen “önemli ölçüde tehlike arz eden faaliyet” kavramı objektif ve sübjektif ölçüt yardımıyla açıklanabilir. Objektif ölçüt, faaliyetin sıkça veya ağır bir zarara yol açma tehlikesi taşımasıdır. Sübjektif ölçüt, faaliyet sırasında uzman bir kişiden beklenen tüm özenin gösterilmesi durumunda bile tehlikenin ortadan kaldırılamayacak kadar önlenemez oluşudur. İstisnai olarak failin sorumluluktan kurtulabilmesini öngören düzenlemeler dışında sadece objektif ve sübjektif ölçütlerin birlikte değerlendirilmesiyle şu sonuca varılabilir: “Sıkça veya ağır bir zarara yol açma tehlikesi önlenemez faaliyetlerin meydana getirdiği zararlardan faaliyette bulunan, kendisinden beklenen tüm özeni göstermiş olsa bile sorumlu olur.”¹³³

TBKT. md. 70, İsviçre’de henüz yasalaşmamış bulunan “Bundesgesetz über die Revision und Vereinheitlichung des Haftpflichtrechts (Sorumluluk Hukukunun Revizyonu ve Birörnek Hale Getirilmesine İlişkin Kanun Tasarısı)” md. 50 örnek alınarak kaleme alınmıştır. Nitekim tasarının ilk halinde bu maddenin tercümesine yer verilmişti. Ancak tasarı revize edilirken bu metinde bir takım değişiklikler yapılmıştır. Öncelikle, neden İsviçre tasarısından ayrılarak, “tehlike arz eden bir faaliyet” yerine “tehlike arz eden bir işletme”den bahsedildiği anlaşılamamaktadır. Madem tehlike sorumluluğu, genel bir ilke olarak kabul edilmek istenmektedir, o zaman tehlike arz eden faaliyetin, bir işletmenin faaliyeti olarak sınırlandırılması doğru gözükmemektedir. Başlı başına faaliyetin tehlike arz etmesi yeterlidir. Bundan sorumlu tutulacak olan kişiler ise doğal olarak faaliyeti icra edenlerin tümüdür. Diğer yandan yine İsviçre Tasarısında sadece bir vurgu mahiyetinde bulunan ve ilk BK. tasarısına da bu şekilde alınmış olan, hukuk düzeni tarafından izin verilen bir faaliyet olsa bile sorumluluğun

---

¹³³ BÜYÜKSAĞIŞ, Erdem, “Tehlike Esasına Dayanan Genel Sorumluluk Kuralı Üzerine Eleştirel Değerlendirmeler”, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 8, Sayı 1, 2006, s.5.

söz konusu olacağı esası, revize edilmiş tasarıda md. 70'in son fıkrasında adeta bağımsız bir sorumluluk esası olarak kabul edilmiştir.¹³⁴

B. TEHLİKE SORUMLULUĞU HALLERİNİN TEMELİ

Belirli tehlike yaratan uğraşılardan doğacak zararları önleyebilmek mümkün değilse, bu uğraşılardan yararlananlar veya uğraşılardan kendi egemenlik alanlarında yürütenler sorumlu olmalıdırlar, düşüncesi tehlike sorumluluğu hallerinin temelini oluşturur.¹³⁵ Zararın, tehlikeden sorumlu olanın veya başkasının uğraşısından veya doğal bir olaydan meydana gelmesi önemli değildir. Önemli olan zararın sorumluluk kaynağının tehlikeli bir faaliyete bağlı olmasıdır. Sorumlu kişi bu tehlikeli faaliyetin sonuçlarına katlanarak oluşan zararı yasa gereği giderim borcu altına girmektedir.¹³⁶

Diğer kusursuz sorumluluk hallerinde olduğu gibi, tehlike sorumluluğu hallerini de sadece sebep olma ilkesiyle açıklamak mümkün olmayacaktır. Tehlike sorumluluğu hallerine bakıldığında, zararın kimi zaman tehlikeli bir faaliyetten doğmasına rağmen, kimi zaman da bu niteliğe sahip olmayan bir faaliyetten meydana geldiği görülmektedir. Bu nedenle oluşan zararların tek bir sorumluluk ilkesiyle açıklanması mümkün değildir.

Özel yasalarla düzenlenmiş bulunan tehlike sorumluluğu hallerinde, oluşan zararın büyük çoğunluğunun kaynağını teknolojik ve endüstriyel alandaki faaliyetler oluşturmaktadır.

Tehlike sorumluluğu hallerinin çoğunun özünde tehlike yaratma ihtimali vardır ve bu nedenle doğacak sorumluluğun temelinde de “tehlike ilkesi” yatmaktadır. Ancak, her zaman bir tehlike mevcut olmayabilir. Böyle bir durumda, tehlike sorumluluğu hükümleri uygulanmayacaktır.

---

¹³⁴ ATAMER, Yeşim M., “Revize Edilmiş Türk Borçlar Kanunu Tasarısına İlişkin Değerlendirme ve Teklifler”, Hukuki Perspektifler Dergisi, S. 6, Mayıs 2006, s. 22.

¹³⁵ ATAAY, Aytekin, Borçlar Hukukunun Genel Teorisi, 3. Baskı, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1981, s. 72.

¹³⁶ KARAHASAN, Sorumluluk ve Tazminat Hukuku, s. 302.

C. TEHLİKE SORUMLULUĞUNUN DAYANDIĞI GÖRÜŞLER

1. Sebebiyet Görüşü ve Tehlike Kavramı

Sebebiyet ilkesine göre, sorumluluğun doğması için zarara sebep olma yeterlidir, ayrıca kusur aranmaz; yani zarar verici fiil ile zarar arasında uygun illiyet bağı bulunduğu takdirde, sorumluluk doğmuş olacaktır. Sebebiyet düşüncesi içinde tehlike kavramına dayanan ve daha dar bir anlamı olan tehlike ilkesine göre ise, elinde bulundurduğu nesnelere veya işletme ve yaptığı faaliyet ile başkaları için bir tehlike meydana getiren kimse, bu tehlikenin gerçekleşmesinden doğan zararı tazmin ile yükümlü olmalıdır. Daha genel anlamda tehlike düşüncesine göre, toplum hayatına fiilleriyle tehlike getiren kimse, sebep olduğu zararı yüklenmelidir.¹³⁷

Sorumluluğun kusura dayandırılabilirdiği hallerde, kusur ilkesi kabulü gerekir. Sebep olma ilkesinin kabulü kusura dayanan sorumluluğu ortadan kaldırmamalıdır. Ancak, kusurun bulunmadığı durumlarda, tüm zararlı eylemiyle buna sebep olana zararın tazminini yüklemek her zaman hakkaniyete uygun olmaz. Sebep olma, illiyet bağıyla birlikte hem kusur sorumluluğunun hem de kusursuz sorumluluğun bir unsurunu teşkil eder.¹³⁸

Günümüzde, tehlike arz eden faaliyetlerin çoğunun toplum için faydalı faaliyetler olmasının yanı sıra fertlerin yaşamını da büyük ölçüde kolaylaştırdığını söyleyebiliriz. Bu nedenle, bu tür faaliyetlere izin verilmesi toplumun menfaatindedir. Ancak bu faaliyetlerde bulunan girişimcilerin, bu faaliyetlerin sonucu olarak oluşacak riskleri de yüklenmeleri gerekmektedir. Çünkü bu faaliyetlere izin verilebilmesinin en önemli koşulu zarar görecektir kişilerin bu zararlarını giderme yükümü altına girebilmektir.

---

¹³⁷ TİFTİK, s. 16.

¹³⁸ TANDOĞAN, s. 4.

2. Menfaat ve Fayda Sağlamaya Bağlanan Sorumluluk Görüşü

Tesis, faaliyet ve işletmeleri ile yarar sağlayan kişiler, eğer bu tesis, faaliyet veya işletmeler başkaları için nicelik veya nitelik yönünden ağır tehlike meydana getiriyorsa, sahip oldukları bu nesnelere veya yaptıkları faaliyete özgü tehlikenin gerçekleşmesinden doğan zararı da tazmin etmelidirler. Tehlike menfaat ilkesi de denilen bu düşünce tarzına göre menfaat kime aitse tehlikeyi de o üzerine almalıdır. Bu tür tesis, faaliyet ve işletmelerden fayda sağlayanların bunun zararlı sonuçlarına katlanması adalet ve hakkaniyet düşüncesine uygun olacaktır.

Kusura dayamayan sorumluluk hallerinin çoğunda yarar ile zarar arasında bağlantı düşüncesi vardır.¹³⁹

3. Hakimiyet Görüşü

Bu görüşün temel esası, kişinin hakimiyet alanı içinde bulunan nesne, tesis, faaliyet ve işletmelerin başkalarına verdiği zararlardan sorumlu tutulması gerektiğidir. Bir kimse kendi hakimiyet alanı içinde bulunan, yani kendisine tabi olan şeylerin veya kişilerin verdikleri zarardan sorumlu olmalıdırlar.¹⁴⁰

Kişi, gerekli dikkati gösterip, önlemleri alarak zararın meydana gelmesini büyük ölçüde engelleyebilecektir.¹⁴¹

D. TEHLİKE SORUMLULUĞUNUN GENEL KURAL İLE DÜZENLENMESİ SORUNU

Tehlike sorumluluğu kavramı, yabancı hukukların çoğunda özel kanunlarla düzenlenmektedir. Ancak bu kanunlar, bir yandan çok farklı zamanlarda çıkartıldığından, diğer yandan çok farklı halleri düzenlediklerinden aralarında genel bir uyum bulunmamaktadır. Bu nedenle yabancı doktrinde, tıpkı Fransa, Belçika, İtalya ve

---

¹³⁹ TANDOĞAN, s. 5.

¹⁴⁰ TANDOĞAN, s. 5.

¹⁴¹ TİFTİK, s. 17.

Hollanda hukuk düzelerinde olduğu gibi tehlike sorumluluğunu düzenleyen genel bir kuralın konulması fikri savunulmaktadır. Bu genel kuralın, kusur sorumluluğunu düzenleyen genel kural gibi, tehlike sorumluluğu hallerinin tamamını kapsamı fikri öne çıkmakta ve savunulmaktadır.¹⁴²

Türk hukukunda tehlike sorumluluğu hallerinden motorlu taşıt işletenin sorumluluğu, devletin askeri manevralar ve atışlardan doğan sorumluluğu, çevrenin kirletilmesinden doğan sorumluluk ve sivil hava taşıtının verdiği zararlardan sorumluluk özel kanunlarla düzenlenmiştir. Bu düzenlemelerin dışındaki tehlike sorumluluğu halleri için oluşan boşluk, gerek Borçlar Kanununun gerekse Türk Medeni Kanununun kusursuz sorumluluk hallerini düzenleyen maddelerinin yoluyla kıyas uygulanması yoluyla kapatılmaya çalışılmaktadır.

Türk Hukukunda da bütün tehlike sorumluluklarını içerecek, muhteva ve kapsamı özenle belirlenmiş, hukuka güveni zedelemeyecek genel bir kural, tıpkı kusur sorumluluğunu düzenleyen md. 41’de olduğu gibi, Medeni Kanun veya Borçlar Kanununa konulmalı ve bu hüküm her somut olayda özel tehlike hallerine uygulanmalıdır.

VI. KUSURSUZ SORUMLULUK HALİ ile EK KUSURUN BİRLİKTE MEVCUT OLMASI

Kusursuz sorumlulukta, “kusur” koşulu aranmadan haksız fiil nedeniyle doğan zararı tazmin yükümlülüğü doğmaktadır. Buna rağmen, sorumlu kişinin zararın doğumunda kusuru da bulunabilir. Buna “ek kusur” denir.¹⁴³ Kusursuz sorumlu kişinin aynı zamanda kusurunun bulunması bazı hususlarda önem taşıyacaktır. Bu hususları dört madde halinde şu şekilde sıralayabiliriz:

1. Kusursuz sorumlu kişi, dikkat ve özen ilkesine dayanan kusursuz sorumluluk hallerinde kurtuluş kanıtı getirerek; tehlike esasına dayanan kusursuz

¹⁴² EREN, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, s. 457.

¹⁴³ KARAHASAN, Sorumluluk ve Tazminat Hukuku, s. 62.

sorumluluk hallerinde ise, “zarar görenin ya da üçüncü kişinin ağır kusuruna dayanan” illiyet bağıını kesen sebeplere başvurarak sorumluluktan kurtulamayacak,

2. Tazminat miktarının takdirinde, kusursuz sorumlu kişinin aynı zamanda kusurlu bulunması göz önünde tutulacaktır (BK. md. 43). Bunun dışında, bu durumda zarar görenin ortak kusuru, kusursuz sorumlu kişi için tazminat miktarından bir indirim sebebi olarak göz önünde tutulmayacak,
3. Sorumluluk için kusur aranmadığı halde, sorumlu kişinin kusuru mevcut ise, BK. md. 51'in uygulanmasında diğer sorumlu kişilere rüçü hakkı olmayacak,
4. Munzam kusuru bulunan kusursuz sorumlu kişi, zarar gören kişiye karşı sorumsuzluk anlaşmasına dayanamayacaktır.¹⁴⁴

Tehlike sorumluluğu ile kusur sorumluluğunun yarışması halinde, zarar, tehlike sorumlusu ve kusur sorumlusu arasında kusurları oranında paylaşılacak,

Tehlike sorumluluğu ile olağan sebep sorumluluğunun yarışması halinde, zarar, sorumluluğun bağlandığı olguların zararın doğmasındaki katkıları karşılaştırılarak paylaşılır. Eğer, hem tehlike sorumlusu hem de olağan sebep sorumlusu ikisi de kusursuz ise, zararın paylaşılmasında büyük kısım tehlike sorumlusuna yükletilecektir.¹⁴⁵

---

¹⁴⁴ KILIÇOĞLU, A., s.226.

¹⁴⁵ YILMAZ, Hamdi, Karayolu Trafik Kanununda Zararın Paylaşılması, 1. Bası, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 1995, s. 164.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ÖZEL YASALARDA DÜZENLENEN TEHLİKE

SORUMLULUĞU HALLERİ

I. 2918 SAYILI KARAYOLLARI TRAFİK KANUNUNA GÖRE

TEHLİKE SORUMLULUĞU

A. GENEL OLARAK

Motorlu taşıtların kullanılmasına 19. asır sonlarında başlanılmış ve Birinci Dünya Savaşından sonra bunların kullanımı büyük ölçüde artmıştır. Bu tür araçların sebep oldukları zararların tazmini konusunda genel sorumluluk hukuku kuralları yani kusura dayanan sorumluluk hükümleri uygulanmıştır. Zarara kusuruyla sebep olan şoför, BK. md. 41'e, şoförü istihdam eden araç sahibi de BK. md. 55'e göre sorumlu tutulmuştur. Ancak zamanla, motorlu araçların sayısının büyük ölçüde artmasıyla birlikte oluşan zararlara genel düzenlemenin uygulanması yetersiz kalmış, özel düzenlemeler yapma ihtiyacı doğmuş ve bunun bir sonucu olarak da Karayolları Trafik Kanunu çıkarılmıştır.¹⁴⁶

Karayolları Trafik Kanunu, kural olarak karayollarında meydana gelen kazalar sonucu oluşan zararlar için uygulanır. Kanunda karayolu, "trafik için kamunun yararlanmasına açık olan arazi şeridi, köprüler ve alanlar" olarak tarif edilmiştir.¹⁴⁷ Bu

---

¹⁴⁶ GÜRSOY, Kemal Tahir, İsviçre Hukukunda Trafik Kazalarından Doğan Hukuki Sorumluluğun Anahatları, Sevinç Matbaası, Ankara, 1974, ss. 2-3.

¹⁴⁷ 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu md. 2 şu şekildedir : "Bu Kanun, trafikle ilgili kuralları, şartları, hak ve yükümlülükleri, bunların uygulanmasını ve denetlenmesini, ilgili kuruluşları ve

tanıma göre, özel mülkiyete tabi bir arazi içinde veya kamunun yararlanmasına açık olmayan yollarda motorlu araçların sebep oldukları zararlarda Karayolları Trafik Kanunu uygulanmayacaktır.¹⁴⁸

Kanunda motorlu aracın tanımı yapılmamış, ancak KTK. 3. maddede motorlu araç sayılan taşıtlar için ayrı ayrı tanımlar verilmiştir. Bu maddeye göre araç, karayolunda kullanılabilen motorlu, motorsuz ve özel amaçlı taşıtlar ile iş makineleri ve lastik tekerlekli traktörlerin genel adı; taşıt ise, karayolunda insan, hayvan ve yük taşımaya yarayan araçlardır. Bunlardan makine gücü ile yürütülenlere “motorlu taşıt”, insan ve hayvan gücü ile yürütülenlere “motorsuz taşıt” denir. Bu maddeye göre motorlu araçları; karayolunda, esas itibariyle insan, hayvan veya yük taşımaya yarayan, motor gücüyle hareket eden araçlar olarak tanımlamak mümkündür.¹⁴⁹

Hangi taşıtların motorlu araç sayılacağı 2918 sayılı K.T.K. md. 3’te sayılmıştır. Maddeye göre:

“Otomobil”, yapısı itibariyle, sürücüsünden başka en çok yedi oturma yeri olan ve insan taşımak için imal edilmiş bulunan motorlu taşıtı;

“Minibüs”, yapısı itibariyle sürücüsünden başka sekiz ilâ on dört oturma yeri olan ve insan taşımak için imal edilmiş bulunan motorlu taşıtı; kamyonet, izin verilebilen azamî yüklü ağırlığı 3.500 kg’ı geçmeyen ve yük taşımak için imal edilmiş motorlu taşıtı;

“Kamyon”, izin verilebilen azamî yüklü ağırlığı 3.500 Kg’dan fazla olan ve yük taşımak için imal edilmiş motorlu taşıtı; otobüs, yapısı itibariyle sürücüsünden başka en

---

bunların görev, yetki ve sorumluluk, çalışma usulleri ile diğer hükümleri kapsar. Bu Kanun, karayollarında uygulanır. Ancak aksine bir hüküm yoksa;

a) Karayolu dışındaki alanlardan kamuya açık olanlar ile park, bahçe, park yeri, garaj, yolcu ve eşya terminali, servis ve akaryakıt istasyonlarında karayolu taşıt trafiği için faydalanılan yerler ile,

b) Erişme kontrollü karayolunda ve para ödenerek yararlanılan karayollarının kamuya açık kesimlerinde ve belirli bir karayolunun bağlantısını sağlayan deniz, göl ve akarsular üzerinde kamu hizmeti gören araçların, karayolu araçlarına ayrılan kısımlarında da, Bu Kanun hükümleri uygulanır.”

¹⁴⁸ Askeri alanlar veya bir apartman otoparkı kamunun yararlanmasına açık olmayan yerlere örnek olarak verilebilir.

¹⁴⁹ HAVUTÇU, Ayşe/GÖKYAYLA, Emre, Uygulamada 2918 Sayılı Karayolları Trafik Kanununa Göre Hukuki Sorumluluk, Seçkin Yayınevi, Ankara, 1999, s. 21.

az on beş oturma yeri olan ve insan taşımak için imal edilmiş bulunan motorlu taşıtı (trolleybüsler de bu sınıfa girer);

“Çekici”, römork ve yarı römorkları çekmek için imal edilmiş olan ve yük taşımayan motorlu taşıtı;

“Arazi taşıtı”, karayollarında yolcu veya yük taşıyabilecek şekilde imal edilmiş olmakla beraber bütün tekerlekleri motordan güç alan veya alabilen motorlu taşıtı ifade eder. Bunların haricinde yine 2918 Sayılı KTK. md. 102’de traktör ve römorkların da motorlu taşıtı olduğu ifade edilmiştir.

B. TÜRKİYE’DEKİ GELİŞİMİ

Ülkemizde Cumhuriyetin ilk yıllarında, savunma ve ekonomik gelişme politikasının özünü oluşturan ve çağın en önemli ulaştırma tekniğini teşkil eden demiryolu yapımı ağırlık kazanmıştır. Bu dönemde ülkenin ana taşıma sistemi olan demiryolu ağının tamamlanması için büyük çaba gösterilmiştir. Bununla birlikte, zamanla demiryollarının taşımada tek başına yeterli olmadığı görülerek, karayolu yapımına da önem vermek gereği ortaya çıkmıştır. Özellikle, II. Dünya Savaşından sonra, sosyal ve ekonomik gelişmeler, sanayileşme, kırsal bölgelerden kentlere göç, turizm, nüfus artışı gibi sebeplerden ulaşım sistemi etkilenmiştir. Bu nedenlerle karayollarına daha fazla ihtiyaç duyulmuştur. İskan bölgelerinin çok sayıda oluşu, bunların dengesiz bir şekilde dağılımı, gıda üretim bölgeleri ile tüketim bölgeleri arasında uzun mesafelerin oluşu, bu maddelerin bozulmadan taşınması gibi zorluklar da karayolu taşımacılığını teşvik etmiştir. Böylece ülkemizde karayolu taşıtlarının tür ve sayılarında önemli artışlar olmuştur. Bununla birlikte, karayolu trafiği ağırlaşmış ve trafik kazaları artmaya başlamış ve karayolu trafiği sorunu ortaya çıkmıştır. Kazaların oluşmasının sonucu olarak da hukuki düzenlemelerin yapılması gerekliliği önem kazanmıştır.¹⁵⁰

---

¹⁵⁰ BOLATOĞLU, s. 6.

Türk hukukunda ilk Karayolları Trafik Kanunu 1953 yılında kabul edilip yürürlüğe girmiş, 1961 yılında da bir takım değişikliklere uğramıştır. 1953 tarihli 6085 sayılı Karayolları Trafik Kanununun 50. maddesinde¹⁵¹, motorlu araç kullanıcının sorumluluğu, objektif özen yükümünün ihlaline dayanan olağan sebep sorumluluğu olarak düzenlenmişti. Buna karşılık, 6085 sayılı kanunun 1961 tarihli 232 sayılı kanunla değişik 50. maddesiyle kanun koyucu olağan sebep sorumluluğu ilkesinden vazgeçerek bunun yerine motorlu araç sahibinin sorumluluğunu kusur sorumluluğu olarak düzenlemiştir. Söz konusu hükme göre araç sahibinin sorumluluğu sigorta hadleri içinde kusur karinesine (ispat yükü ters çevrilmiş bir kusur sorumluluğu), sigorta hadleri dışında kusur sorumluluğuna dayandırılmıştır. Bu suretle araç sahibi sigorta hadleri içinde kalan zararlar için illiyet bağının kesildiğini, kendisinin veya eylemlerinden sorumlu olduğu kişilerin kusursuz olduğunu ispat ederek iki çeşit kurtuluş kanıtıyla sorumluluktan kurtulma imkanına sahip bulunuyordu. Sigorta hadleri dışında ise, araç sahibi aracı kendisi kullanmış ve kusurlu davranışıyla zarara sebep olmuşsa BK. md. 41'e, zarara yardımcı sebebiyet vermişse BK. md. 55'e göre sorumlu tutulmaktaydı.¹⁵²

Değişen koşullar ve ihtiyaçlar sonucu yetersiz kalan 6085 sayılı kanun yerine 13 Ekim 1983 tarihinde 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu kabul edilerek yürürlüğe girmiş, 1997 yılında bir takım değişikliklere uğramıştır. Ülkemizde halen 2918 sayılı KTK. yürürlüktedir.¹⁵³

---

¹⁵¹ 6085 sayılı Karayolları Trafik Kanunu md. 50:

“I. Motorlu nakil vasıtalarının veya karayollarında müteharrik makinaların kullanılmasından doğan zararları, bu vasıta veya makinaları kullananlar, zararın vukua gelmemesi için hal ve maslahatın gerektirdiği bütün dikkat ve itinada bulduklarını veya bu dikkat ve itina gösterilmiş olsa bile zararın önlenemeyeceğini ispat etmedikçe tazmine mecburdur.

II. Bu husustaki tazminat davası, zarar gören tarafın zarara ve failine ıttıla tarihinden itibaren iki senelik ve herhalde zararı doğuran fiilin vukuundan itibaren on senelik müruruzamana tabidir.

III. Şu kadar ki, tazminat davası, ceza kanunlarına göre, müddeti daha uzun müruruzamana tabi cezayı müstelzim bir fiilden doğmuş olursa hukuki mesuliyet davasında da müruruzaman cereyan eder.

IV. Hukuki mesuliyete taalluk eden diğer hususlarda umumi hükümler tatbik olunur.” şeklindeydi.

¹⁵² BOLATOĞLU, s.17.

¹⁵³ KILIÇOĞLU, A., s. 259.

C. 2918 SAYILI KARAYOLLARI TRAFİK KANUNUNA GÖRE İŞLETENİN SORUMLULUĞUNUN HUKUKİ NİTELİĞİ

2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu işletenin sorumluluğunu ayrıntılı bir şekilde düzenlemiştir. Ancak, bu kanunda işletenin sorumluluğu, tek bir esasa dayandırılmış değildir. Kanun koyucu burada karma bir sistem öngörmüş ve işletenin sorumluluğu, zararın doğumuna sebep olan trafik kazasının oluşumuna göre, bazen tehlike sorumluluğuna, bazen olağan sebep sorumluluğuna ve bazen de kusur sorumluluğuna tabi tutulmuştur.¹⁵⁴

Karayolları Trafik Kanunu bir yandan 85/I maddesi ile “bir motorlu aracın işletilmesi bir kimsenin ölümüne veya yaralanmasına veya bir şeyin zarara uğramasına sebep olursa motorlu aracın işleteni bu zarardan sorumlu olur” hükmünü; diğer yandan da 86/I maddesi ile “işleten, kendisinin veya eylemlerinden sorumlu tutulduğu kişilerin kusuru bulunmaksızın ve araçta bir bozukluk kazayı etkilemiş olmaksızın, kazanın bir mücbir sebepten veya zarar görenin veya bir üçüncü kişinin ağır kusurundan ileri geldiğini ispat ederse sorumluluktan kurtulur” hükmünü koymuştur.

Bu iki maddenin bir arada yorumlanması gerekmektedir. KTK. md. 85’te işletenin sorumluluğu tehlike sorumluluğu esaslarına göre düzenlenirken, madde 86’da işletenin sorumluluktan kurtulma halleri düzenlenmektedir. 85. maddede kusurdan veya tehlikeden söz edilmemektedir. KTK. 86. maddede ise, işletenin sorumluluktan kurtulabilmesi için iki hususun bir arada ispatı aranmaktadır. Buna göre işleten, aleyhine gerçekleşen sorumluluktan kurtulabilmek için, bir yandan kendisinin veya eylemlerinden sorumlu olduğu kişilerin kusurunun bulunmadığını ve araçtaki bozukluğun kazaya sebebiyet vermediğini; öte yandan da kazanın münhasıran bir mücbir sebepten veya zarar görenin ya da üçüncü kişinin ağır kusurundan ileri geldiğini ispat etmek zorundadır.¹⁵⁵ Sorumluluktan kurtulmak için ispatı gereken bu şart, yani mücbir sebep, zarar görenin veya üçüncü kişinin ağır kusuru, illiyet bağımlı kesen, esas itibarıyla her sorumluluk hali için söz konusu olan genel bir kurtuluş kanıtıdır. Ancak,

---

¹⁵⁴ GÜRSOY, s. 2.

¹⁵⁵ KILIÇOĞLU, A., s. 260.

işletenin bu ispatı yerine getirmesi, onun trafik kazalarından doğan sorumluluktan kurtulması için yeterli değildir. Ayrıca o, kazanın meydana gelmesinden kendisinin veya eylemlerinden sorumlu tutulduğu kimselerin kusurunun bulunmadığını ve araçtaki bu bozukluğun kazaya etkili olmadığını da ispat etmek zorundadır. Böyle bir sorumluluk öngörülmemiş olsaydı, işletenin sorumluluğu, ispat yükü ters çevrilmiş, kusur karinesine dayanan bir sorumluluk olurdu.¹⁵⁶

KTK. 85/I de işletenin sorumluluğu aracın işletilmesinden doğan tehlike sorumluluğuna dayandığından sorumluluk kusur ilkesine değil tehlike ilkesine dayanır. Ve hakim önüne gelen olayda KTK. ile BK. arasında bir çatışma olduğunu görürse özel kanun ve teklik ilkesine dayanarak olayda KTK.'yı uygular. KTK. md. 86'ya göre işletenin sorumluluktan kurtulma imkanı ortadan kaldırılmıştır. Oysa ki, Borçlar Kanunundaki haksız fiil sorumluluklarında sorumlu tutulabilecek kişi kendisinin kusursuzluğunu, yani üzerine düşen özen ödevini yerini getirdiğini ispatlarsa ya da bu özeni yerine getirseydi bile yine de sonucun meydana geleceğini ispatlarsa zarardan sorumlu tutulamaz. Dolayısıyla burada sebep sorumluluğunun ağırlaştırılmış bir türü olan tehlike sorumluluğu hali söz konusudur, diyebiliriz.¹⁵⁷

D. SORUMLULUK SİSTEMLERİ

1. Salt Kusur Sistemi

Kusur, motorlu araç kazalarında da sorumluluğu kuran en eski ve en temel sorumluluk ilkelerinden biri olmakla birlikte, uzun zaman sorumluluğun tek dayanağı olarak yeterli görülmüştür. Fakat çağımızda toplum hayatının karmaşık şartları ve teknikteki gelişme, kusur sisteminden vazgeçmeyi gerekli kılmıştır. Birçok ülke salt kusur sistemi yerine kusur sisteminin ağırlaştırılmış bir türü olan tehlike sorumluluğu sisteminin kabul etmektedirler.

---

¹⁵⁶ BOLATOĞLU, s. 18.

¹⁵⁷ http://www.turkhukuk sitesi.com/makale_287.htm, e.t. (29.01.2009).

2. Kusur Karinesi Sistemi

Trafik kazalarından doğan zararlar hakkında zarar göreni daha iyi koruyabilmek için kusur karinesi sistemi kabul edilmiştir. Kusur karinesi sisteminde de sorumluluk esas itibariyle kusura dayanmakla beraber, burada ispat yükü ters çevrilmiştir. Salt kusur sorumluluğunun aksine kusuru ispat yükü zarar görene değil kusursuz olduğunu ispat eden zarar verene düşmektedir.

3. Kusursuz Sorumluluk Sistemi

Motorlu araçların sebep oldukları zararların büyüklüğü ile bu tür araçların zarar verme eğilimlerinin yüksekliği, zararın meydana gelmesinden sorumlu olan kişilerin kusurlarının ispatının güçlüğü ve kusur sabit olsa bile zarara sebep olanın genel olarak tazmin gücünden yoksun bulunması karayollarında meydana gelen kazalar açısından kusursuz sorumluluk özellikle de tehlike sorumluluğunun kabulünü gerektirmiştir. Türk ve İsviçre hukuk sistemlerinde de karayollarında meydana gelen kazalar açısından kusursuz sorumluluk kabul edilmiştir.¹⁵⁸

E. KARAYOLLARI TRAFİK KANUNUNDA ÖNGÖRÜLEN HUKUKİ SORUMLULUK HALLERİ

1. İşletilme Halindeki Bir Motorlu Aracın Sebep Olduğu Kazalardan Sorumluluk

2918 sayılı kanunun 85. maddesi “işleten ve araç işleticisinin bağlı olduğu teşebbüs sahibinin hukuki sorumluluğu”¹⁵⁹ başlığıyla düzenlenmiştir. Bu maddede işletenin sorumluluğu, tehlike esasına dayalı bir kusursuz sorumluluk hali olarak kabul edilmektedir. Yani tehlike sorumluluğunun genel tanımı itibariyle, tehlike yaratan tipik eylemin gerçekleşmesiyle sorumluluk doğacaktır.¹⁶⁰

¹⁵⁸ BOLATOĞLU, ss. 10-11.

¹⁵⁹ 17 Ekim 1996 tarih ve 4199 sayılı Kanunun 28 inci maddesi ile değiştirilmeden önce 85. maddeyi düzenleyen kısmın 1. bölüm başlığı ‘işletenin hukuki sorumluluğu’ şeklindeydi.

¹⁶⁰ HAVUTÇU/GÖKYAYLA, s.29.

Günümüz şartlarında tehlikeli olmalarına rağmen bir takım faaliyetlerin yapılması veya tesislerin işletilmesi zorunlu hale gelmiştir. Motorlu aracın işletilmesi gibi, tehlike yaratan işletme veya faaliyetlerin herhangi bir zarara yol açma ihtimallerinin çok yüksek olmasına rağmen bu tip faaliyetlerde bulunulması hukuka uygun hale getirilmiştir. Ancak yapılan faaliyetlerin hukuka uygun olmasına rağmen meydana gelecek zararlara, kendilerini koruma imkanları olmayan zarar görenlerin katlanmalarını beklemek hakkaniyete uygun düşmeyecektir. Bu nedenle, tehlike sorumluluğu esaslarına göre, bu tür tesisleri işletenler veya faaliyette bulunanlar sadece işletme, faaliyet veya tesislerin sahip veya işletenleri olmaları sebebiyle sorumlu tutulmaktadırlar.

Sorumluluk kusura dayanmadığı için, işletenle araç işleticisinin bağlı olduğu teşebbüs sahibi veya eylemlerinden sorumlu oldukları kimseler, ayırt etme gücüne sahip olmasalar da doğan zarardan sorumlu olacaklardır. Bununla birlikte, işleten veya araç işleticisinin bağlı bulunduğu teşebbüs sahibi kusurlu olsa bile, kusur ilkesine göre değil, tehlike ilkesine göre sorumlu olacaklardır. Böyle bir hal, işleten ve teşebbüs sahibinin şahsında birden çok sorumluluk sebebinin birleşmesi veya başka bir deyişle çeşitli sorumluluk normlarının çatışması olarak tanımlanabilir. Bu durumda teklik ilkesi uygulanacaktır. Yani özel kanun veya özel kural, genel kanun veya genel kuralı kaldıracaktır. Buna göre; Karayolları Trafik Kanununda düzenlenen sorumluluk ilkesi, Borçlar Kanunundaki kusur sorumluluğu ilkesine oranla özel bir sorumluluk türü olduğundan çatışma durumunda tehlike sorumluluğuna dair hükümler uygulanacaktır.¹⁶¹

2918 Sayılı Karayolları Trafik Kanununda hukuki sorumluluk ve sigortayı düzenleyen sekizinci kısımda 17/10/1996 tarihinde bir takım değişiklikler yapılmıştır. Bu değişiklikler şunlardır:

İşletenin ve araç işleticisinin bağlı olduğu teşebbüs sahibinin hukuki sorumluluğu düzenleyen 85. madde şu şekildedir:

---

¹⁶¹ EREN, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, s. 633.

“Bir motorlu aracın işletilmesi bir kimsenin ölümüne veya yaralanmasına yahut bir şeyin zarara uğramasına sebep olursa, motorlu aracın bir teşebbüsün unvanı veya işletme adı altında veya bu teşebbüs tarafından kesilen biletle işletilmesi halinde, motorlu aracın işleteni ve bağlı olduğu teşebbüsün sahibi, doğan zarardan müştereken ve müteselsilen sorumlu olurlar.¹⁶²

Motorlu araç ölümüne veya yaralanmaya sebebiyet vermiş ise, kazaya karışan aracın başkalarına devir ve temlik veya üzerinde bir hak tesisini önlemek amacıyla olaya el koyan Cumhuriyet Savcılıklarınca, aracın tescilli olduğu tescil kuruluşuna trafik kaydı üzerine şerh düşülmesi için talimat verilir. Kaza anı ile Cumhuriyet Savcılığınca trafik kaydı üzerine şerh düşülmesi arasında geçen süreler içinde kötü niyetle yapılan araç tescilleri hükümsüz sayılır. Şerhin konulduğu tarihten itibaren bir ay içerisinde, şerhin kaldırıldığına veya devamına ilişkin mahkeme kararı ibraz edilmediği takdirde bu şerh hükümsüz sayılır.¹⁶³

İşletilme halinde olmayan bir motorlu aracın sebep olduğu trafik kazasından dolayı işletenin sorumlu tutulabilmesi için, zarar görenin, kazanın oluşumunda işleten veya eylemlerinden sorumlu tutulduğu kişilere ilişkin bir kusurun varlığını veya araçtaki bozukluğun kazaya sebep olduğunu ispat etmesi gerekir.¹⁶⁴

İşleten ve araç işleticisi teşebbüs sahibi, hakimin takdirine göre kendi aracının katıldığı bir kazadan sonra yapılan yardım çalışmalarından dolayı yardım edenin maruz kaldığı zarardan da sorumlu tutulabilir. Ancak, bu durumda işletici teşebbüs sahibinin sorumlu kılınabilmesi için kazadan kendisinin sorumlu olması veya yardımın doğrudan doğruya kendisine veya araçta bulunanlara yahut kazaya taraf olan üçüncü kişilere yapılması gerekir.¹⁶⁵

---

¹⁶² 85/I’ın değiştirilmeden önceki hali “bir motorlu aracın işletilmesi bir kimsenin ölümüne veya yaralanmasına veya bir şeyin zarara uğramasına sebep olursa, motorlu aracın işleteni bu zarardan sorumlu olur” şeklindeydi.

¹⁶³ 85/II kanunun ilk halinde yer almamakta, tamamiyle yeni bir düzenleme oluşturmaktadır.

¹⁶⁴ 85/III’te herhangi bir değişiklik yapılmamıştır.

¹⁶⁵ Eski haliyle 85/III(şimdiki 85/IV) “işleten, hakimin takdirine göre, kendi aracının katıldığı bir kazadan sonra yapılan yardım çalışmalarından dolayı yardım edenin maruz kaldığı zararlardan da sorumlu tutulabilir. Ancak, bu durumda işletenin sorumlu kılınabilmesi için, kazadan kendisinin sorumlu olması veya yardımın doğrudan doğruya kendisine veya araçta bulunanlara yapılması gerekir” şeklindeydi.

İşleten ve araç işleticisi teşebbüsün sahibi, aracın sürücüsünün veya aracın kullanılmasına katılan yardımcı kişilerin kusurundan kendi kusuru gibi sorumludur.”¹⁶⁶

a. Karayolları Trafik Kanunu md. 85’e göre Sorumluluğun Oluşması İçin Gerekli Şartlar:

aa. Motorlu Aracın İşletilmesinin Bir Kazaya Sebep Olması

Motorlu aracıyla kazaya sebep olan kişinin, KTK md. 85/I’e¹⁶⁷ göre sorumlu olabilmesi için aracın işletilme halinde olması gerekir. İşletilme halinde olmayan araçlar KTK md. 85/III’te düzenlenmiş olmakla beraber tehlike esasına göre sorumluluk kurallarına tabi tutulmamışlardır.¹⁶⁸

Motorlu aracın işletilme halinde olup olmadığının tespitinde iki ayrı görüş bulunmaktadır. Bu görüşlerden biri makine tekniği kıstası, diğeri ise trafiğe çıkarma kıstasıdır. İsviçre’de baskın olan makine tekniği kıstası görüşüne göre, aracın işletilmesine özgü tipik tehlikeler, aracı harekete geçiren mekanik aksamın çalıştırılmasından kaynaklıdır. Araçtan kaynaklanan tipik tehlikeler de ancak onun işletilmesi halinde ortaya çıkabilir. İşletme tehlikeleri, esasını öncelikle aracı hareket ettiren motor gücünde bulmaktadır. Kaza, özellikle, aracın mekanik aksamının, motorunun, ses ve ışık düzeninin çalışması sebebiyle ortaya çıkan tehlikeden kaynaklanmış olmalıdır. Motorlu araçlara özgü tipik tehlikelere şu örnekler verilmektedir: Aracın ulaştığı hız yönünden durma güçlüğü, frenlerin boşalması, kayma tehlikesi, lastik patlaması, aracın tekerliğinin fırlattığı taş, hareket halindeki araçtan yükün düşmesi sonucu zararın doğması gibi. Türk hukukundaki bazı yazarların da katıldığı trafiğe çıkarma kıstası görüşüne göre ise; araç bir kere trafiğe çıkıp trafik kurallarına tabi olduğunda karayolundan çekilmedikçe işletme halinde olduğu kabul edilir. Aracın karayolunda olduğu sürece, mekanik aksamının çalışıp çalışmamasının,

¹⁶⁶ Eski haliyle 85/IV (şimdiki 85/V) “işleten aracın sürücüsünün veya aracın kullanılmasına katılan yardımcı kişilerin kusurundan kendi kusuru gibi sorumludur” şeklindeydi.

¹⁶⁷ Motorlu aracın işletilmesi bir kimsenin ölümüne veya yaralanmasına veya bir şeyin zarara uğramasına sebep olursa... motorlu aracın işleteni ve bağlı olduğu teşebbüs sahibi bu zarardan sorumlu olur.

¹⁶⁸ Böyle bir ayırımın nedeni işletilme halinde olmayan araçların işletilme halindeki araçlar kadar tehlike yaratmayacağı düşüncesidir.

aracın hareket halinde bulunup bulunmamasının önemi yoktur, çünkü motorlu aracın sebep olduğu tipik tehlike, onun sadece mekanik aksamının çalıştığı sırada ortaya çıkmayacaktır.¹⁶⁹

Doktrinde hakim olan ve Türk Hukukunda makine tekniği kıstasının tercih edilmesinin daha yerinde olacağı yönündeki görüşlere katılıyoruz. Çünkü, Türk Hukukunda işletilme halindeki araçlarla işletilme halinde olmayan araçlar hakkında ayrı düzenlemeler yapılmıştır. Bu yüzden işletilme kavramının dar yorumlanması ve trafiğe çıkma kıstasının yerine makine tekniği kıstasının tercih edilmesi gerekmektedir.

İşletenin sorumlu tutulabilmesi için bir trafik kazasının meydana gelmiş olması gereklidir.¹⁷⁰ Kazanın üç unsuru olduğu kabul edilmektedir. Bunlar, kazanın harici olması, ani olması ve istenmemesidir. Haricilik; zararı doğuran sebebin, zarar gören kişinin veya hasara uğrayan eşyanın dışında gerçekleşmesidir. Anilik, başlangıç ve sonu belli olan tek ve bir defada gerçekleşen olaydır. İstememe, meydana gelen sonucu zarar görenin tahmin edememesidir.¹⁷¹

ab. Motorlu Aracın Karayolunda İşletilmesi Sebebiyle Bir Zararın Doğması

Zarar, aracın karayolunda veya karayolu sayılan yerlerde işletilmesi sırasında meydana gelmelidir.¹⁷² Karayolları Trafik Kanunu md. 85/I kapsamına giren zararlar, maddi zararlardır. Zararın bir şahsa veya eşyaya verilmesi konusunda bir ayırım yapılmamıştır.

Bazı durumlarda eşyaya verilen zarar KTK. md. 85/I dışında tutulmuştur. Bu hallerde işleten veya teşebbüs sahibi oluşan zarardan tehlike esasına göre sorumlu

---

¹⁶⁹ HAVUTÇU/GÖKYAYLA, s. 32.

¹⁷⁰ Kaza KTK md. 3'e göre; karayolunda hareket halinde olan bir veya birden fazla aracın karıştığı ölüm, yaralanma veya zararlar sonuçlanmış olaydır. Bu tanıma göre karayolunda hareket halinde olan araçların sebep olduğu ve ölüm, yaralanma veya zararlar sonuçlanan olaylar trafik kazası olarak nitelendirilmiştir. Buna binaen kanun koyucunun makine tekniği kıstası görüşünü benimsediği söylenebilir. Çünkü sadece karayolunda hareket halindeyken meydana gelen ve zararlar sonuçlanan olaylar trafik kazası olarak kabul edilmiştir.

¹⁷¹ EREN, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, s. 643.

¹⁷² Karayolları Trafik Yönetmeliği md. 3/II'ye Karayolları Trafik Kanunu md. 3'e göre; karayolu, trafik için, kamunun yararlanmasına açık olan arazi şeridi, köprüler ve alanlardır.

tutulmamaktadır. Sorumluluk esasları genel hükümlere tabi tutulmuştur. K.T.K. md. 85/I dışındaki durumlar, işleten ve malikin farklı kişiler olduğu hallerde oluşan zararlar, bagaj ve benzeri eşya dışında araçta taşınan eşyanın zarara uğraması hali, bu tür eşyaya ilişkin zararların tazminidir.¹⁷³

Şahsa ilişkin zararlar bakımından, KTK md. 87'de belirtilen hallerde sorumluluk genel hükümlere tabi olur. Bu haller, araçta hatır için yani karşılıksız taşınan bir kişinin yaralanması veya ölmesi, aracın bir kişiye karşılıksız olarak verilmesinde zararın ortaya çıkması durumlarıdır.

ac. Uygun İlliyet Bağının Bulunması

Zararla motorlu aracın işletilmesi arasında uygun illiyet bağının bulunması gerekir. Eğer uygun illiyet bağı yoksa işletenin sorumluluğuna gidilemez. Motorlu aracın işletilmesi veya işletilme halinde olmayan bir aracın sebep olduğu kazada işletenin veya eylemlerinden sorumlu olduğu kişilerin kusuru ya da araçtaki bozukluk veya kazadan sonraki yardım fiili, gerçekleşen zararın uygun sebebi, meydana gelen zarar da bu sebeplerin uygun sonucu olmalıdır. Trafik kazası sonucu gerçekleşen zarar ile aracın işletilmesi veya kanunun öngördüğü diğer olaylar, yani işletenin veya adamlarının kusuru ya da araçtaki bozukluk veya yardım fiili, birbirinin uygun sebep veya sonucu değilse, somut olayda sorumluluğu kuran illiyet bağı mevcut olmayacağından, işletenin sorumluluğu da doğmaz. Somut olayda gerçekleşen türden bir sonucu, olayların normal akışına ve hayat tecrübelerine göre, mahiyeti ve ana temayülü itibariyle meydana getirmeye genel olarak elverişli olan veya bu türden bir sonucun gerçekleşme ihtimalini objektif olarak arttırmış bulunan zorunlu şart ile söz konusu zarar arasındaki bağa uygun illiyet bağı denir. Başka bir deyişle, bir olay hayattaki genel denemelere ve olayların tabii akışına göre, diğer bir olayı meydana getirmeye elverişli bulunursa, ilk olay, uygun sebep ve sonuç ölçüsüne göre, ikincisinin nedeni sayılır.¹⁷⁴ Dolaylı illiyet de sorumluluğun oluşması için yeterlidir. Örneğin,

---

¹⁷³ Örneğin, dükkana giren kamyon yüzünden, onarımı süresince dükkanın sahibi iş yapamadığı için, ya da hasar gören taksinin uzun süre çalıştırılmaması yüzünden bir kazanç kaybı ortaya çıktığında doğan zararlarda KTK md. 85/I uygulanmaz.

¹⁷⁴ GÜNAY, Erhan, Uygulamada Trafik Kazalarında Kusur, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2004, s. 265.

motorlu araç, ışığı veya gürültüsü ile ya da aniden görünmesiyle bir insanı korkutmuş veya bir hayvanı ürkütmüşse, bundan bir zarar doğduğu takdirde, illiyet bağı gerçekleşmiş olur. Aracın, zarar görenin vücuduna temas etmesi şart değildir. Şok ve korkma da yeterlidir. Zarar gören illiyet bağının varlığını ispat etmekle yükümlüdür.¹⁷⁵ Başka bir örnekte, bir otomobil yarışında meydana gelen kazayı gören bir izleyici kadın sinir şoku geçirmiştir. Kadın tehlikeli bir bölgede bulunduğu için, kazayı yapan aracın işleticisinin sorumluluğu kabul edilmiştir.¹⁷⁶

b. Sorumlu Kişi: İşleten veya İşletenin Bağlı Olduğu Teşebbüs Sahibi

ba. İşleten

İşletilme halindeki bir motorlu aracın neden olduğu trafik kazası sonucu oluşan zarardan sorumlu olacak kişiler K.T.K. md. 85/I'e göre işleten veya işletenin bağlı olduğu teşebbüs sahibidir. Öncelikle, "işletenin" kim olduğunu tespit etmek gereklidir. K.T.K. md. 3'e göre işleten, "araç sahibi olan veya mülkiyeti muhafaza kaydıyla satışta alıcı sıfatıyla sicilde kayıtlı görülen veya aracın uzun süreli kiralama, ariyet veya rehin gibi hallerde kiracı, ariyet veya rehin alan kişidir. Ancak ilgili tarafından başka bir kişinin aracı kendi hesabına ve tehlikesi kendisine ait olmak üzere işlettiği ve araç üzerinde fiilî tasarrufu bulunduğu ispat edilirse, bu kimse işleten sayılır". Kanun koyucunun yapmış olduğu bu tanımda işletenin kim olduğu konusunda iki farklı ölçü kabul edilmiştir. Birinci ölçü, yani şekli ölçüye göre, trafik sicilinde ya da sigorta poliçesinde adı yazılı olan kişi işletendir. İkinci ölçü, yani maddi ölçüye göre ise, trafik sicilinde kimin adının yazılı olduğu önemli değildir, önemli olan araç üzerindeki fiili hakimiyet, araçtan ekonomik yarar sağlama ve aracı kendi hesabına işletmedir.¹⁷⁷ İlgilisi tarafından, başka bir kişinin aracı kendi hesabına ve tehlikesi kendisine ait olmak üzere işlettiği ve araç üzerinde fiili tasarrufu bulunduğu ispat edilirse, bu kişi işleten sayılır. Yargıtay da çeşitli kararlarında işletenin tanımını vermiştir.

¹⁷⁵ EREN, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, s. 643.

¹⁷⁶ DESCHENAUX/TERCIER, s.32.

¹⁷⁷ HAVUTÇU/GÖKYAYLA, s. 40.

Yargıtay'ın fiili zilyedin işleten sayılacağına dair vermiş olduğu bir kararı şu şekildedir:

“Davalı savunmasında, hasara neden olan aracın, kazada ölen sürücü C'ye satıldığını ileri sürmüştü ve mahkemece bu savunma üzerinde durulmamıştır. Her ne kadar 2918 sayılı Yasaya göre noterden satış yapılmayan araçların mülkiyeti alıcıya geçmez ise de, aracın satılarak zilyetliğinin devri durumunda işleten sıfatının değişeceği kuşkusuzdur. Başka bir deyişle, aracın zilyetliğini devir alıp uzun süreli kullanılması halinde, işletenin bu alıcı olduğunun kabulü gerekir. Mahkemece, açıklanan bu ilkeler göz önüne alınmaksızın, yazılı biçimde karar tesisi doğru görülmemiş ve eksik incelemeye dayalı mahkeme kararının bozulması gerekmiştir.

Hukuk Genel Kurulu kararında ise, davada çözümlenmesi gereken sorun ‘işleten’in hukuki niteliğini, belirlemekte toplanmaktadır. O nedenle, işleten çeşitleri üzerinde durulması kaçınılmazdır. Kimlerin işleten olabileceği Yasada sıralanmıştır. Öncelikle vurgulayalım ki kimin araç sahibi olduğu konusunda, trafiğe tescil ve tescil belgesi ile sahiplik ve satış belgesi birer delil işlevi niteliğindedir. Yasa, 3. maddesinde ‘araç sahibini, araç için adına yetkili idarece tescil belgesi verilmiş veya sahiplik veya satış belgesi düzenlenmiş kişidir’ şeklinde tanımlamıştır. Tescilli araç, ancak noter sözleşmesiyle devredilir ve noter, ertesini günü tescilin sağlanması için durumu bildirir. İşte bu arada bir kaza olduğunda o zaman aracın kim yararına kullanıldığına bakılarak sorumlu kişi tespit ve tayin edilecektir.

Trafik sicilinde adına kayıtlı bulunan kişi, aracı, kendi hesabına ve kendisine ait olmak üzere kullanıyor ve araçtan çıkar sağlıyorsa, kişiliğinde hem şekli hem de maddi anlamda işletenlik sıfatını birleştirmiş olur.

Motorlu aracın, bir teşebbüsün ünvanı veya işletme adı altında veya bu teşebbüs tarafından kesilen biletle işletilmesi durumunda bu teşebbüs de sorumluluğa katlanacaktır. Buna teşebbüs sahibinin sorumluluğu denir.

Teşebbüs sahibi, üçüncü maddedeki tanımlamaya göre ‘işleten’ değildir; fakat gerek motorlu araç sahibi ve gerekse araç işleticisiyle birlikte müteselsilen zarar görene karşı sorumludur. Başka bir söyleyişle teşebbüsün sorumlu olması gereken durumlarda işletenin sorumluluğu kalkmış olmaz. Yine mülkiyeti muhafaza kaydıyla satışta alıcı

sıfatıyla sicilde kayıtlı görülen veya aracın uzun süreli kiralama, ariyet veya rehni gibi durumlarda kiracı, ariyet veya rehin alan kişilerde öteki işleyen sıfatına sahiptirler. Bunların yanında bir de varsayımlı işletenlik söz konusudur. Gerçekte de yasa, zarar görenleri danişıklı işlemlere karşı koruma bakımından bir de varsayımlı işletenliği öngörmüştür. Kişiler, üçüncü kişilere karşı danişıklı işlemlere girişebilirler. Örneğin, mal varlığı az ya da yok olanlar üzerlerine aracı kaydettirebilirler, rehin vermiş ya da kiralamış gözükabilirler. İşte yasa koyucu bu durumda ‘ilgili tarafından başka bir kişinin aracı kendi hesabına ve tehlikesi kendisine ait olmak üzere, işlettiği ve araç üzerinde fiili tasarrufu bulunduğu ispat edilirse bu kimse işleyen sayılır’ demektir.

Yukarıda açıklandığı üzere direnme kararı yerinde olduğundan işin esasının incelenmesi için dosyanın Onbirinci Hukuk Dairesine gönderilmesine, oyçokluğu ile karar verildi.”¹⁷⁸

Yukarıdaki karardan anlaşılacağı üzere Yargıtay ikinci ölçüyü, yani maddi ölçüyü kabul etmekte ve araç üzerindeki fiili hakimiyeti esas alarak işletenin tanımını yapmaktadır.

Yargıtay başka bir kararında trafik tescilinin, işletenin kim olduğunun tespiti konusunda yol gösterici olup olmadığına değinmiştir.

Yargıtay’ın meydana gelen kazadan kimin sorumlu olacağına dair vemiş olduğu bir kararı şu şekildedir:

“ Zarara sebebiyet veren olaya karışan araç, trafikte olay tarihinde davalı Yusuf adına kayıtlıdır. Davacı, bu kaydı esas alarak davasını işleten sıfatıyla ona yöneltmiştir. 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu'nun 3. ve 19. maddeleri hükümlerine göre trafik kaydı ‘işleteni’ kesin olarak gösteren bir karine değilse de, onun kim olduğunu belirleyen güçlü bir kanıt niteliğindedir. Ancak trafik kaydına rağmen işletenliğin üçüncü kişi üzerinde bulunmasını engelleyen bir yasa hükmü yoktur. İşletenlik trafik kaydı adına olan kişiden mülkiyeti muhafaza kaydı ile satışta alıcı sıfatıyla sicilde kayıtlı görülen veya aracın uzun süre ile kiralama, ariyet veya rehni gibi hallerde kiracı

¹⁷⁸ Yarg HGK, 1997/11-476 E., 1997/744 K., 24.9.1997 T., Kazancı Bilişim İçtihat Bankası(www.kazanci.com.tr).

ariyet veya rehin alan kişiye geçmiş olur. Bu bakımdan işletenliğin kayda rağmen başkasına geçmiş bulunduğu her zaman ispatlanabilir. Fakat bu konuda getirilecek delillerin üçüncü kişileri bağlayabilecek nitelikte ve güçte olması, özellikle zarara uğrayanların haklarını halele uğratacak bir sonuç yaratmaması şarttır.

Öte yandan Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun 299. maddesindeki esaslar birbiriyle hiç bağlantısı bulunmayan, birbirine karşı tam anlamıyla üçüncü kişi durumunda bulunan kişiler hakkında uygulama alanı bulamaz. Çünkü haksız eylemden zarar gören kişi, üzerinde İşletenlik niteliği bulunmayan kişinin hukuki halefi değildir. Ancak özellikle trafik olaylarına karışan araçların oluşturdukları zararların ödetilmesini imkansız kılmak için olaydan sonra muvazaalı olarak eski tarihle düzenlenen sözleşmelerden bu sözleşmelerde üçüncü kişi durumunda bulunan mağdurların zarara uğramasını önlemek amacıyla bu gibi belgelerin onlara karşı hüküm ifade edebilmesi için sözü edilen maddede öngörülen koşulların kıyasen aranması hakkaniyete uygun düşmektedir. Nitekim Yargıtay'ın uzun yıllardan beri uygulaması bu doğrultudadır.

Davaya konu olayda davalı Y. başka bir kişinin aracını kendi hesabına ve tehlikesi kendisine ait olmak üzere işletenliğini ve araç üzerinde fiili tasarrufu bulunduğunu geçerli delillerle ispatlamış değildir. Bu yönün tanıkların sözleriyle doğrulanması yukarıda anılan ilke karşısında davacının hukukunu etkilemez. O halde davalı Y'nin da sorumluluğuna karar verilmek gerekirken onun yönünden davanın husumetten reddine karar verilmiş olması usul ve yasaya aykırıdır.

Temyiz olunan kararın yukarıda açıklanan nedenle bozulmasına, oybirliğiyle karar verildi.”¹⁷⁹

Doktrinin bir kısmı, işleten tanımını şu şekilde yapmıştır: “Motorlu bir aracı, kendi menfaat ve hesabına işleten, tehlike ve masraflarını üstlenen, araç ile aracın işletilmesi için gerekli personel üzerinde fiilen ve doğrudan doğruya emir ve tasarruf yetkisine sahip olan kimseye ‘işleten’ denir.” Bir aracı kendi menfaatine, masraflarına katlanmak suretiyle işletmekten amaç; geçici, bir defaya mahsus özel bir kullanma

---

¹⁷⁹ Yarg 4. HD, 2005/9674 E., 2006/7724 K., 26.6.2006 T., Kazancı Bilişim İçtihat Bankası(www.kazanci.com.tr).

menfaati değil, aracın tahsis amacın yönelik, sürekli, çok daha genel bir nitelikte bir kullanma menfaatidir.¹⁸⁰

Ancak burada değinmemiz gereken başka bir konu, gerçek işleyen ve araç sahibinin farklı kişiler olabileceğidir. Gerçek işleyen, maddi ölçü görüşündeki nitelik ve unsurlara sahip, yani araç üzerinde fiili hakimiyeti bulunan kişidir. Bunlar KTK. md. 3'te sayılan araç sahibi, aracı mülkiyeti muhafaza kaydıyla satın alan alıcı, aracın uzun süreli kiralanması, ariyet veya rehin alınması gibi hallerde kiracı, ariyet veya rehin alan kişilerdir. Araç sahibi, KTK. md. 3'e göre adına yetkili idarece tescil belgesi verilmiş veya sahiplik veya satış belgesi düzenlenmiş kişidir. Her malik işleyen olmak zorunda değildir. Ayrıca araç üzerinde birden çok işleyen olması da mümkündür. Bu durumda sorumluluk müteselsil sorumluluk olacaktır.

Bazı hallerde kanun koyucu bazı kişileri, işleyen olmadıkları halde işleyen gibi sorumlu tutmuştur. Bu kişiler, motorlu araçlarla ilgili mesleki faaliyette bulunanlar, yarış düzenleyicileri, devlet ve diğer kamu tüzel kişileri ile motorlu aracı çalan veya gasbenden kişilerdir. Bu kişilere daha sonra ayrıntılı olarak değineceğiz.

Kanun, işleyen dışında, işletenin bağlı olduğu teşebbüs sahibinin de sorumluluğunu düzenlemiştir.

bb. Araç İşleticisinin Bağlı Olduğu Teşebbüs Sahibi

Karayolları Trafik Kanununda araç işleticisiyle birlikte araç işleticisinin bağlı olduğu teşebbüs sahibi de sorumlu tutulmuştur. Söz konusu sorumluluk, müteselsil sorumluluktur. Karayolunda işletilen motorlu araç, bir teşebbüsün ünvanı veya bu teşebbüs tarafından kesilen biletle işletiliyorsa trafik kazası sonucu oluşacak zarardan teşebbüs sahibi de işletenle birlikte sorumlu olacaktır.¹⁸¹

---

¹⁸⁰ EREN, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, s. 645.

¹⁸¹ Teşebbüs sahibi özellikle otobüs firmaları ve karayolu nakliye firmalarıdır.

Konuyla ilgili Yargıtay'ın ilamı şu şekildedir:

“Otobüs firmaları çalıştırdıkları araçların maliki olmasalar bile, araçlar üzerinde denetim ve sorumlulukları vardır. Karşılığında da belirli ekonomik çıkarlarının bulunduğu şüphesizdir. Otobüs firmalarının, çalıştırılacak araçların belirlenmesinde, personelin denetlenmesinde yetkileri bulunduğundan araçların karıştıkları kazalardan araç sahibi ile birlikte müteselsilen sorumlu tutulmaları gerekir.

Davanın yasal dayanağı 1479 sayılı Bağ-Kur Kanununun 63. maddesidir. Maddede Kurumca yapılan yardımlar için, ilk peşin değeri ile sınırlı olarak üçüncü kişilere; istihdam edenlere, araç sahiplerine ve diğer sorumlulara rücu edileceği kuralına yer verildiğine göre, burada çözümlenmesi gereken husus, davalı otobüs firmasının madde kapsamına girip girmediğini belirlemekten ibarettir.

Esasen 63. maddenin 2. fıkrası böyle bir sorumluluğu zorunlu kılmaktadır. Kazalı sigortalının diğer aracın yolcusu olması bu sonucu değiştirmez. Mahkemenin yukarda açıklanan maddi ve hukuki olgular gözönünde tutulmaksızın yazılı şekilde davalı Otobüs İşletmesi Ltd. Şti. hakkındaki davanın reddine karar verilmesi isabetsiz olup, bozma nedenidir.”¹⁸²

bc. İşleten ve İşletenin Bağlı Olduğu Teşebbüs Sahibinin Eylemlerinden Sorumlu Olduğu Kişiler

İşletenin ve bağlı olduğu teşebbüs sahibinin, eylemlerinden sorumlu tutulduğu kişiler sürücüler ve aracın kullanılmasına katılan yardımcı kişilerdir.

İşleten, aracı bizzat kullanmasa ve kazanın oluşumuna bizzat sebep olmasa bile, bazen işleten sıfatı nedeniyle sorumlu tutulmaktadır. Kusursuz sorumluluk hallerinin birçoğunda olduğu gibi başkasının eylemlerinden sorumluluk söz konusudur. Ancak burada tehlike esasına dayanan sorumluluk hali mevcut olduğundan işleten veya teşebbüs sahibi, aracın sürücüsünün veya yardımcı kişilerin kusurundan kendi kusuruymuş gibi sorumlu olmaktadır. KTK. md. 85/V’i diğer kusursuz sorumluluk

---

¹⁸² Yarg 10. HD, 2000/2612 E., 2000/2958 K., 27.4.2000 T., Kazancı Bilişim İçtihat Bankası(www.kazanci.com.tr).

hallerinden ayıran bir diğerk nokta da, zarara sebep olan kişiye kurtuluş kanıtı getirme imkanının sağlanmamasıdır. İşletenin eylemlerinden sorumlu tutulduğu kişilerin ağır kusuru olmasa bile işleten, sorumluluktan kurtulamaz.¹⁸³

Sürücü ve işleten aynı kişi ise taşıtı kullanan işleten sayılır. Sorumluluk tipik tehlike sorumluluğudur.¹⁸⁴ Sürücü, aracı sevk ve idare eden kişidir. Aracı işletenin açık veya zımni rızasıyla kullanan kişi yetkili sürücü, aracı işletenin rızası bulunmaksızın hukuka aykırı biçimde ele geçirerek kullanan veya kullandıran kişi yetkisiz sürücüdür. Aracı izinsiz kullanan sürücü genellikle hırsız veya gasıptır. İşleten bunların eylemlerinden kural olarak sorumlu değildir.¹⁸⁵

Deschenaux ve Tercier'e göre, işletenin eylemlerinden sorumlu olduğu kişinin kusurlu olması halinde, objektif sorumluluk söz konusudur. Ancak bu halde, işleten kurtuluş kanıtı getirme imkanına sahip değildir.¹⁸⁶

İşleten veya aracın işleticisinin bağlı olduğu teşebbüs sahibi, sürücü dışındaki diğerk yardımcıların eylemlerinden de sorumludur. Yardımcı, aracın sürülmesinde etkinliği olmayan ancak aracın kullanılmasına veya işletilmesine sürekli olarak katkıda bulunan kişidir. İşletenle arasında bir sözleşme bulunması zorunlu değildir.¹⁸⁷

2. İşletilme Halinde Olmayan Aracın Verdiği Zarardan Sorumluluk

Karayolları Trafik Kanununa göre işletenin tehlike sorumluluğu esaslarına göre sorumlu tutulabilmesi için hareket halindeki bir aracın zarara sebebiyet vermesi gerekir. İşletilme halinde olmayan araçların verdiği zarardan sorumluluk KTK. md. 85/III'te düzenlenmiştir. Bu maddeye göre: "İşletilme halinde olmayan bir motorlu aracın sebep olduğu trafik kazasından dolayı işletenin sorumlu tutulabilmesi için, zarar görenin, kazanın oluşumunda işleten veya eylemlerinden sorumlu tutulduğu kişilere ilişkin bir kusurun varlığını veya araçtaki bozukluğun kazaya sebep olduğunu ispat etmesi

¹⁸³ HAVUTÇU/GÖKYAYLA, ss. 48-49.

¹⁸⁴ KILIÇOĞLU, M., Sorumluluk Hukuku, s. 484.

¹⁸⁵ HAVUTÇU/GÖKYAYLA, s. 50.

¹⁸⁶ DESCHENAUX/TERCIER, s. 127.

¹⁸⁷ HAVUTÇU/GÖKYAYLA, s. 51.

gerekir.” Bu fıkraya göre, kazanın sebebini oluşturmak şartıyla aracın sadece trafikte hazır bulunması sorumluluğun doğması için yeterli görülmüştür. Maddeden anlaşıldığı üzere, sorumluluk tehlike esasına dayandırılmamış ancak genel hükümlere de tabi tutulmamıştır. İşletilme halinde olmayan bir aracın vermiş olduğu zarardan sadece araç işleteni sorumlu olup, araç işleticisinin bağlı bulunduğu teşebbüs sahibinin sorumluluğu da söz konusu değildir.¹⁸⁸ Maddede üç çeşit sorumluluk düzenlenmektedir. Birincisi işletenin kendi eyleminden doğan sorumluluğu, ikincisi işletenin eylemlerinden sorumlu tutulduğu kişilerin davranışlarından doğan sorumluluğu, üçüncüsü ise araçtaki bozukluktan doğan sorumluluktur.

İşleten, eylemlerinden sorumlu olduğu kişilerin bir kusurunun olması şartıyla sorumlu tutulabilecektir. Bu bakımdan buradaki sorumluluk kusursuz sorumluluk hallerinden olağan sebep sorumluluğudur.

Araçtaki bozukluk nedeniyle meydana gelen kazadan sorumlulukta ikili bir ayırım yapmak gerekecektir. Eğer araçtaki bozukluğu işleten biliyorsa veya bozukluğun oluşmasında kusuru varsa sorumluluk artık kusur esasına dayandırılacaktır. Eğer işletenin bu konuda kusuru yoksa yine kusursuz sorumluluk hallerinden olağan sebep sorumluluğu ilkelerine göre olay çözümlenecektir.

a. Sorumluluğun Şartları

aa. İşletilme Halinde Olmayan Bir Aracın Kazaya Sebebiyet Vermiş Olmalıdır

Öncelikle motorlu aracın işletilme halinde olmaması gereklidir. Örnek olarak yol kenarında park edilerek bırakılmış bir motorlu araç işletilme halinde değildir. İkinci şart olarak da bu işletilme halinde olmayan araç bir kazanın oluşumuna neden olmalıdır. Örneğin yolda veya yol kenarında duran bir araçtan, araçta bulunanlardan biri inerken veya böyle bir araca binerken, üçüncü bir kişiyle çarpışma sonucu bir kaza meydana gelmişse, bunun trafik kazası olarak kabulü gerekir. Aynı şekilde, park ışığı yakılmadan yol kenarına bırakılan motorlu bir aracın arkadan veya karşıdan gelen başka bir aracın

---

¹⁸⁸ EREN, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, s. 663.

görüşünü engelleyerek trafik kazasına sebep olması, işletilme halinde olmayan bir aracın sebep olduğu trafik kazasına bir örnektir. Karayolunda veya karayolu sayılan bir yerde par edilen bir aracın, el freninin bozuk olması nedeniyle hareket ederek bir kazaya sebep olması halinde de trafik kazası söz konusu olur.¹⁸⁹

ab. Meydana gelen Kaza Sonucunda Zarar Doğmuş Olmalıdır

İşletilme halinde olmayan bir aracın sebep olduğu bir kazada, işletenin sorumlu tutulabilmesi için zararın meydana gelmesi gerekir. Zarar şahsa veya şeye ilişkin, maddi veya manevi olabilir. Yani zararın bir şahsa veya eşyaya verilmesi konusunda bir ayırım yoktur. Bunun dışında genel olarak, işletilme halinde olan araçların sebep oldukları zararlar hakkında yapılan açıklamalar geçerlidir.¹⁹⁰

ac. Kazanın Meydana Gelmesinde İşleten veya Eylemlerinden Sorumlu Olduğu Kişilerin Kusurunun Bulunması veya Kazaya Araçtaki Bozukluğun Sebep Olması Gereklidir

Kazaya işletenin veya eylemlerinden sorumlu olduğu kişilerin kusuru sebep olmalıdır. Kaza, işletenin kusurlu bir davranışı sonucu meydana gelmişse burada artık işletenin kusur sorumluluğu söz konusu olur. İşletenin eylemlerinden sorumlu olduğu kişiler arasında özellikle aracın sürücüsü, aracın işletilme ve kullanılması kendilerine bırakılan diğer kişiler ve işletenin aile üyeleri yer alır. Kazaya işletenin eylemlerinden sorumlu olduğu kişilerden biri sebep olmuşsa burada artık olağan sebep sorumluluğundan söz edilir. Ancak burada işletene kurtuluş kanıtı getirme imkanı tanınmamıştır. Bu nedenle işleten, eylemlerinden sorumlu olduğu kişilerin seçimlerinde gereken özeni gösterdiğini ispatlarsa dahi sorumluluktan kurtulamayacaktır.¹⁹¹

İşleten, kazaya araçtaki bir bozukluğun sebep olması halinde de sorumludur. Motorlu araç, tahsis edildiği amaca uygun bir şekilde imal edilmemişse, gereken teknik özelliklere sahip değilse, bakım ve onarımı yetersizse veya trafik açısından tehlikeli bir

¹⁸⁹ EREN, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, s. 665.

¹⁹⁰ HAVUTÇU/GÖKYAYLA, s. 77.

¹⁹¹ EREN, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, s. 666.

nitelik taşıyorsa bozuk demektir. İşletenin, işletilme halinde olmayan bir aracın sebep olduğu kazlardan sorumlu olması için kendisinin veya eylemlerinden sorumlu tutulduğu kişilerin kusuru gerekirken, araçtaki bozukluğun kusurlu veya kusursuz bir davranıştan kaynaklanması önemli değildir. Kural olarak bozukluğa kimin ya da neyin sebep olduğu da önem taşımaz.¹⁹²

ad. İlliyet Bağı

İşletilme halinde olmayan bir aracın verdiği zarardan sorumlu olabilmek için meydana gelen zarar ile kaza arasında illiyet bağının bulunması gereklidir.¹⁹³ Zararın, işletenin veya eylemlerinden sorumlu olduğu kişilerin kusurundan veya araçtaki bir bozukluktan kaynaklanması illiyet bağının varlığı için yeterlidir. İlliyet bağının varlığını işleten ispat etmelidir; ancak illiyet bağını kesen bir durum söz konusu ise ve işleten de bunu ispatlayabilirse sorumluluktan kurtulur. Zarar görene ispat külfeti yüklenmemiştir.¹⁹⁴

Uygun illiyet bağı, “somut olayda gerçekleşen türden bir sonucu, olayların normal akışına ve hayat tecrübelerine göre mahiyeti ve ana temayülü itibariyle meydana getirmeye genel olarak elverişli olan veya bu türden bir sonucun gerçekleşme ihtimalini objektif olarak arttırmış bulunan zorunlu şartla söz konusu sonuç arasındaki bağ”dır.¹⁹⁵

b. Sorumlu Kişi

KTK md. 85/III’te sadece işletenden söz edilmekte buna karşılık teşebbüs sahibinden bahsedilmemektedir. Dolayısıyla işletilme halinde olmayan bir motorlu aracın sebep olacağı zarardan sadece işletenin sorumlu olacağı sonucuna varabiliriz.¹⁹⁶ Sorumlu kişi olarak “işleten”nin tanımını yukarıda, “işletilme halindeki motorlu araçların verdiği zararlardan sorumluluk” konusunda verdiğim için, burada bir daha değinmeyeceğim.

¹⁹² HAVUTÇU/GÖKYAYLA, s. 79.

¹⁹³ GÜRSOY, s. 35.

¹⁹⁴ HAVUTÇU/GÖKYAYLA, s. 80.

¹⁹⁵ BOLATOĞLU, s. 143.

¹⁹⁶ HAVUTÇU/GÖKYAYLA, s. 80.

3. Kazadan Sonra Yapılan Yardım Faaliyetlerinden Doğan Sorumluluk

Karayolları Trafik Kanununa göre işletenin sorumlu tutulduğu üçüncü hal, kazalardan sonra yapılan yardım faaliyetlerinden doğan sorumluluktur. KTK. md. 85/IV'e göre, "işleten ve araç işleticisi teşebbüs sahibi, hakimın takdirine göre kendi aracının katıldığı bir kazadan sonra yapılan yardım çalışmalarından dolayı yardım edenin maruz kaldığı zarardan da sorumlu tutulabilir. Ancak, bu durumda işletici teşebbüs sahibinin sorumlu kılınabilmesi için kazadan kendisinin sorumlu olması veya yardımın doğrudan doğruya kendisine veya araçta bulunanlara yahut kazaya taraf olan üçüncü kişilere yapılması gerekir."¹⁹⁷

Aslında, KTK. md. 82 ile kaza yerinden geçen veya kazaya karışan araçların sürücülerine yardım etme yükümlülüğü getirilmiştir. KTK. 85/IV ile de bu yardım çalışmaları sırasında yardım edenin uğrayacağı zararın karşılanacağı belirtilerek yardım çalışmalarını özendirmek amaçlanmaktadır.¹⁹⁸

Bu hükümlerle, bir motorlu aracın katıldığı trafik kazasından sonra yapılan yardım faaliyeti sonucunda ortaya çıkan zararlardan, işletenin ve araç işleticisi teşebbüs sahibinin sorumluluğu düzenlenmiştir. İşletenin yardım faaliyetinden doğan zarardan sorumlu tutulabilmesi için yardımın kendiliğinden yapılması gerekir. Söz konusu kanun hükmünde, işleten veya araç işleticisi teşebbüs sahibinin sorumlu tutulması hakimın takdirine bağlanmıştır. Yani, meydana gelecek zararlardan, hal ve şartlara göre işletenin ne oranda sorumlu tutulacağına karar verme konusunda hakime bir takdir yetkisi tanındığını söyleyebiliriz.¹⁹⁹

Yine aynı kanun maddesinden, işletenin sorumlu tutulabilmesi için zararın ortaya çıkmasında kusurunun bulunup bulunmamasının öneminin olmadığını anlayabiliyoruz. Sorumluluğun doğması için kusur aranmamakla birlikte, işletenin

---

¹⁹⁷ KTK md. 85/IV 1996 yılında yapılan değişiklikten önce şu şekildeydi: "işleten hakimın takdirine göre, kendi aracının katıldığı bir kazadan sonra yardım çalışmalarından dolayı yardım edenin maruz kaldığı zararlardan da sorumlu tutulabilir. Ancak bu durumda işletenin sorumlu kılınabilmesi için, kazadan kendisinin sorumlu olması veya yardımın doğrudan doğruya kendisine veya araçta bulunanlara yapılması gerekir."

¹⁹⁸ GÖKCAN, Hasan Tahsin/KAYMAZ, Seydi, Karayolları Trafik Kanununa Göre Hukuki Sorumluluk Tazminat-Sigorta-Rücu Davaları ve Trafik Suçları, 3. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2005, s. 214.

¹⁹⁹ EREN, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, s. 668.

sorumluluğunun derecesini belirlemek açısından hakimın takdir yetkisini kullanmasında etkili olabileceği söylenebilir. Bu bakımdan, işletenin yardım faaliyetlerinden doğan sorumluluğunun hakkaniyet esasına dayandığı da söyleyebiliriz. İşletici teşebbüs sahibinin sorumlu tutulabilmesi için ise kazadan kendisinin sorumlu olması veya yardımın doğrudan doğruya kendisine veya araçta bulunanlara veya kazaya taraf olan üçüncü kişilere yapılması gereklidir.²⁰⁰

KTK md. 85/IV, yardım edenin uğramış olduğu zararların giderilmesi yönünden Borçlar Kanunu md. 413'ün uygulama alanı içindedir. Söz konusu olan BK. md. 413 vekaletsiz iş görenin iş sahibine karşı haklarını içermektedir. Bu maddeye göre, iş sahibinin menfaatine yapılan bir işte, iş sahibi, işi görene zorunlu veya yararlı ve duruma uygun bütün masrafları faiziyle birlikte ödemeye, onu, bu ölçüde girdiği borçlardan kurtarmaya, aynı şekilde hakimın takdir edeceği diğer zararlarını tazmine mecburdur. Yani KTK.'nın ilgili hükmü olmasaydı dahi, kazaya uğrayan bir işleten veya teşebbüs sahibine yardım eden kimse yardım nedeniyle uğradığı zararları BK. md. 413'e göre isteyebilecekti.²⁰¹

Konuya şöyle bir örnek verebiliriz: “İşleten sıfatını taşıyan A kişisi, B'ye çarparak yaralanmasına neden olsa ve yaralı B'ye yardım eden C, B'yi hastaneye götürürken bir trafik kazası geçirerek maddi bir zarara uğrasa, A işleten sıfatı nedeniyle bu zarardan sorumlu tutulacaktır. İşleten A, kazadan sorumlu olmasaydı bile, yardım doğrudan doğruya kendisine ve araçta bulunanlara yapıldığı için, bu durumda da yardım çalışmaları nedeniyle yardım edenin zararını karşılaması gerekecekti.”

a. Sorumluluğun Şartları

aa. Zarar Gören Kaza Sonrası Yardım Faaliyetinde Bulunmuş Olmalıdır

Karayolları Trafik Kanunu md. 85/IV'ün uygulanabilmesi için öncelikle zarar gören kişi yardım faaliyetinde bulunmuş olmalıdır. Söz konusu yardım faaliyeti trafik kazasıyla ilgili konularda yapılmış olmalıdır. Örneğin, kazada yaralananlara ilk

²⁰⁰ HAVUTÇU/GÖKYAYLA, s. 81.

²⁰¹ EREN, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, s. 668.

yardımda bulunmak, yaralıları hastaneye taşımak, yanan aracı söndürmeğe çalışmak gibi faaliyetler yardım olarak nitelendirilebilir. Zarar gören kişinin bu zararı, yardımda bulunduğu sırada meydana gelmişse işletenden zararının tazminini talep edebilecektir.

ab. Yardım Faaliyeti Sonucu Bir Zarar Doğmuş Olmalıdır

İşleten veya teşebbüs sahibinin yardım faaliyetinden dolayı tazminat borcu altına girmesi için, yardım faaliyetinden dolayı bir zararın meydana gelmesi gerekir. Zarar eşyaya veya kişiye yönelik olabilir. Yardım faaliyeti nedeniyle mahrum kalınan kar biçiminde ortaya çıkan zararların da tazmini istenebilir. Örneğin, bir taksici yardım faaliyeti nedeniyle bir işini yapamadığı takdirde bu kazanç kaybını talep edebilir. Zarara sebep olan aracın işletilme halinde olup olmaması önem taşımaz.²⁰²

ac. İlliyet Bağı

İşleten veya teşebbüs sahibinin sorumlu tutulabilmesi için yardım faaliyeti ile zarar arasında uygun illiyet bağının bulunması gerekir. Yani yardım faaliyetinde bulunan kişinin fiili ile ortaya çıkan zarar arasında bir nedensellik ilişkisinin bulunması şarttır.

İşletme ile zarar arasında gerçekleşmesi gereken uygun illiyet bağı, doğrudan doğruya olabileceği gibi, dolaylı da olabilir. Öte yandan zararlı sonuç doğuran kazanın meydana gelmesinde katkıda bulunan etkenlerin umulmadık nitelikte olması, illiyet bağının uygunluğunu ortadan kaldırmaz. Çünkü, bir federal mahkeme kararında da belirtildiği gibi her sürücü önceden tahmin edilemeyecek engellerin çıkacağını hesaba katmalıdır. Bir hayvanın ansızın önüne sıçraması, bir taşın düşmesi, yolda bir ceset veya yaralı ile yahut başka bir arabadan düşmüş ve henüz kaldırılmamış olan bir iskemle veya diğer bir şeyle karşılaşması gibi. Böyle bir engele çarpmaktan veya ondan kaçınmak için yapılan manevradan doğan kaza, aracın işletilmesine bağlı bir tehlikenin sonucudur. O halde sürücü aracı kullanırken bütün bu ihtimalleri hesaba katmak durumunda, hatta zorundadır.

---

²⁰² HAVUTÇU/GÖKYAYLA, s. 82.

ad. Hakimin Hal ve Şartları Dikkate Alarak Yardım Edenin Uğradığı Zararları Tazmine Karar Vermesi

KTK. Md. 85/IV'e göre, yardım faaliyeti sonucu doğan zararlardan sorumluluk hakkaniyet esasına dayanmaktadır. Yani, hakim, olayın oluş şeklini, nedensellik ilişkisini, sürücünün kusurlu olup olmadığını dikkate alarak tazminata hükmedecektir.

b. Sorumlu Kişi

Karayolları Trafik Kanununda kazadan sonra yapılan yardım faaliyetlerinden doğacak zararlardan işleten ve teşebbüs sahibi sorumlu tutulmuştur.

İşletenin bağlı olduğu teşebbüs sahibinin sorumluluğuna gidebilmek için, teşebbüs sahibinin kazadan sorumlu olması veya yardımın doğrudan doğruya işletici teşebbüs sahibine veya araçta bulunanlara yapılması gerekir.²⁰³

İşletenin sorumluluğuna gidebilmek için aracının kazaya katılmış olması yeterlidir. Böylece işleten, hakimin takdir edeceği oranda sorumlu olacaktır.

4. İşleten Gibi Sorumlu Tutulan Kişiler

a. Motorlu Araçlarla İlgili Mesleki Faaliyette Bulunanlar

Motorlu araçlarla ilgili mesleki faaliyette bulunan kişilerin sorumluluğu KTK. md. 104'te düzenlenmiştir. Madde şu şekildedir: “motorlu araçlarla ilgili mesleki faaliyette bulunan teşebbüslerin sahibi, gözetim, onarım, bakım, alım-satım, araçta değişiklik yapılması amacı ile veya benzeri bir amaçla kendisine bırakılan bir motorlu aracın sebep olduğu zararlardan dolayı; işleten gibi sorumlu tutulur. Aracın işleteni ve araç için zorunlu mali sorumluluk sigortası yapan sigortacısı bu zararlardan sorumlu değildir. Yukarıda yazılı teşebbüs sahipleri kendilerine bırakılan motorlu araçların tümünü kapsamak üzere esasları Hazine Müsteşarlığının bağlı bulunduğu Bakanlıkça

---

²⁰³ KILIÇOĞLU, M., Sorumluluk ve Tazminat Hukuku, s. 478

tespit edilecek bir zorunlu malî sorumluluk sigortası yaptırmaya ve denetimlerde bu sigortanın yapıldığını belgelemeye mecburdurlar.” Görülüyor ki, yürüttüğü mesleki faaliyet nedeniyle motorlu araç kendisine teslim edilen kişi henüz aracı iade etmeden motorlu araç nedeniyle bir kaza oluşursa bu kazadan dolayı işleyen gibi sorumlu olacaktır. Maddede açıkça belirtildiği üzere, söz konusu durumda artık işletenin sorumluluğu ortadan kalkmaktadır. 1996 yılında yapılan değişiklik ile kanununun 104. maddesine eklenen ikinci fıkra ile motorlu araçlarla ilgili mesleki faaliyette bulunan işyerlerine zorunlu mali sorumluluk sigortası yaptırma yükümlülüğü getirilmiştir.

Motorlu araçla ilgili mesleki faaliyette bulunan kişilerin işleyen gibi sorumlu olduklarına dair Yargıtay’ın bir ilamı şu şekildedir:

“Dosya kapsamına göre, belediyeye ait olduğu anlaşılan otoparkın olay tarihinde işleticisinin kim olduğu ve davalının olaydaki sorumluluğu araştırılmadan, mümeyyiz davalının husumet itirazı konusunda bir karar verilmeksizin eksik incelemeye dayalı olarak, hasardan sorumlu tutulması doğru değildir.

Davalı, olay tarihinde kazanın meydana geldiği yer olan otoparkın işleticisi olmadığını, otoparkın işletmesini 1.4.1994 tarihinde devraldığını ileri sürmüştür. Dosya kapsamına göre, belediyeye ait olduğu anlaşılan otoparkın olay tarihinde işleticisinin kim olduğu ve davalının olaydaki sorumluluğu araştırılmadan, mümeyyiz davalının husumet itirazı konusunda bir karar verilmeksizin eksik incelemeye dayalı olarak, hasardan sorumlu tutulması doğru değildir.

Yukarıda açıklanan nedenlerle kararın mümeyyiz davalı yararına bozulmasına, oybirliğiyle karar verildi.”²⁰⁴

b. Yarış Düzenleyicileri

Yarış düzenleyicilerinin sorumluluğu KTK. md. 105’te düzenlenmiştir. Madde şu şekildedir: “Yarış düzenleyicileri, yarışa katılanların veya onlara eşlik edenlerin araçları ile gösteride kullanılan diğer araçların sebep olacakları zararlardan dolayı

²⁰⁴ Yarg 11. HD, 1997/1905 E., 1997/2251 K., 31.03.1997 T., Kazancı Bilişim İċtihat Bankası(www.kazanci.com.tr).

motorlu araç işleteninin sorumluluğuna ilişkin hükümler uyarınca sorumludurlar. Yarışçıların veya onlarla birlikte araçta bulunanların uğrayacakları zararlarla, gösteride kullanılan araçların uğradıkları zararlardan dolayı sorumluluk genel hükümlere tabidir. Yarış düzenleyicilerinin, yarışa katılanların ve yardımcı kişilerin yarış esnasında üçüncü kişilere karşı olan sorumluluklarını karşılamak üzere bir sorumluluk sigortası yaptırmaları zorunludur.” Maddeden anlaşıldığı üzere, yarış düzenleyicisinin sorumluluğunun doğması için yarışa katılan araçların kazaya sebebiyet vermesi gereklidir. Burada, motorlu araçlarla ilgili mesleki faaliyetlerde bulunanların sorumluluğunu düzenleyen 104. maddedeki gibi işletenin sorumlu olmayacağına dair açık bir düzenleme mevcut değildir. Bu nedenle yarış düzenleyicilerinin sorumlu olduğu hallerde işletenin de sorumlu olduğunun kabulü gerekecektir. Motorlu araçlarla ilgili mesleki faaliyetlerde bulunanlar için düzenlenen zorunlu mali sorumluluk sigortasına benzer bir düzenleme yarış düzenleyicisi için de sorumluluk sigortası adı altında yapılmıştır.

c. Devlet ve Diğer Kamu Tüzel Kişileri

Devlet ve kamu kuruluşlarına ait araçların yapmış olduğu kazalardan doğan sorumluluk KTK. md. 106’da düzenlenmiştir. Söz konusu madde şu şekildedir: “genel bütçeye dahil dairelerle katma bütçeli idarelere, il özel idarelerine ve belediyelere, kamu iktisadi teşebbüslerine ve kamu kuruluşlarına ait motorlu araçların sebep oldukları zararlardan dolayı, bu kanunun işletenin hukukî sorumluluğuna ilişkin hükümleri uygulanır. Bu kuruluşlar, 85 inci maddenin birinci fıkrasına göre olan sorumluluklarının karşılanmasını sağlamak üzere 101 inci maddedeki şartları haiz millî sigorta şirketlerine mali sorumluluk sigortası yaptırmakla yükümlüdürler.” Görülüyor ki, devlete ait araçların yapmış olduğu kazalardan dolayı devlet bizzat kendisi sorumlu olacaktır.

Konuyla ilgili Yargıtay’ın bir ilamı şu şekildedir:

“Bir motorlu aracın işletilmesi; bir kimsenin ölümüne veya yaralanmasına ya da bir şeyin zarara uğramasına sebep olursa, motorlu aracın işleteni zarardan sorumludur. Dava, trafik kazasından doğan tazminat isteğini kapsamaktadır. 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanununun (KTK) 85. maddesinde, motorlu aracın işleteninin

sorumluluğu düzenlenmiştir: Bir motorlu aracın işletilmesi bir kimsenin ölümüne veya yaralanmasına veya bir şeyin zarara uğramasına sebep olursa motorlu aracın işleteni bu zarardan sorumlu olur.

Davaya konu olay, davalı müesseseye ait motorlu aracın neden olduğu trafik kazası sonunda davacıların desteğinin içinde bulunduğu motorlu aracın akan su kanalına düşmesiyle başlamış ve davacıların desteğinin kurtulmak için araçtan kendini suya atması sonucu boğularak ölümle sonuçlanmıştır. Mahkemenin trafik olayı ile ölüm arasında uygun illiyet bağının bulunduğu yolundaki nitelendirmesi doğrudur. Çünkü davalı kuruma ait motorlu aracın trafik kurallarına aykırı davranışı, su kanalına düşme olgusunun tek nedeni olduğu gibi ölümle biten olayın gerçekleşmesi ihtimalini ‘önemli ölçüde arttırmış’tır.

Bu nedenle temyiz olunan kararın bozulmasına, karar verildi.”²⁰⁵

d. Motorlu Aracı Çalan veya Gasbeden Kişiler

Motorlu aracı çalan veya gasbeden kişilerin sorumluluğu KTK md. 107’de düzenlenmiştir. Söz konusu madde şu şekildedir: “Bir motorlu aracı çalan veya gasbeden kimse işleten gibi sorumlu tutulur. Aracın çalınmış veya gasbedilmiş olduğunu bilen veya gereken özen gösterildiği takdirde öğrenebilecek durumda olan aracın sürücüsü de onunla birlikte müteselsilen sorumludur. İşleten, kendisinin veya eylemlerinden sorumlu olduğu kişilerden birinin, aracın çalınmasında veya gasbedilmesinde kusurlu olmadığını ispat ederse, sorumlu tutulamaz. İşleten, sorumlu olduğu durumlarda diğer sorumlulara rücu edebilir.” Görülüyor ki; motorlu bir aracı çalan veya gasbeden kişi araç elindeyken bir kaza meydana gelirse işleten gibi sorumlu olacaktır. Burada işletene aracın çalınmasında kusurunun olmadığını ispat etmek şartıyla sorumluluktan kurtulma imkanı tanınmıştır. İşleten aracın çalınmasında kusurunun olmadığını ancak gerekli tüm özeni göstermişse ispat edebilecektir.

---

²⁰⁵ Yarg 4. HD, 1990/2393 E., 1991/748 K., 05.02.1991 T., Kazancı Bilişim İçtihat Bankası(www.kazanci.com.tr).

Konuyla ilgili Yargıtay'ın bir ilamı şu şekildedir:

“ Poliste tutulan görgü tespit ve teslim tutanağında, otonun içinde teyp, kaset vs. gibi eşyalar ile birlikte (anahtar) görüldüğünün belirtilmesine rağmen bu anahtarın otonun kontak anahtarı mı yoksa davalıya veya kaçan kişilere ait alelade bir anahtar mı olduğu hususu açıklanmış olmayıp, mahkemece de bu konuya ilişkin olarak araştırma yapılmamış olmakla otonun; çalan şahıslar tarafından ne tür bir imkan elde edilip, ne tür bir yöntem kullanılarak çalınmış olduğu anlaşılamamaktadır.

Otonun, davacının park ettiği oto park yerinden çalınmış olduğu kabul edildiği halde bu otopark yerinin nitelikleri ve davacının park etmesi sırasında aldığı tedbirlerin neler olduğu da belirlenmiş değildir.

Bu durumda mahkemece yapılması gereken iş; taraflardan yukarıda açıklanan bentlerdeki hususlara ilişkin delilleri sorulup, bildirecekleri deliller toplanarak, bunların değerlendirilmesi zımında otonun çalındığı yerde bir keşif yapılması suretiyle bu konularda uzman bilirkişi veya bilirkişilerden otonun çalındığı yerdeki çevresel şartlar ve çalınmayı önleme hususundaki objektif ve makul imkanlar itibarı ile otonun çalınmasında davacıya affi kabil ihmal veya kusur bulunup bulunmadığı hususunda gerekçeli mütalaa veya rapor alınarak sonucuna göre karar vermekten ibaret iken aksine düşüncelerle yazılı şekilde hüküm oluşturulması isabetsiz olup, davalının temyiz itirazları bu sebeple yerinde olmakla hükmün bozulması gerekmiştir.”²⁰⁶

5. Sorumluluğun Hukuksal Sonuçları

KTK. md. 90'da “maddi tazminatın biçimi ve kapsamı ile manevi tazminat konularında Borçlar Kanununun haksız fiillere ilişkin hükümleri uygulanır” denilerek motorlu aracın katıldığı kazada zarar gören kişilere genel hükümlere göre maddi ve manevi tazminat talep etme hakkı tanınmıştır. Söz konusu zarar mala yani eşyaya ilişkin olabileceği gibi kişinin vücut bütünlüğüne veya destekten yoksun kalma şeklinde kendini gösteren manevi bütünlüğe yönelik de olabilir.²⁰⁷ Hakim, ödenecek olan tazminatın miktarını tayin ederken kusurun hafifliğini, zarar görenin rızasını, zarar

²⁰⁶ Yarg 19. HD, 1993/873 E., 1993/5720 K., 22.9.1993 T., Kazancı Bilişim İçtihat Bankası(www.kazanci.com.tr).

²⁰⁷ HAVUTÇU/GÖKYAYLA, s. 154.

görenin birlikte kusurunu dikkate alıp ödenecek olan tazminat miktarından indirim yapabilir.

Destekten yoksun kalma tazminatı 818 sayılı Borçlar Kanununun 45/II. maddesinde düzenlenmiş olup söz konusu madde şu şekildedir: “Ölüm neticesi olarak diğer kimseler müteveffanın yardımından mahrum kaldıkları takdirde onların bu zararını da tazmin etmek lazım gelir.”

Bu maddede, haksız fiilin doğrudan doğruya muhatabı olmayan, ancak bu haksız fiil nedeniyle ortaya çıkan ölüm olayından zarar gören ya da ileride zarar görmesi güçlü olasılık içinde bulunan kimselere tazminat isteme hakkı tanınmıştır.

Yasa metninden de anlaşıldığı üzere; destekten yoksun kalma tazminatının konusu, desteğin yitirilmesi nedeniyle yoksun kalınan yardımdır. Bu tazminatın amacı, ölüm olayı olmasaydı ölenin yardımında bulunduğu kimselere yardımda bulunmaya devam edeceğinin düşünülmesi ve ölüm olayının bu süreci kesmesi sonucu destekten yararlanan kimselerin uğradıkları zararın peşin ve toptan şekilde tazmin edilmesi, bu kimselerin ölüm olayından önceki durumlarına kavuşturulmasıdır. Eş söyleyişle amaç, destekten yoksun kalanların desteğin ölümünden önceki yaşamlarındaki sosyal ve ekonomik durumlarının korunmasıdır. Diğer bir ifadeyle, destekten yoksun kalma tazminatı niteliği itibarıyla; üçüncü kişilere, desteğin gelir ve yardımından yoksun kalmaları nedeniyle tanınmış, bağımsız bir hak olup, mirasçılık sıfatı ve miras hukuku ile ilgisi yoktur. Çünkü bu hak, mirasçılık sıfatından değil, eylemli olarak destek olanın ölümü nedeniyle, onun gelir ve yardımından yoksun kalma yada farazi destek olma olgusundan kaynaklanmaktadır.

O halde, destekten yoksun kalma tazminatı ölüm ile ortaya çıkmasına rağmen, miras bırakanın şahsından doğan ve mirasçılara geçen bir hak değil, doğrudan bu kimselerin kendisinden doğan bağımsız bir haktır.

Bu itibarla, Borçlar Kanununun 45/1. maddesinde desteğin yardımından yoksun kalan "diğer kimseler" tabirinden, ölenle aralarında yakın ilişki bulunan anası, babası,

eşi, çocukları, kardeşleri, nişanlısı, hatta evlilik dışı birlikte yaşadığı kimsenin anlaşılması gerektiği; miras hukuku ile ilgili olmadığı için de, mirasçı olmak veya ölen yönünden nafaka borçlusu bulunmak zorunluluğunun bulunmadığı her türlü duraksamadan uzaktır. Bu haliyle, maddenin ikinci fıkrasında, destekten yoksun kalma tazminatı talep edebilecek kişiler yönünden herhangi bir sınırlama yapılmadığı ve müteveffanın yardımından mahrum kalma esasının kabul edildiği kuşkusuzdur.

Sonuç olarak, destekten yoksun kalma tazminatı nitelik itibarıyla bağımsız bir hak olup; ölen kimse ile davacı arasında kanuni veya akdi bir bakım yükümlülüğü, mirasçılık ya da akrabalık ilişkisi bulunması gerekmediğinden; mirasın reddedilmiş olması, destekten yoksun kalma davasının açılmasına ve incelenip hasıl olacak sonuç uyarınca esasına ilişkin karar verilmesine engel, yasal bir neden değildir.

Destekten yoksun kalma tazminatıyla ilgili Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun vermiş olduğu bir kararı şu yöndedir:

“Dava, trafik kazası nedeniyle maddi, manevi ve destekten yoksun kalma tazminatına ilişkindir. Destekten yoksun kalma tazminatı niteliği itibarı ile bağımsız bir hak olduğundan, mirasın reddedilmiş olması bu tazminatın talep edilmesine engel değildir.

Davacılar İ. G. ve Ş. N. vekili; müvekkillerinin de içinde bulunduğu aracın, davacı İ.'nin eşi H.Ş. G.'nin sevk ve idaresinde iken, davalı U. P. tarafından kullanılan araçla çarpışması neticesinde müvekkillerinin yaralandığını, ayrıca davacı İ. G.'nin eşini kaybettiğini; uzman göz doktoru ve aynı zamanda cerrah olan eşi kaza nedeni ile vefat etmiş olmasa idi, gerek Türkiye'de kurmuş oldukları düzen açısından, gerekse İsviçre'den almış olduğu teklif üzerine yurt dışı yaşantıları olacağı göz önüne alındığında, müvekkili İ. G.'nin büyük bir destekten mahrum kaldığını ileri sürerek; her iki davacı yönünden maddi ve manevi tazminat taleplerinin yanı sıra, fazlaya dair hakları saklı kalmak kaydı ile davacı İ. G. için destekten yoksun kalma tazminatının davalılardan müştereken ve müteselsilen tahsiline karar verilmesini talep ve dava etmiştir.

Açıklanan maddi olgu, bozma ve direnme kararlarının kapsamı itibariyle uyumsuzluk; destekten yoksun kalma tazminatının, mirasçılık sıfatına bağlı bir hak olup olmadığı; dolayısıyla davacı İ. G.'nin, ölen eşin mirasını reddetmiş olmasının, destekten yoksun kalma tazminatı verilmesine engel yasal bir neden oluşturulup oluşturmadığı noktasında toplanmaktadır.

Şu hale göre; ‘destek’ sayılabilmek için, yardımın eylemli olması ve ölümden sonra da düzenli bir biçimde devam edeceğinin anlaşılması yeterlidir. Destek kavramının dayanağı hukuksal bir ilişki değil eylemli bir durum olduğundan, akrabalığa ve yasanın nafaka ile miras ilişkisi hakkındaki hükümlerine dayanmaz.

Somut olayda; davacı İ. G., trafik kazasında ölen H. Ş. G.'nin eşidir. Baştan beri yapılan açıklamalar ve değinilen ilkeler itibariyle, ölenin yakını olan davacının, ölen eşin mirasını reddetmiş olması, eş söyleyişle mirasçı sıfatını taşımaması destekten yoksunluk talebinde bulunmasına engel değildir.

Yukarıda açıklanan nedenlerle dosyanın 4. Hukuk Dairesine gönderilmesine, oyçokluğu ile karar verildi.”²⁰⁸

Dava açmak için gerekli zamanaşımı süresi KTK md. 109’da özel olarak düzenlenmiştir. Madde şu şekildedir: “motorlu araç kazalarından doğan maddi zararların tazminine ilişkin talepler, zarar görenin, zararı ve tazminat yükümlüsünü öğrendiği tarihten başlayarak iki yıl ve herhalde, kaza gününden başlayarak on yıl içinde zamanaşımına uğrar. Dava, cezayı gerektiren bir fiilden doğar ve ceza kanunu bu fiil için daha uzun bir zaman aşımı süresi öngörmüş bulunursa, bu süre, maddi tazminat talepleri için de geçerlidir.” Görülüyor ki, zamanaşımı üst sınırı borçlar kanunu genel hükümlerde düzenlenen süreyle aynı tutulmuş ancak genel hükümlerde bir yıl olan süre uzatılarak iki yıla çıkarılmıştır.

KTK md. 86’da işleyen ve araç işleticisinin bağlı olduğu teşebbüs sahibinin sorumluluktan hangi şartlarla kurtulacağı ve sorumluluklarının hangi şartlarla azaltılabileceği özel olarak düzenlenmiştir. Söz konusu madde şu şekildedir: “İşleyen

---

²⁰⁸ Yargı HGK, 2007/4-222 E., 2007/222 K., 18.4.2007 T., Kazancı Bilişim İçtihat Bankası(www.kazanci.com.tr).

veya araç işleticisinin bağlı olduğu teşebbüs sahibi, kendisinin veya eylemlerinden sorumlu tutulduğu kişilerin kusuru bulunmaksızın ve araçtaki bir bozukluk kazayı etkilemiş olmaksızın, kazanın bir mücbir sebepten veya zarar görenin veya bir üçüncü kişinin ağır kusurundan ileri geldiğini ispat ederse sorumluluktan kurtulur. Sorumluluktan kurtulamayan işleten veya araç işleticisinin bağlı olduğu teşebbüs sahibi, kazanın oluşunda zarar görenin kusurunun bulunduğunu ispat ederse, hâkim, durum ve şartlara göre tazminat miktarını indirebilir.” Görülüyor ki, işleten veya araç işleticisi teşebbüs sahibi kazanın araçtaki bir bozukluktan meydana gelmediğini veya kusurun mevcut olmadığını veya kazanın mücbir bir sebepten veya zarar görenin kendi kusurundan meydana geldiğini ispatlayabilirse sorumluluktan kurtulacak veya sorumlu olduğu tazminat miktarından indirim yapılacaktır.

Konuyla ilgili Yargıtay’ın bir ilamı şu şekildedir:

“Davalı Nevzat, yönetimindeki araçla yokuş aşağı inmektedir. Trafik kaza raporuna göre, davalı Nevzat’ın oldukça süratli bir şekilde seyrettiği anlaşılmaktadır. Olaydan az önce davacı durumu görmüş ve süratini yol ve trafik durumuna göre ayarladığı için de yavaşlamış ve herhangi bir tehlikeli duruma girmeden yolun sağına ve banket üzerine geçip durmuştur. Dosyadaki belgelerden ve dava dilekçesindeki açıklamalardan aynı şekilde diğer bazı vasıtaların da durduğu müşahade edilmektedir. Davalı Nevzat ise, süratli seyrettiği için birlikişinin de kabul ettiği gibi fren yapmış, ancak yoldaki kayıcı madde yüzünden aracın muvazenesi bozulmuştur. Bu bakımdan düşük veya normal hızda dahi fren yapılmış olsa, gene de vasıtanın kayması, şoförün direksiyon hakimiyetini kaybetmesi mümkündür. Oysa, bu düşüncenin, olayın vukuundan kısa bir süre önce oraya gelen araçların herhangi bir kazaya sebebiyet vermeden durması olgusu karşısında tutarlı olduğunu iddia çok güçtür. Zira böyle bir gerekçeyle olayın meydana gelmesindeki bütün kusurun kostik döken araca yükletilmesi ve yola tehlike işareti konulmaması nedeniyle davalı Nevzat’ın tamamen kusursuz olduğunun benimsenmesi, paylaşılması mümkün bir görüş olarak kabul edilemez. Çünkü fren, hiçbir zaman alınması gereken tek tedbir olarak benimsenemez ve kabul edilemez.

Ancak hemen belirtmek gerekir ki, aracın işletilmesiyle zarar arasındaki illiyet bağıını kesen mücbir sebep hallerine sıkça rastlamak mümkün değildir; çoğu kez

mücbir sebep olarak ileri sürülebileceği düşünülen olaylar, öngörülemeyecek ve karşı koyulamayacak nitelikte sayılmamıştır. Mesela; yolun buzlu veya dolgununun kaygan olması, çok kısa bir süre önce tarladan yola çıkan bir traktörün yolu tehlikeli bir şekilde çamurlaması, yoğun sis, göz kamaştırıcı güneş, görülmemiş şiddette yağmur ve dolu, kar gibi olaylar önceden hesaba katılabilecek olaylardır. Oysa mücbir sebep teşkil eden olayın sonuçları asla önlenemez; diğer bir ifade ile bütün tedbirlere, sahip olunan her türlü imkan ve araca rağmen eğer bir olayın sonuçlarının önlenmesi mümkün değil ise, o olay bir mücbir sebep teşkil eder. Burada mutlak veya objektif bir karşı konulmazlık söz konusudur. Kaçınılmazlığın mutlaklığından amaç, teknik ve bilimin o andaki verilerine göre, mevcut her türlü tedbir alınsa her türlü özen gösterilse bile, ihlalin ve dolayısıyla zararlı sonucun hiç kimse tarafından önlenememesidir.

Mücbir sebebin bir diğer unsuru da yukarıda değinildiği gibi öngörülememezliktir. Önceden görülemeyen husus, olayın kendisi değil, doğuracağı sonuçlardır. Kusursuz sorumluluk, ister alelaide sebep sorumluluğu, ister tehlike sorumluluğu olsun, kusurlu bir davranışın varlığını, sorumluluğun kurulması yönünden gerektirmez. Bu tür sorumlulukta, sorumluluğun doğumu için zarar verenin kusurlu olması şart değildir; mesele bu açıdan ele alınınca, kusurun bir unsuru olan öngörme veya öngörmemenin, kusursuz sorumluluk faili yönünden mücbir sebebin bir unsuru olarak nazara alınmaması düşünülebilir.

Yerel mahkeme tarafından verilen kararın bozulmasına, oybirliğiyle karar verildi.”²⁰⁹

KTK md. 87’de genel hükümlerin uygulanacağı sorumluluk halleri özel olarak düzenlenmiştir. Söz konusu madde şu şekildedir: “Yaralanan veya ölen kişi, hatır için karşılıksız taşınmakta ise veya motorlu araç, yaralanan veya ölen kişiye hatır için karşılıksız verilmiş bulunuyorsa, işletenin veya araç işleticisinin bağlı olduğu teşebbüs sahibinin sorumluluğu ve motorlu aracın maliki ile işleteni arasındaki ilişkide araca gelen zararlardan dolayı sorumluluk, genel hükümlere tabidir. Zarar görenin beraberinde bulunan bagaj ve benzeri eşya dışında araçta taşınan eşyanın uğradığı zararlardan dolayı işletenin veya araç işleticisinin bağlı olduğu teşebbüs sahibinin sorumluluğu da genel hükümlere tabidir.” Görülüyor ki, hatır için taşınan kişinin zarar

²⁰⁹ Yarg 4. HD, 1980/14082 E., 1981/217 K., 16.1.1981 T., Kazancı Bilişim İçtihat Bankası(www.kazanci.com.tr).

görmesi sonucu oluşan sorumluluk genel hükümlere tabi kılınmıştır. Yani, bu durumda Borçlar Kanununun haksız fiili düzenleyen hükümleri uygulanacaktır. Haksız fiil sorumluluğu da kusur sorumluluğudur, dolayısıyla hatır taşımacılığı sırasında meydana gelen bir kazada işleyen veya araç işleticisi teşebbüs sahibinin kusuru yoksa sorumlulukları da olmayacaktır, diyebiliriz.

KTK md. 88’de zarar verenlerin birden fazla olması durumunda sorumluluğun bu kişiler arasında nasıl paylaşılacağı düzenlenmiştir. Söz konusu madde şu şekildedir: “Bir motorlu aracın katıldığı bir kazada, bir üçüncü kişinin uğradığı zarardan dolayı, birden fazla kişi tazminatla yükümlü bulunuyorsa, bunlar müteselsil olarak sorumlu tutulur. Birden fazla kişinin sorumlu olduğu durumlarda, bunlar arasındaki ilişki bakımından zarar, olayın bütün şartları değerlendirilerek paylaşılır. Özel durumlar ve özellikle araçların işletme tehlikeleri, zararın iç ilişkide başka türlü paylaşılmasını haklı göstermedikçe, işleyenler ve araç işleticisinin bağlı olduğu teşebbüs sahipleri kusurları oranında zarara katlanırlar.” Görülüyor ki, kanun koyucu bir zarara birlikte sebep olan kişiler arasında zararın paylaşımını müteselsil sorumluluk hükümlerine bağlamıştır. Yani, zarar veren kişilerin hepsi zararın tümünden sorumludurlar. Zarar gören dilediğine başvurup zararının tümünün tazminini talep edebilir.

Konuyu Yargıtay’ın bir kararıyla inceleyelim:

“Dava trafik kazasından kaynaklanan maddi tazminat davasıdır. Trafik kazasında birden çok kişinin sorumluluğu söz konusu olabilir; işletici, sürücü, sigortacı, yaya gibi. Karayolları Trafik Kanununun 88. maddesinde aynı zarardan sorumlu olan kişilerin müteselsilen sorumlu olacakları kabul edilmiştir. Müteselsil sorumlulukta BK. 142. m. uyarınca zarar görenin dilediği borçluya başvurma hakkı vardır, dilerse sorumlulardan birine, dilerse hepsine veya bir kısmına karşı dava açabilir. Müteselsil sorumlulukta kural olarak borçlulardan herbiri borcun tamamından sorumludur. İşleyen olmayan araç sürücüsü aracın işletilmesine katkıda bulunan kişi olarak meydana gelen zarardan sorumlu olabilir. Somut olayda davacı araç malikine, sürücüsüne, her iki araca ait sigorta şirketine karşı müştereken ve müteselsilen dava açmıştır. Davanın müteselsil sorumluluk esasına göre açılmış olmasına, bütün

davalıların mükerrir tahsile sebebiyet vermemek kaydı ile kabul edilen zararın tamamından sorumlu olduklarının kabulü gerekirken, davalı D... Sigorta AŞ. yönündeki davanın kabulüyle diğer davacılar yönünden davanın reddi isabetli görülmemiştir.

Yukarıda açıklanan nedenlerle kararın bozulmasına oybirliğiyle karar verildi.”²¹⁰

Yaralanan veya ölen kişi hatır için karşılıksız taşınmakta ise veya motorlu araç, yaralanan veya ölen kişiye hatır için karşılıksız verilmişse işletenin sorumluluğu ve motorlu aracın maliki ile işleteni arasındaki ilişkide araca gelen zararlardan dolayı sorumluluk genel hükümlere uymaktadır. Yani bu durumda, KTK. hükümleri değil genel hükümler uygulanır.²¹¹

---

²¹⁰ Yarg 17. HD, 2004/5095 E., 2004/7139 K., 8.6.2004 T., Kazancı Bilişim İçtihat Bankası(www.kazanci.com.tr).

²¹¹ http://www.turkhukusitesi.com/makale_253.htm, e.t.(29.01.2009).

II. ÇEVRENİN KİRLETİLMESİNDEN DOĞAN TEHLİKE SORUMLULUĞU

A. SORUMLULUĞUN YASAL KAYNAĞI:

Çevrenin korunmasıyla ilgili hukuki düzenleme, 9 Ağustos 1983 tarihli 2872 sayılı Çevre Kanunu ile yapılmıştır.

Çevrenin kirletilmesinden doğan zararlardan sorumluluk, Ç.K. md. 28'te "kirletenin sorumluluğu" başlığı altında düzenlenmiştir. Madde şu şekildedir: "Çevreyi kirletenler ve çevreye zarar verenler sebep oldukları kirlenme ve bozulmadan doğan zararlardan dolayı kusur şartı aranmaksızın sorumludurlar. Kirletenin, meydana gelen zararlardan ötürü genel hükümlere göre de tazminat sorumluluğu saklıdır." Maddeye, 26.04.2006 tarihinde çıkartılan 5491 sayılı yasa ile yapılan bir değişiklik ile üçüncü bir fıkra eklenmiştir. Ç.K. md. 28/III şu şekildedir: "çevreye verilen zararların tazminine ilişkin talepler zarar görenin zararı ve tazminat yükümlüsünü öğrendiği tarihten itibaren beş yıl sonra zamanaşımına uğrar." Böylece zarar görenin talep hakkı 5 yıla sınırlandırılmıştır.

2872 sayılı yasa 3.3.1988 tarihinde çıkartılan 3416 sayılı yasa ile bir takım değişikliklere uğramıştır. Bu değişikliklere konuların içinde ayrıntılı olarak değineceğim.

B. SORUMLULUĞUN HUKUKİ NİTELİĞİ

2872 sayılı Çevre Kanununun 3.3.1988 tarihli ve 3416 sayılı Kanunla değiştirilmeden önceki metninde 3. maddesinin (f) bendine göre: "Çevreyi kirletenler ve çevreye zarar verenler sebep oldukları kirlenme ve bozulmadan doğan zararlardan dolayı kusur şartı aranmaksızın sorumludurlar. Ancak bunlar, kirlenmenin önlenmesi ve sınırlandırılması için yapılan giderleri ödeme sorumluluğundan söz konusu kirlenmeyi önlemek için gerekli her türlü tedbiri aldıklarını ispat etmek kaydıyla kurtulabilirler". Yine Çevre Kanununun 3416 sayılı Kanunla değiştirilmeden önceki 28. maddesinde ise,

“Kirlenenin kirlletmeyi durdurmak, gidermek veya azaltmak için gerekli önlemleri almaması nedeniyle kamu kurum ve kuruluşlarınca yapılan gerekli harcamalar 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsili Usulü Hakkında Kanun hükümlerine göre kirlletenden tahsil edilir. Kirlletenin, meydana gelen zarardan ötürü genel hükümlere göre tazminat sorumluluğu saklıdır.” denilmiştir. O dönemde dahi Çevre Kanununun 3. maddesinin giderleri ödeme sorumluluğu dışında fertlere karşı bir kusursuz sorumluluğu düzenlediği ileri sürülmekte idiyse de, bu görüş, kanunun hükümlerinde yeter desteğe sahip değildi. Çevre Kanununda 3.3.1988 tarihli ve 3416 sayılı Kanunla yapılan değişiklikte ise, sorumluluğa ilişkin hüküm 3. maddeden çıkarılarak, 28. maddeye alınmıştır. Kirlletenin sorumluluğu başlığı altındaki yeni hükme göre:”Çevreyi kirlletenler ve çevreye zarar verenler sebep oldukları kirlenme ve bozulmadan doğan zararlardan dolayı kusur şartı aranmaksızın sorumludurlar. Kirlletenin, meydana gelen zararlardan ötürü genel hükümlere göre de tazminat sorumluluğu saklıdır.”²¹²

Çevre Kanunu md. 28’te “kirlletenin sorumluluğu” başlığı altında düzenlenen sorumluluğun objektif sorumluluk mu yoksa tehlike sorumluluğu mu olduğu konusunda görüş birliği henüz sağlanmamıştır. Hatemi, Çörtoğlu, Tandoğan gibi yazarların da içinde bulunduğu bir fikre göre burada düzenlenen sorumluluğun hukuki niteliği kusursuz sorumluluğun özel bir hali olan ağırlaştırılmış objektif sorumluluk hali söz konusudur. Başka görüş ise, buradaki sorumluluğun olağan sebep sorumluluğu olduğu yönündedir.

ÇK. md. 28’te düzenlenen bu kusursuz sorumluluk, Hatemi’nin katıldığı zararın meydana gelmemesi için gerekli önlemlerin alındığına ilişkin bir kurtuluş beyyinesi getirme olanağı tanımayan bir tehlike sorumluluğu hali olduğudur.²¹³

C. SORUMLULUĞUN TEMELİ

Yasa koyucu ÇK. md. 28’deki sorumluluğu düzenlerken belirli bir sorumluluk ilkesinden hareket etmemiştir. Yasa koyucunun bu noktadaki tercihi, temelinde belirli

---

²¹² OĞUZMAN/ ÖZ, s. 633.

²¹³ HATEMİ ve arkadaşları, s. 88.

bir sorumluluk ilkesi yatan bir norm değil, bilakis, her somut olayda durumun özelliğine göre çeşitli sorumluluk ilkelerince içi doldurulacak, bir çerçeve norm yönündedir. Sorumluluğun temelini bilinçli ya da bilinçsiz olarak böylesine bir belirsizliğe oturtulmasının ne derece doğru olduğu tartışılabilir; “özellikle içi boş bırakılmış, temelsiz bir sorumluluk normunun belirsizliğe, güvensizliğe yol açabileceği” düşüncesi ilk bakışta pek de haksız sayılmayacaktır. Ancak, çevre kirlenmesi olgusuna yakından bakıldığında, kirlenmeden doğan zararların, kimi zaman bünyesinde tehlike yaratma ihtimali bulunan bir faaliyetten kaynaklanabildiği gibi kimi zaman da bu niteliğe sahip olmayan bir eylemden meydana geldiği görülecektir. Bu nedenle, bu tip zararların tek bir sorumluluk ilkesiyle açıklanamayacağı ve yasa koyucunun böyle bir çerçeve norm yönündeki tercihinin yerinde olduğu söylenebilecektir.

Çevre kirlenmesinden doğan zararların, genellikle belli başlı kaynağını oluşturan, teknolojik ve endüstriyel alandaki faaliyetlerin günümüzde birçoğunun özünde tehlike yaratma ihtimalinin olduğu göz önünde bulundurularak, ÇK. md. 28'deki bu çerçeve normun içi tehlike ilkesiyle doldurulabilecektir. Diğer yandan ağırlaştırılmış objektif sorumlulukların çoğunun temelinde yatan tehlike ilkesinin bir ağırlaştırılmış objektif sorumluluk olarak nitelendirdiğimiz ÇK. md. 28'in de tehlike taşıyan faaliyetlerden kaynaklandığı durumlarda temelini oluşturacağı açıktır. Ancak “bu sorumluluğun, tehlike sorumluluklarının aksine” çevreyi kirletme bakımından ağır ve belli bir tehlike arzeden bir işletmenin veya tesisatın işletilmesine veya böyle bir tehlike taşıyan bir maddenin kullanılmasına veya bulundurulmasına bağlı kılınmadığını gözden uzak tutmamak gerekir.²¹⁴

Çevre kirletilmesinden doğan zararlar, eğer özünde tehlike yaratma ihtimali bulunan faaliyetlerden kaynaklanıyorsa, bu nedenle doğacak sorumluluğun temeli tehlike ilkesine dayandırılacaktır. Ancak, sorumluluğun doğabilmesi için ne kanun koyucu özünde tehlike yaratma ihtimali bulunan bir faaliyeti şart kılmakta, ne de hayatın normal akışı bu tip zararların salt tehlikeli faaliyetlerden doğacağını öngörmektedir. Kısacası çevre kirletilmesinden doğan zararlar hayatın normal akışı içerisinde, özünde tehlike yaratma ihtimali bulunmayan eylemlerden de doğabilecektir.

²¹⁴ HELVACI, İlhan, Çevrenin Kirletilmesinden Doğan Zararlardan Hukuki Sorumluluk; İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1989, s. 15.

Bu gibi hallerde sorumluluğun temelini tehlike ilkesi olamayacağı açıktır. Böyle durumlarda sorumluluğun dayanağı, kusura dayanmayan sorumluluk hallerinin çoğunda önemli bir rol oynayan “yarar ile zarar arasında bağlılık düşüncesi” olmalıdır. Bu prensip, çevre kirletilmesinden doğan zararlardan sorumluluk olgusu açısından yorumlandığında, “çevreyi kirletici veya çevreye zarar verici nitelikte bir şeyin veya faaliyetin yararlarını elde eden kimse, o şey veya faaliyetin sebep olduğu kirlenme veya bozulmadan doğan zarar katlanmalıdır” şeklinde açıklanabilir.²¹⁵

D. SORUMLULUĞUN ŞARTLARI

1. Çevrenin Kirletilmesi

ÇK. md. 28/f.I :”Çevreyi kirletenler ve çevreye zarar verenler sebep oldukları kirlenme ve bozulmadan doğan zararlardan dolayı kusur şartı aranmaksızın sorumludurlar” şeklindedir. Sorumluluğun doğabilmesi için ilk şart çevrenin kirletilmesidir. Görüldüğü üzere kanun koyucu “kirlenme” ve “bozulma” biçiminde iki ayrı kavramdan söz etmektedir. Bununla birlikte biz çevrenin kirletilmesi terimini bu iki kavramı da (kirlenme-bozulma) kapsayacak bir biçimde kullanacağız. Zira fikrimizce "kirlenme" ve "bozulma" çevrenin kirletilmesinin iki ayrı görünüm biçimidir. Bu nedenle her şeyden önce bu kavramlardan (çevre, kirlenme, bozulma) ne anlaşılması gerektiğini belirlemek gerekir.

2872 sayılı Çevre Kanunu 26.04.2006 tarihinde 5491 sayılı yasa ile değişiklik yapılmadan önce açıkça bir “çevre” tanımında bulunmamıştı. Ancak 2006 yılında yapılan değişiklik ile birlikte “amaç” başlığı altında düzenlenen birinci madde değişmiş, ayrıca 2. maddede de bir takım tanımlamalara yer verilmiştir. Çevre Kanunu md. 1 şu şekildedir: “Bu Kanunun amacı, bütün canlıların ortak varlığı olan çevrenin, sürdürülebilir çevre ve sürdürülebilir kalkınma ilkeleri doğrultusunda korunmasını sağlamaktır.” Çevre Kanunu 2. madde ise: “Bu Kanunda geçen terimlerden;

---

²¹⁵ HELVACI, ss. 16-17.

‘Çevre’: Canlıların yaşamları boyunca ilişkilerini sürdürdükleri ve karşılıklı olarak etkileşim içinde buldukları biyolojik, fiziksel, sosyal, ekonomik ve kültürel ortamı,

‘Çevre korunması’: Çevresel değerlerin ve ekolojik dengenin tahribini, bozulmasını ve yok olmasını önlemeye, mevcut bozulmaları gidermeye, çevreyi iyileştirmeye ve geliştirmeye, çevre kirliliğini önlemeye yönelik çalışmaların bütünü ifade eder’ şeklinde düzenlenmiştir. Böylece söz konusu değişiklikte birlikte daha önce kanunda açıkça yer almayan çevre, teriminin tanımı verilmiştir.

‘Çevre kirliliği’: Çevrede meydana gelen ve canlıların sağlığını, çevresel değerleri ve ekolojik dengeyi bozabilecek her türlü olumsuz etkiyi, ifade eder” şeklinde tanımlanmıştır. 2006 yılında yapılan değişiklikten önce çevre kirliliği, “insanların her türlü faaliyetleri sonucu havada suda ve toprakta meydana gelen olumsuz gelişmelerle ekolojik dengenin bozulması ve aynı faaliyetler sonucu ortaya çıkan koku, gürültü ve atıkların çevrede meydana getirdiği arzu edilmeyen sonuçlar” olarak tanımlanmaktaydı.

2. Kirletici Faaliyet Sonucu Bir Zarar Doğmalıdır

Sorumluluğun meydana gelebilmesi için kirletici faaliyete uygun illiyet bağı ile bağlı bir zararın ortaya çıkması şarttır.

Zarar, adam ölmesi veya beden tamlığının ihlali gibi kişiye ilişkin bir zarar olarak ortaya çıkabileceği gibi şeye ilişkin bir zarar olarak da ortaya çıkabilecektir. Şeye ilişkin zararlar etkilerini, gerçek kişilerle, özel hukuk tüzel kişilerinin malvarlığında ya da devlet ve diğer kamu tüzel kişilerinin özel mülkiyetine tabi mallarda ve de kamu mallarında gösterebilecektir. Kamunun hüküm ve tasarrufu altındaki suların, ormanların, doğal kaynakların ve de havanın kirletilmesi halinde ortaya çıkacak zararlar kamu emlakinde meydana gelecektir. Denizlerdeki balıkların, ormanlardaki av hayvanlarının ölmesi ya da ağaçların kuruması gibi hallerde ortaya çıkan zararlar

etkilerini hep kamu emlakinde gösteren zararlardır. Bu gibi zararlara ekolojik zararlar da denebilir.²¹⁶

Yargıtay'ın hava kirliliği nedeniyle çevreye verilen zararların tazmini konusunu BK. 41'e göre değerlendirdiği bir kararı şu şekildedir:

“Somut olayda davacı, davalı tarafından meydana getirildiğini iddia ettiği kirli hava nedeniyle bir rahatsızlığa uğradığını, vücut bütünlüğünde bir eksilme meydana geldiğini kanıtlayamamıştır. Esasen dava dilekçesindeki açıklamalardan davacının kirli hava nedeniyle kendisi, ailesi ve hemşehrileri adına endişe duyduğu ve bu nedenle manevi tazminat istediği anlaşılmaktadır. Görüldüğü gibi davacı sağlığındaki somut bir eksilmeye dayanmamaktadır. Hukuk sistemimiz bu tür bir üzüntünün karşılanmasına imkan vermemektedir. Davalının sebep olduğu ileri sürülen kirli hava davacının sağlığı yönünden bir tehlike yani bir ihtimal oluşturmuştur. Ancak az yukarıda değinildiği gibi "ihtimal" tazmin borcunun doğabilmesi için yeterli olmayıp "zarar"ın doğmuş olması gerekmektedir.

Mahkemece de kabul edildiği gibi dava, haksız eylem nedeniyle manevi tazminat istemine ilişkin olduğundan öncelikle haksız fiilin tanımı ve unsurları üzerinde durulmalıdır. BK.nun 41/1 maddesine göre "gerek kasten, gerek ihmal ve teseyyüp yahut tedbirsizlik ile haksız bir suretle diğer kimseye bir zarar ıka eden şahıs, zararın tazminine mecburdur". Kusur sorumluluğu olarak tanımlanan haksız fiil sorumluluğunun kurucu unsurlarının 1- Davranış (fiil), 2- Zarar, 3- İliyet bağı, 4- Kusur, 5- Hukuka aykırılık olduğu tartışmasızdır. Sorumluluğun doğabilmesi için bu unsurların tümünün gerçekleşmiş olmalıdır. Birinin eksik olması durumunda sorumluluktan söz edilemez.

Dava konusu olay yönünden öncelikle “zarar” unsurunun gerçekleşip gerçekleşmediği hususunun incelenmesi uygun görülmüştür. Zira, diğer bütün unsurlar gerçekleşmiş olsa bile “zarar” yok ise tazminat isteminin reddi gerekecektir. Bu açıdan zarar, haksız fiil sorumluluğunun en önemli unsurunu oluşturmaktadır. Tazminat borcunun doğabilmesi için belli bir zararın gerçekleşmesi gerekir. Zarar olmayan yerde hukuki sorumluluk yoktur. Sorumluluk hukukunda zarar vermeye teşebbüs, tazminat

---

²¹⁶ HELVACI, s. 37.

borcu doğurmaz. Zira, sorumluluk hukukunun başlıca amacı cezalandırmak değil, gerçekleşen zararı karşılamaktır.

O halde diğer yönlerin incelenmesine gerek görülmeden davanın reddi gerekir.”²¹⁷

3. Kirletici Faaliyet ile Zarar Arasında Uygun İlliyet Bağının Varlığı

Sorumluluğun doğabilmesi için kirletici faaliyet ile zarar arasında uygun illiyet bağının varlığı gereklidir. Uygun illiyet bağı, “somut olayda gerçekleşen türden bir sonucu, olayların normal akışına ve hayat tecrübelerine göre, mahiyeti itibariyle meydana getirmeye elverişli olan veya bu türden bir sonucun gerçekleşme ihtimalini objektif olarak arttırmış bulunan zorunlu şartla söz konusu sonuç arasındaki bağa” denir.²¹⁸

Çoğu zaman zararın doğmasına sebep olan kirlenmeye birden çok faaliyet, tesisat veya işletme neden olabilecektir. Bu nedenle, uygun illiyet bağının kanıtlanması birçok güçlüğü de beraberinde getirecek böylece birden fazla kişinin aynı zarardan sorumluluğuyla ilgili sorunlarla karşı karşıya kalınacaktır. Burada üç çeşit illiyetten bahsedebiliriz. Bunlar; ortak illiyet, yarışan illiyet ve alternatif illiyettir. Ortak illiyet halinde, zarar birden çok sebep sonucu oluşmakta ancak bu sebeplerden hiçbiri tek başına zararlı sonucu meydana getirmeye yetmemektedir. Yarışan illiyet halinde, zararın meydana gelmesinde yine birden sebep vardır ancak ortak illiyetten farklı olarak bu sebeplerin her biri tek başına zararın ortaya çıkması için yeterlidir. Alternatif illiyet halinde ise; zararlı sonuç tek bir sebepten meydana gelmekte ancak bu sebebin ortaya çıkaran fiilin sahibinin kim olduğu belirlenmemektedir.

Ortak illiyet halinin söz konusu olduğu durumlarda, kirletmeye sebep olanlar müteselsilen sorumlu olduklarından zarar gören bu zararın giderilmesini zarar sebep olan kişilerin hepsinden veya zararın tümünü sadece bir tanesinden de isteyebilecektir.

²¹⁷ Yarg 4. HD, 2001/12708 E., 2002/8915 K., 11.07.2002 T., Kazancı Bilişim İçtihat Bankası(www.kazanci.com.tr).

²¹⁸ EREN, Fikret, Sorumluluk Hukuku Açısından Uygun İlliyet Bağı Teorisi, Ankara, 1975, s. 52.

Yarışan illiyet halinin söz konusu olduğu durumlarda; yine ortak illiyette olduğu gibi zarara neden olanlar açısından müteselsil sorumluluk ilkesi uygulanacak ve zarar gören zarar verenlerin hepsinden veya sadece birinden tüm zararının giderilmesini talep edebilecektir. Alternatif illiyetin söz konusu olduğu hallerde ise; sorumluluk doğmayacağı kabul edilmektedir. Çünkü, zararlı sonuca kimin neden olduğu bilinmemektedir.²¹⁹

17 Ağustos 1999'da Gölcük'te meydana gelen deprem sonucu, deprem bölgesinde bulunan bir fabrikadan sızan kimyasal madde çevre için büyük tehlike oluşturmuştur. Enkaz altında kalan kişilere yardım etmek isteyen vatandaşların vücutlarında farklı biyolojik belirtiler oluşmuş, çevredeki evcil hayvanlar ölmüş, bu durumun nedeni araştırıldığında, söz konusu fabrikadan , deprem sonucu akrilonitril gazının tanklarında oluşan tahribat neticesinde çevreye öldürücü boyutta zehirli gaz yayıldığı ve tüm canlılar için çok tehlikeli olan bu maddenin etkisinden kurtulmak için bu yerden uzaklaşmak gerektiği öğrenilmiştir. Orada yaşayan kişilerin bu zaman süreci içinde ve günlerce hiçbir koruma olanağı olmadan yüksek dozdaki bu zehirli gaza maruz kalmaları sonucunda bazılarının vücudunda direnç düşüklüğü oluşmuştur. Bu kişilerin bazıları fabrika aleyhine, hiçbir önlem almadan bu denli tehlikeli zararlı bir maddeyi depolamasının yarattığı sonucun maddi ve manevi zararlarının oluşumuna neden olduğunu belirterek; öncelikle bu depoların tedbir yoluyla kapatılması ve uğradıkları maddi ve manevi zararların giderilmesine yönelik dava açmışlardır. Dava, temyiz edilmiş ve yüksek merciinin fabrikanın tehlikeli faaliyeti sonucunda oluşabilecek zararlardan sorumlu olmasının gerektiği yönünde şu şekilde bir karar vermiştir:

“Olayda, davacının da yaşadığı bölgede meydana gelen gaz sızıntısı sonucu önemli ölçüde bir çevre kirlenmesinin olduğu açıktır. Davacının oturmakta olduğu bölgeden deprem nedeniyle değil, salt gaz sızması sonucu ortaya çıkan tehlike nedeniyle bölgeden uzaklaşmak ve doğa koşullarında ihtiyaçlarını karşılamak zorunda kaldığı belirgindir. Olay zamanındaki koşullar itibarıyla bu harcamaların belgeli olması da olanaksızdır. Bu itibarla davacının maddi zararının incelenip belirlenmesi, net

---

²¹⁹ HELVACI, s. 36.

olarak belirlenememesi durumunda BK.nun 42. maddesi gereğince takdir edilerek hüküm altına alınması gerekir.

Dosya içeriğinden depolama tanklarında, deprem öncesi yapısal bir bozukluk bulunmadığı anlaşılıyor ise de, zemini ve tankların donanımı açısından, yeterli önlem alınmadığı deprem sonrası depolama tanklarında sızıntı oluşmasından anlaşılmaktadır. Olayımızda zarar, doğrudan doğruya depremden değil yöntemine uygun yapılmayan bir tesiste depolama tanklarında deprem sonucu kimyasal madde sızıntısı oluşması ile meydana gelmiştir. Bundan dolayı da, tehlike arzeden bir tesisin depreme dayanıksız zeminde yapılması ve tankların yapım malzemesi ile boru ve vanalarının depremden etkilenmeyecek düzeyde sağlam yapılmamış olması sonunda oluşan kimyasal madde sızıntısı, davalının sorumluluğunu gerektirmektedir. Hiç kuşkusuz deprem, zararın doğmasına etken olmuş, ancak davalının sahibi olduğu tesis, tekniğin gerekli kıldığı koşullara ve böyle bir deprem nedeniyle doğabilecek zararların önlenmesi gözetilerek yapılsa idi, davaya konu zarar doğmayacaktı. Bu bağlamda gaz sızıntısı oluşmayacaktı. Kısaca tesisin, deprem ve benzeri olaylar gözetilerek yapılmadığı anlaşılmaktadır. İşte bundan dolayı da, sorumluluk için uygun illiyet bağının bulunduğu kabul edilmek gerekir. Şu durum karşısında davalı şirketin maddi ve manevi tazminatlarla sorumluluğuna karar verilmesi gerekir.

Tehlikeli bir tesisin maliki, onun fena yapılmasından veya muhafazasındaki kusurdan dolayı sorumlu olup, bu objektif bir sorumluluktur. Bu sorumluluk türü, tehlike sorumluluğu olarak da isimlendirilmektedir. Bundan dolayıdır ki doğan zarardan, kusurunun bulunmadığını davalı kanıtlamalıdır.

Davalı şirketin maddi ve manevi tazminatlarla sorumluluğuna karar verilmesi gerekirken, yerel mahkemece bu dava bölümlerinin reddedilmesi bozmayı gerektirmiştir.”²²⁰

4. Sorumluluğun Hukuksal Sonuçları

Çevrenin kirlenmesi sonucu zarar gören kişiye ÇK. Md. 28/II ile dava açıp tazminat talep etme hakkı tanınmıştır. Düzenleme şu şekildedir: “Kirlenenin, meydana

²²⁰ Yarg 4.HD, 2003/14540 E., 2004/7006 K., 01.06.2004 T., Kazancı Bilişim İçtihat Bankası(www.kazanci.com.tr).

gelen zararlardan ötürü genel hükümlere göre de tazminat sorumluluğu saklıdır.” Böylece kirlenmeden dolayı zarar görenlere tazminat talebi dışında başka herhangi bir talep hakkı tanınmamıştır. Bu tazminat talebi maddi tazminat olabileceği manevi tazminat da olabilir. Maddeye göre dava kirletene karşı açılacaktır. ÇK. Md. 2’de kirleten tanımı da şu şekilde yapılmıştır: “Kirleten, faaliyetleri sırasında veya sonrasında doğrudan veya dolaylı olarak çevre kirliliğine, ekolojik dengenin ve çevrenin bozulmasına neden olan gerçek ve tüzel kişileri, ifade eder.”²²¹ Bu tanıma göre davalı durumunda olan kirleten, gerçek veya tüzel kişi olabilecektir. Kirleten eğer kamu tüzel kişisi ise, bir kamu hizmetinin görülmesi sırasında gerçekleştirilen ve çevreyi kirleten faaliyetin neden olduğu zararlardan ötürü ortaya çıkan uyuşmazlıklar idari yargı mercilerinde çözülecek, zarar verici faaliyetin bir kamu hizmetinin görülmesine bağlı olmadığı hallerde ortaya çıkan uyuşmazlık ise adli yargı mercilerinde çözüme kavuşturulacaktır.²²²

ÇK. md. 28 dava açma hakkını belli kişi veya kişilere vermediği için, kirletme faaliyeti sonucu zarar gören herkes tazminat davası açma hakkına sahip olacaktır.

Yargıtay’ın, taşınmaz malikinin eylemleri sonucu oluşan zarardan sorumluluk çevrenin kirlenmesinden doğan sorumluluk kurallarına mı yoksa taşınmaz malikinin sorumluluğu kurallarına göre mi çözüleceği yönündeki kararı şu şekildedir:

“Davacı dava dilekçesinde; üzüm bağının güneyinde bulunan yoldan geçen ve davalıya ait taşınmazdan kum çeken kamyonların çıkardığı toz sonucu bağının etkilendiğini, mahkemece yapılan tespit sonucu alınan zirai bilirkişi raporuna göre zarara uğrandığının tespit edildiğini iddia ederek, vaki zararın davalıdan tahsilini talep ve dava etmiştir.

Çevre Kanunu, aktif dava ehliyeti yönünden hiçbir sınırlama getirmeksizin, çevrenin kirlenmesinden zarar gören herkesi dava açabilmeye yetkili kılmıştır. Burada davacı zararını, zararla kirlenmeye yol açan müdahale arasındaki uygun illiyet bağı ve müdahalenin yönetmeliklerle gösterilen standartları aştığını ispat etmek zorundadır.

²²¹ ÇK. Md. 2 değiştirilmeden önce şu şekildeydi: “kirleten terimi, fiilleri sonucu doğrudan veya dolaylı olarak çevre kirliliğine sebep olan gerçek ve tüzel kişileri ifade eder.”

²²² HELVACI, s. 47.

Taşınmaz malikinin sorumluluğu komşuluk hukuku açısından ve kusursuz sorumluluk esaslarınca düzenleyen M.K.'nun 661 maddesine göre çözümlenmelidir.

Taşınmaz malikinin sorumluluğunun doğması için MK. 656'ya göre 'malikin hakkını tecavüz etmesi' şarttır. Maddedeki bu deyim 'malikin mülkiyet hakkını aşkın kullanması' şeklinde anlamak gerekir. Böylece, taşınmaz mülkiyetinin aşılmasına yol açan müdahaleler başka bir taşınmaz üzerinde meydana gelmeli ve diğer bir taşınmazı etkilememelidir. Malikin, mülkiyet hakkını aştığından söz edebilmek için, öncelikle davranışının taşınmazın kullanılması ya da işletilmesi ile bir bağılılığı olmalıdır.

Çevre Kanunu'ndan doğan sorumluluk, 'çevrenin kirlenmesi' halinde söz konusu olmaktadır. Buna karşılık taşınmaz malikinin sorumluluğu 'taşınmaz mülkiyetinin aşkın kullanılması' halinde uygulanabilecektir.

Mahkemece yukarıda belirtilen hukuki ve fiili olgular dikkate alınıp tartışılmadan yüzeysel bir gerekçe ile davanın reddedilmiş olması doğru görülmemiştir.²²³

---

²²³ Yarg. 3. HD, 1997/458 E., 1997/1307 K., 06.02.1997 T., Kazancı Bilişim İçtihat Bankası(www.kazanci.com.tr).

III. DEVLETİN MANEVRA ve ATIŞLAR DOLAYISIYLA ORTAYA ÇIKAN SORUMLULUĞU

7 Haziran 1930 tarihli ve 3634 sayılı Millî Müdafaa Mükellefiyeti Kanunu md. 62 gereğince, “manevralar dolayısıyla vukua gelen zarar ve hasarlar Devlet tarafından tazmin olunur. Bu zararlar hak sahipleri tarafından kıtaların geçtiği günü takip eden beş gün içinde Millî Müdafaa mükellefiyeti komisyonlarına bildirilir. Bu komisyon bu gibi müracaatları taalûku olan kıta komutanlarına tebliğ eder. Beş gün zarfında mazeretsiz müracaat etmeyenler, haklarını ıskat etmiş olurlar.”

Yine aynı Kanun md. 63 f. I'e göre de “sahipli arazide atış yapılması esnasında ika edilen maddi zararlar ve atış dolayısıyla sahiplerinin istifadeleri men edilmek suretiyle vukua getirilen mahrumiyetler Devlet tarafından tazmin olunur”. Görüldüğü gibi, Devletin sorumluluğu bu hükümlerde kusur şartına bağlı kılınmamıştır. Sözü geçen hükümlerin idare hukukundaki risk kuramından esinlenerek konulmuş olduğu akla gelebilir. İsviçre'de İsviçre Konfederasyonu'nun Askerî Örgütlenmesi hakkındaki 12 Nisan 1907 tarihli Kanun md. 27-28'de da askerî uygulamalar sonucunda zarara uğrayan kişilere karşı Devletin objektif sorumluluğu kabul edilmiş bulunmaktadır. Bu sorumluluk İsviçreli hukukçular tarafından bir tehlike sorumluluğu olarak nitelendirilmektedir. Gerçekten askerî manevralar, atışlar ve başka uygulamalar, normal aşan tehlikeler doğuracak niteliktedir.

Bu kanunla düzenlenen sorumluluk, tehlike esasına dayanan kusursuz sorumluluk niteliğindedir. Kusur bulunmasa dahi devletin sorumluluğu bulunmaktadır.²²⁴

Devletin 3634 sayılı Kanun md. 62 ve 63 gereğince sorumluluğundan, ancak illiyet bağıını kesen mücbir sebep, zarar görenin kendi kusuru, üçüncü kişinin kusuru gibi bir halin varlığını kanıtlayarak kurtulması kabildir. Bir de, zarar manevraların ve başka askerî uygulamaların yarattığı özel tehlike ile ilgili değilse, 3634 sayılı Kanunun

---

²²⁴ GÖKCAN, s. 91.

sözü edilen hükümlerinin koruma amacı dışında kalacaktır. Burada hukuka aykırılık bağının veya koruyucu amaç ilişkisinin bulunmadığı söylenebilir.

Devletin 3634 sayılı Kanuna göre sorumluluğu daha çok idare hukukuyla ilgili olmakla ve şahsî kusuru gerektirmemekle birlikte, bu sorumlulukla ilgili davalara adliye mahkemelerinde bakılmaktadır.

Manevra ve atış talimleri idari bir fiildir. Ancak manevra ve atış taliminde bir suretle derpiş edilmemiş olan mermi ve tüfeğin patlaması olayları sırf ilgililerin kusur, ihmal ve tedbirsizliklerinden ileri gelmiş hususi hukuk alanına giren haksız bir fiildir ve idari fiilden ayrı ve müstakildir.

Yargıtay'ın, Devlet aleyhine açılmış ve hem haksız fiil hem askeri bir vazifeyi ifa sırasında vukua gelmiş hem de askerler hakkında işlenmiş bir suçtan dolayı çıkan uyuşmazlığın hangi yargı yolunda yani adli yargıda mı yoksa idari yargıda mı çözüleceğine dair vermiş olduğu bir kararı şu şekildedir:

“Aynı mahiyette olan hadiselerle dair verilen kararlar arasında ihtilaf vardır. bunlardan biri, askeri vazife sırasında hatalı olarak imal edilen merminin patlamasından dolayı ölümle ve diğeri de askeri bir kampta atış esnasında da tüfeğin mekanizma ve kundak kısımları patlayarak gene askeri bir şahsın gözünü kaybetmesiyle neticelenmiştir. Her iki davaya asliye mahkemesinde bakılarak karara bağlanmıştır. Fakat bunlardan biri dairemizce onanmış olduğu halde diğeri davaya bakmak Danıştaya ait olduğundan bahisle görevsizlik bakımından bozulmuştur. Kazaya uğrayanların her ikisi de askerdir.

Yukarıda açıklandığı üzere hizmetten ayrılması mümkün olan ve maksat dışında kalan sırf şahsi kusurlardan doğan zararların mücerret hakimiyet hakkının kullanılmasından ileri gelmiş ve kanunda adalet mahkemeleri tarafından bakılacağına dair açık bir hüküm bulunmamış olması, işin mahiyetini ve kaza merciini değiştiremez.”²²⁵

---

²²⁵ Yarg İBGK, 1946/10 E., 1947/1 K., 08.01.1947 T., Kazancı Bilişim İçtihat Bankası(www.kazanci.com.tr).

Bu kararın ters kavramından, hiç kusur yoksa, şahsî kusur da söz konusu olamayacağından 3634 sayılı Kanuna dayanan sorumluluk davasının Danıştay'da açılması gerektiği sonucuna varılabilir. Ancak Uyuşmazlık Mahkemesi, askerî birliğin tatbikat sırasında sivil kişinin taşınmaz malına zarar vermesi nedeniyle, 3634 sayılı Yasa md. 57 vd.na dayanılarak açılan davanın adlî yargı yerinde görülmesi gerektiğine hükmetmiştir.²²⁶

---

²²⁶ TANDOĞAN, ss. 30-31.

IV. SİVİL HAVA ARAÇLARININ KULLANILMASINDAN DOĞAN SORUMLULUK

Gelişen teknik ve ekonomik ihtiyaçlar hava taşımacılığında devamlı ve hızlı bir değişim göstermiş, yeni teknolojik uygulamalarla hız ve emniyet faktörlerinin büyük önem taşıdığı bu sahada, ülkemizde de sivil havacılık alanındaki faaliyetlerin ulusal çıkarlar ve uluslararası ilişkiler doğrultusunda düzenlenmesi ihtiyacı doğmuştur. Bu amaçla 14.10.1983 tarihinde kabul edilen 2920 sayılı Türk Sivil Havacılık Kanunu ile kamu kurum ve kuruluşları ile gerçek kişilerin ve özel hukuk tüzel kişilerinin havacılık faaliyetlerini kapsayacak, bunları düzen altına alacak şekilde hükümler sevk edilmiştir.

TSHK. md. 3'e göre: "Devlet Hava Aracı, devletin askerlik, güvenlik ve gümrük hizmetlerinde kullandığı araçları, Türk Sivil Hava Aracı, devlet hava araçları tınımı dışında kalan ve mülkiyeti Türk Devletine veya kamu tüzelkişilerine veya Türk vatandaşlarına ait araçları" ifade eder. Bu tanıma göre, Türk Hava Yolları işletmesine dahil hava araçlarının verdiği zararlardan doğan sorumluluk 2920 sayılı kanuna tabidir. Ayrıca belediyelerin ve diğer kamu kuruluşlarının (askerlik, güvenlik ve gümrük hizmetlerinde kullanılmamaları şartıyla) hava araçlarının yol açtığı zararlardan doğan sorumluluk da bu kanun kapsamındadır. Devletin askerlik, güvenlik ve gümrük hizmetlerinde kullandığı hava araçlarından doğan sorumluluğu ise idare hukuku içinde tehlike esasına dayalı kusursuz sorumluluk ilkelerine göre çözülmektedir.²²⁷

Ulaştırma Bakanlığınca yapılan düzenlemelerde en önemli dayanak ve kaynak 1929 tarihli Varşova konvansiyonudur. Uluslararası nitelikteki bu konvansiyonla taşıma işleri ve sorumluluklar düzenlenmiştir. Konvansiyon, daha sonra 1955 Lahaye, 1971 Guetemala, 1975 Montreal gibi bazı protokollerle değişikliğe uğramıştır. Ülkemizin 1.3.1977 tarihli, 2073 sayılı kanunla konvansiyona katılması uygun bulunmuştur. Ülkemizde havayolu ile yurtiçinde yapılacak taşımalarda Türk Sivil Havacılık Kanunu hükümleri uygulanmaktadır. Kanunda hüküm bulunmayan hallerde Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası anlaşmaların hükümlerine ve bu anlaşmalarda da hüküm bulunmayan hallerde Türk Ticaret Kanunu hükümlerine göre hareket edilecektir. Esasen

---

²²⁷ GÖKCAN, s. 79.

Türk Ticaret Kanunu da, hava yolları ile taşıma işlerine müteallik hükümleri saklı tutmuştur.²²⁸

Bu kanunda, taşıma sözleşmesinden²²⁹ doğan sorumluluk ve taşıma sözleşmesine taraf olmayan üçüncü şahıslara verilen zararlardan doğan tehlike esasına dayalı sorumluluk ayrı ayrı düzenlenmiştir.²³⁰ Konumuz açısından bizim ilgilendiğimiz üçüncü şahısların uğradıkları zararlardan ötürü işletenin sorumluluğudur.

2920 Sayılı Kanununun 134. maddesi şu şekildedir: “Sivil hava aracının üçüncü kişilere verdiği zarardan, sivil hava aracının işleteni sorumludur.” İşletenin tanımı ise yine aynı kanununun 133. maddesinde verilmiştir. Söz konusu maddeye göre “işleten, sivil hava aracının kendi adına bizzat kullanan veya yardımcıları marifeti ile kullanılmasını sağlayan gerçek veya tüzelkişilerdir.”²³¹ Bir sivil hava aracının kullanma hakkı doğrudan veya dolaylı olarak kendisinden elde edilmiş gerçek veya tüzelkişi, seferlerin kontrolünü elinde tutmakta ise, bu kişi işleten sayılır. Hava aracı maliki olarak sicile tescil edilmiş bulunan gerçek veya tüzelkişi aksini ispat etmedikçe işleten sayılır.

Öngörülen sorumluluk, mutlak bir kusursuz sorumluluk olup, işletene, kendisinin veya adamlarının kusursuzluğunu ispat ederek sorumluluktan kurtulma olanağı tanınmamıştır.²³² İşleten ancak, zararın doğmasına veya artmasına, zarara uğrayanın veya adamlarının kusurlu davranışının yol açtığını ispat ettiği takdirde tazminat borcundan tamamen veya kısmen kurtulabilir.

TSHK.da düzenlenen sorumluluğun oluşabilmesi için;

1. Zarara sivil hava aracı yol açmalıdır.
2. Sivil hava aracının yaptığı kaza sonucu üçüncü kişiler zarar görmelidir.

²²⁸ <http://tsrsb.org.tr/private/trk/sayi21/mevzuat.htm>, 20.01.2009.

²²⁹ Taşıma sözleşmeleri Borçlar Kanununda düzenlenmeyen sözleşmelerdendir. Bu sözleşme tipi Ticaret Kanununda düzenlenmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz. YAVUZ, Cevdet/ ACAR, Faruk/ ÖZEN, Burak, Borçlar Hukuku Dersleri, 5. Baskı, Beta Yayınları, İstanbul, 2007, s. 10.

²³⁰ AYAN, Mehmet, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 3. Baskı, Mimoza Yayınları, Konya, s. 238.

²³¹ GÖKCAN, s. 79.

²³² OĞUZMAN/ ÖZ, s. 640.

3. Meydana gelen zararlar hava aracı arasında nedensellik ilişkisi bulunmalıdır.
4. İşleten, zararın doğmasına mağdurun veya mağdurun adamlarının yol açtığını ispat etmemiş olmalıdır.²³³

TSHK. 135. maddesine göre, “sivil hava aracının, işletenin rızası dışında kullanılması halinde, işleten bunda bir kusuru bulunmadığını ispat edemediği takdirde, doğacak zarardan kullanan ile birlikte müteselsilen sorumlu olur.” Madde metninden de anlaşıldığı üzere, işletenin, rıza dışı kullanımlardan doğacak zararları tazminden kurtulabilmesi, ancak bu rıza dışı kullanıma kusuru ile sebebiyet vermediğini ispat etmesi ile mümkün olabilecektir.

SHK md. 136’ya göre, “iki veya daha fazla sivil hava aracının birlikte sebebiyet verdikleri zararlardan, her hava aracının işleteni, müteselsilen sorumlu olacaktır.”

Sivil hava aracı işletenin bu ağır sorumluluğunun zorunlu bir sonucu olarak kanun 138. maddesi ile, Türk hava sahasında uçuş yapacak Türk ve yabancı sivil hava araçları için üçüncü şahıslara verilecek zararların teminatı olarak işleten tarafından malî mesuliyet sigortası yaptırılması zorunluluğunu getirilmiştir. Madde metni şu şekildedir, “Türk hava sahasında uçuş yapacak Türk ve yabancı sivil hava araçları için; üçüncü şahıslara verilecek zararın teminatı olarak işleten tarafından mali mesuliyet sigortası yaptırılması zorunludur.” İşleten tarafından yaptırılacak zorunlu malî mesuliyet sigortasının şartlarını Ticaret ve Ulaştırma Bakanlıkları ortaklaşa tespit edeceklerdir.²³⁴

---

²³³ GÖKCAN, s. 81

²³⁴ TEKİNAY ve arkadaşları, s.545.

SONUÇ

Teknik gelişmenin bir ürünü olan ve kullanılmalarından vazgeçilmeyen bazı nesne, faaliyet, işletme ve araçlar başkaları için tehlike arz etmektedir. Öyle ki, en özenli ve dikkatli kimselerin alacağı tedbirlerle dahi bu tehlikenin gerçekleşmesi engellenemez. Çevre için tehlike arzeden faaliyet, işletme veya aracın, bir yandan doğurduğu zararın ağır ve önlenemez olması, diğer yandan insanların o faaliyet, işletme ve araçtan vazgeçememesi insanları şu iki tercihten birini yapmaya zorlamıştır: Ya söz konusu araç veya faaliyetin kullanılması ve icrası kesin olarak yasaklanıp sorumluluk kusur esasına dayandırılacak, ya da tehlikenin gerçekleşmesinden doğan zararı tazmin yükümlülüğü kusurdan bağımsız olarak belirli bir kişiye yükletilecektir. Eğer bir araç veya faaliyetin sosyal fayda ve zaruretine inanılırsa, ikinci alternatif tercih edilerek, o aracın kullanılmasına veya faaliyette bulunulmasına izin verilecektir. İzin verilen araç veya faaliyet genellikle başkaları için tehlike yaratırken, aracı kullanan veya faaliyette bulunan için menfaat doğabilir. İşte, kanunda özel olarak düzenlenen tehlike sorumluluğu halleriyle oluşacak tehlike ve kazanılacak menfaat arasında denge kurularak, tehlikeli işletme, araç ve faaliyetten yararlanan kimse bundan doğacak zarara da katlanacaktır.

Başkaları için özel tehlike taşıyan nesne, tesis, faaliyet ve işletmeleri hakimiyet alanında bulunduran kişiler, bu olgulara özgü tehlikenin gerçekleşmesinden meydana gelen zararı tazmin etmelidirler. Böyle başkalarına zarar vermeye aşırı eğilimli olan veya taşıdıkları tehlike gerçekleştiğinde nicelik ya da nitelik bakımından ağır zararlar meydana getiren, yani özel tehlike oluşturan olgulara tehlike sorumluluğu bağlanması modern sorumluluk hukukunun amaç ve hedefleri bakımından gereklidir.

Günümüz şartlarında tehlikeli olmalarına rağmen bir takım faaliyetlerin yapılması veya tesislerin işletilmesi zorunlu hale gelmiştir. Motorlu aracın işletilmesi gibi, tehlike yaratan işletme veya faaliyetlerin herhangi bir zarara yol açma ihtimallerinin çok yüksek olmasına rağmen bu tip faaliyetlerde bulunulması hukuka uygun hale getirilmiştir. Ancak yapılan faaliyetlerin hukuka uygun olmasına rağmen meydana gelecek zararlara, kendilerini koruma imkanları olmayan zarar görenlerin

katlanmalarını beklemek hakkaniyete uygun düşmeyecektir. Bu nedenle, tehlike sorumluluğu esaslarına göre, bu tür tesisleri işletenler veya faaliyette bulunanlar sadece işletme, faaliyet veya tesislerin sahip veya işletenleri olmaları sebebiyle sorumlu tutulmaktadır.

Tehlike sorumluluğunun temeli bir faaliyet veya nesneye özgü tehlikenin gerçekleşmesi olduğundan dolayı hukuk düzeni, zararlı sonuçları kaçınılmaz olan tehlikeli faaliyetlerde bulunulmasını, toplum hayatında faydalı oldukları ölçüde yasaklamaz. Ancak, bunun karşılığında, tehlikeli faaliyetin yürütülmesi dolayısıyla faaliyetten doğrudan yarar sağlayan kişiler aleyhine sorumluluk şartlarını ağırlaştırır.

Tehlike sorumluluğu halleri, başta İsviçre olmak üzere bir kısım gelişmiş ülkelerde ayrı ayrı özel kanunlarla düzenlenmiştir. Ülkemizde ise, İsviçre’de düzenlenmiş olan tehlike sorumluluğu hallerinden, sadece motorlu taşıt aracı işletenin sorumluluğu ile hava araçları işletenlerin sorumluluğu, ayrıca askeri manevralardan ve atışlardan doğan Devletin sorumluluğu tehlike sorumluluğu olarak düzenlenmiştir. İsviçre hukukunda bunların dışında elektrik tesisatları, trolleybüs ve teleferikler ile yakacak gaz ve sıvıları taşıyan boru hatları ve avcılar için özel kanunlarla tehlike sorumluluğu halleri öngörülmüştür.

Tehlike sorumluluklarının değişik zamanlarda ve farklı anlayışlarla düzenlendiği, bu yüzden aralarında birlik bulunmadığı ve yeni teknik gelişmeler karşısında da daima yetersiz kaldığı gerekçesi ile, bu düzenlemelere karşı eleştiriler gittikçe daha yoğunlaşmaktadır. Günümüzde, tehlike sorumluluğu olgularının ya genel kural ile düzenlenmesi ya da bu olguların kanuni düzenleme ile gruplandırılarak kıyas yoluyla genişletilmesi düşüncesi önemli ölçüde ağırlık kazanmıştır.

Borçlar Kanunumuzda yardımcı kişi istihdam edenler ile hayvan tutucuları için genel sebep sorumlulukları öngörülmüştür. Sabit yapı eserleri için ise, yapımındaki bozukluk veya bakımındaki eksikliğe bağlı olarak, kurtuluş delili getirme imkânı olmayan bir olağan sebep sorumluluğu hali öngörülmüştür. Yüksek tehlike taşıyan tesis, faaliyet ve işletmelerin potansiyel mağdurlarına, hakkaniyete uygun bir hukuki himaye

sağlamak için, genel bir sebep sorumluluğu kuralı öngörülmesine daha fazla ihtiyaç vardır.

Giderek endüstri toplumu özellikleri gösteren toplumumuzda, modern sorumluluk hukukunun amaç ve hedeflerini gerçekleştirebilecek bir genel tehlike kuralı düzenlemesi ile, hem özel tehlike sorumluluklarının düzenlenmesindeki büyük gecikme telafi edilmiş, hem de özel tehlike taşıyan olgular karşısındaki mağdurlara, sorumluluk hukuku himayesi sağlanmış olacaktır.

Tehlike sorumluluklarının özel durumlara yönelik olarak düzenlenmesi yoluna gidildiği takdirde, istinai hüküm mahiyetindeki bu kurallar, benzer tehlike durumlarına kıyas yoluyla uygulanamayacağından, bilim ve teknikteki gelişmelerin birlikte getireceği yeni tehlikeler karşısında yetersiz kalacaktır. Oysa tehlike sorumluluğunun bir genel kural ile düzenlenmesi halinde, genel kural ile hem sabit bir ölçü getirilmiş, hem de yeni olgulara uygun bir çözüm bulunmasına imkân verecek bir esneklik sağlanmış olacaktır. Genel tehlike kuralı ile yeni ortaya çıkan tehlikeli olgulara da rahat uygulanabilen bir hukuki düzenleme hedef alınmaktadır.

Genel tehlike kuralının temelini özel tehlike kavramı oluşturmaktadır. Genel tehlike kuralının uygulama alanı ve sınırları, hukuki güvenlik ilkesini sarsmayacak şekilde doğru belirlenmelidir. Bu, büyük ölçüde özel tehlike kavramının iyi tanımlanmasına bağlıdır. Esasen bütün genel kural ve kavramlar gibi, genel tehlike kuralının temel kavram ve ilkeleri, Yargıtay'ın denetiminde olgunlaşan mahkeme içtihatları vasıtasıyla zamanla objektif ölçü ve esaslara kavuşturulabilecektir. Tehlike sorumlulukları için genel bir tehlike olgusu öngörüldüğü takdirde, yine mahkeme içtihatları yoluyla başlangıçtaki belirsizlik ortadan kalkacak, tehlikeli faaliyet ve işletmeler kesin bir biçimde belirlenebilecektir.

Özel sorumluluk hallerinin düzenlendiği kanunlardaki olgular muhafaza edilerek, Borçlar Kanununun genel kısmına tehlike sorumluluğuna yönelik bir genel kural eklenmesi, Borçlar Hukuku sistemimizdeki eksikliği tamamlayacaktır. Çünkü, tehlike sorumluluğu öngören özel hükümlerin kıyas yoluyla genişletilmesi, özel

kanunlar tarafından öngörülemeyen benzer tehlikeli faaliyetlerden zarar görenlerin farklı kıstaslara göre sorumlu tutulmasına ve bunun sonucu olarak da benzer faaliyetlerden doğan zararların tazmininde adalete uygun olmayan çözümlere neden olabilecektir.

Tehlike sorumlularına mali sorumluluk sigortası yaptırma imkanı veren sorumluluk sınırlaması ile ilgili hükümlerin, öngörülecek genel tehlike kuralına konulması zaruri değildir. Motorlu taşıt araçları, hava taşıt işletmeleri gibi olguları düzenlerken; ayrıca idari, cezai ve mali hükümleri de öngörme durumunda bulunan kanun koyucu; her olguya özgü kurallara, bilinen sorumluluktan kurtulma ve sorumluluğun azaltılması sebeplerine, sorumluluk sınırlaması ile ilgili hükümlere; gerekiyorsa ilgili özel kanunda yer verebilir. Öte yandan, sigortacıların belli işletmelerin tehlike sorumluluğunu sigorta ederken yaptıkları sözleşmede, üzerlerine aldıkları riski o işletmeye göre tanımlamaları ve sınırlamaları mümkündür.

TBKT 70. maddede “önemli ölçüde tehlike arz eden işletme”, mahiyeti veya faaliyette kullanılan malzeme, araçlar ya da güçler göz önünde tutulduğunda bu işlerde uzman bir kişiden beklenen tüm özenin gösterilmesi durumunda bile sıkça veya ağır zararlar doğurmaya elverişli bir faaliyet olarak tanımlanmaktadır. Söz konusu maddede neden “tehlike arz eden bir faaliyet” yerine “tehlike arz eden bir işletme”den bahsedildiği anlaşılammaktadır. Madem tehlike sorumluluğu genel bir ilke olarak kabul edilmek istenmektedir, o zaman tehlike arz eden faaliyetin, bir işletmenin faaliyeti olarak sınırlandırılması doğru gözükmemektedir. Başlı başına faaliyetin tehlike arz etmesi yeterlidir. Bundan sorumlu tutulacak olan kişiler ise doğal olarak faaliyeti icra edenlerin tümüdür.

Tehlike sorumluluğu öngören genel hüküm, ya “yürütülen faaliyetin tehlikeli olması” ya da “faaliyetin yürütülmesinde ihtiyaç duyulan nesnelere tehlikeli olması” esasına dayanmaktadır. Çağımız insanının faaliyetleri sırasında özensiz ya da dikkatsiz davranmadığı, önemli ölçüde tehlikeli nesnelere kullandığı düşünülürse, tehlike sorumluluğu öngören genel hükmün uygulama şartı olarak yürütülen faaliyetin tehlikeliliği yerine faaliyetin yürütülmesinde ihtiyaç duyulan nesnelere tehlikeliliğinin

esas alınmasının daha uygun olacağı sonucuna varılabilir. Mesela, tehlike sorumluluğu öngören genel hükmün uygulama şartı olarak faaliyetin tehlikeliliğinin esas alınması, mahiyeti icabı tehlikeli sayılabilecek faaliyetlerin de tehlike sorumluluğu kapsamında değerlendirilmesine yol açar. Bir faaliyetin tehlikeli sayılabilmesi için, kitleleri etkileyebilecek sonuçlara yol açabilecek nitelikte olmasına bağlıdır. Bir faaliyetin kitleleri etkileyebilecek seri sonuçlara yol açması, yürütülmesi sırasında tehlikeli malzeme, güç ya da tesisatların kullanımına ihtiyaç göstermesine bağlıdır.

Yukarıda belirttiğimiz gerekçelere dayanarak şu sonuca ulaşmak mümkündür. Tehlikeli nesnelerin kullanılmasını gerektirmeyen işlerde, faaliyetin yürütüldüğü ortama göre, faaliyet bağımsız bir şekilde yürütülmeğe kusur sorumluluğuna, faaliyet bir işletme dahilinde yürütülmeğe işletme sorumluluğuna tâbi tutulması gerekir. TBKT md. 70/I tarafından genel hükmün uygulama şartı olarak “faaliyetin tehlikeliliği” ölçütünün esas alınması, tehlike sorumluluğunun uygulama alanını kusur sorumluluğu ve işletme sorumluluğu aleyhine aşırı genişletir. Bu maddede esas alınan “faaliyetin tehlikeliliği” terimi, “faaliyetin yürütülmesinde ihtiyaç duyulan nesnelerin tehlikeliliği” terimi olarak kaleme alınmalıdır. Bu şekilde, tehlikeli tüm faaliyetlere ilişkin değil, yürütülmesi sırasında tehlikeli nesnelerin kullanılmasını gerektiren faaliyetlere ilişkin genel bir kural elde edilir. Çünkü tehlike, tehlikeli faaliyetin mahiyetine ilişkin bir değerlendirme oluşturmadığı takdirde, faaliyetin kendisine değil, faaliyet için gerekli olan malzemelerin, araçların ya da güçlerin bünyesinde taşıdığı risklere yani tehlikeli olgulara bağlanmış hukukî bir değerlendirme niteliği kazanacaktır.

KAYNAKLAR

Adalet Bakanlığı Türk Borçlar Kanunu Tasarısı, Ankara Açık Ceza İnfaz Kurumu Matbaası, Ankara, 2008.

AKYOL, Şener, **İsviçre Federal Mahkemesi Kararları**, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1980.

ANTALYA, Gökhan, **Türk Medeni Kanunu**, Alkım Yayınları, İstanbul, 2002.

ATAAY, Aytekin, **Borçlar Hukukunun Genel Teorisi**, 3. Baskı, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1981.

ATAMER, Yeşim M., “Revize Edilmiş Türk Borçlar Kanunu Tasarısına İlişkin Değerlendirme ve Teklifler”, **Hukuki Perspektifler Dergisi**, Sayı 6, Mayıs, 2006.

AYAN, Mehmet, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 3. Baskı, Mimoza Yayınları, Konya, 2002.

BOLATOĞLU, Bolat, **Karayolları Trafik Kanununa Göre Motorlu Araç İşletenlerin Hukuki Sorumluluğu**, Kazancı Hukuk Yayınları, Ankara, 1981.

BOZER, Ali, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, Dayınlarlı Yayıncılık, Ankara, 2002.

BURCUOĞLU, Haluk, “Türk Borçlar Kanunu Tasarısına Genel Bir Bakış”, **Günüşiği Dergisi**, Nisan, 2005.

BÜYÜKSAGİŞ, Erdem, “Tehlike Esasına Dayanan Genel Sorumluluk Kuralı Üzerine Eleştirel Değerlendirmeler”, **Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt 8, Sayı 1, 2006.

DERYAL, Yahya, **Tüketici Hukuku**, Seçkin Yayınları, Ankara, 2004.

DESCHENAUX, Henri/ TERCIER, Pierre; çeviren Salim Özdemir; **Sorumluluk Hukuku**; Kadioğlu Matbaası, Ankara, 1983.

EREN, Fikret, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 8. Bası, Beta Yayınları, İstanbul, 2003.

EREN, Fikret, **Sorumluluk Hukuku Açısından Uygun İliyet Bağı Teorisi**, Ankara, 1975.

FEYZİOğLU, Feyzi Necmeddin, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 2. Baskı, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1976.

GÖKCAN, Hasan Tahsin, **Hukukumuzda Haksız Fiil Sorumluluğu ve Tazminat Davaları**, Birinci Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2003.

GÖKCAN, Hasan Tahsin/KAYMAZ, Seydi, **Karayolları Trafik Kanununa Göre Hukuki Sorumluluk Tazminat-Sigorta-Rücu Davaları ve Trafik Suçları**, 3. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2005.

GÜNAY, Erhan, **Uygulamada Trafik Kazalarında Kusur**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2004.

GÜRSOY, Kemal Tahir, **İsviçre Hukukunda Trafik Kazalarından Doğan Hukuki Sorumluluğun Anahatları**, Sevinç Matbaası, Ankara, 1974.

HATEMİ, Hüseyin, **Sözleşme-Dışı Sorumluluk Hukuku**, Filiz Kitapevi, İstanbul, 1994.

HAVUTÇU, Ayşe/ GÖKYAYLA, Emre; **Uygulamada 2918 Sayılı Karayolları Trafik Kanununa Göre Hukuki Sorumluluk**, Seçkin Yayınevi, Ankara, 1999.

HELVACI, İlhan, **Çevrenin Kirletilmesinden Doğan Zararlardan Hukuki Sorumluluk**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1989.

KADIOĞLU, Kamil, **Gerekçeli ve Açıklamalı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun**, Turhan Kitabevi, 2. Baskı, Ankara, 2005.

KARAHASAN, Mustafa Reşit, **Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, Beta Yayınları, İstanbul, 2003.

KARAHASAN, Mustafa Reşit, **Sorumluluk ve Tazminat Hukuku**, Sevinç Matbaası, Ankara, 1981.

KAYAR, İsmail, **Borçlar Hukuku**, Beşinci Baskı, Detay Yayıncılık, Ankara, 2004.

KILIÇOĞLU, Ahmet M., **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 7. Bası, Turhan Kitabevi, Ankara, 2006.

KILIÇOĞLU, Mustafa, **Sorumluluk Hukuku**, Turhan Yayınları, Ankara, 2002.

KILIÇOĞLU, Mustafa, **Tazminat Hukuku**, Legal Kitabevi, 2. bası, İstanbul, 2006.

OĞUZMAN, M. Kemal/ ÖZ, Turgut, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 3. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2000.

OFTİNGER, Karl/ JEANPRETRE, Raymond, çeviren Kemal Dayındarlı; **Borçlar Kanununun Genel Kısımına İlişkin Federal Mahkeme İçtihatları**; 2. bası; Kadioğlu Matbaası, Ankara, 1980.

ÖNEN, Turgut, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 5. Baskı, Yargı Yayınları, Ankara, 1999.

ÖZEL, Çağlar, “Sözleşme Dışı Sorumlulukta Yansıma Zarar ve Giderimine İlişkin Bazı Düşünceler”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, cilt 50, sayı 4, 2001.

REİSOĞLU, Safa, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 17. Bası, Beta Yayınları, İstanbul, 2005.

SAYMEN, Ferit H./ ELBİR, Halid K.; **Türk Borçlar Hukuku Umumi Hükümler**, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1965.

SCHWARZ, Andreas B.; çeviren Dr. Bülent Davran, **Borçlar Hukuku Dersleri**, Kardeşler Basımevi, İstanbul, 1948.

ŞENYÜZ, Doğan, **Borçlar Hukuku**, Ezgi Kitabevi, Bursa, 2003 .

TANDOĞAN, Haluk; **Kusura Dayanmayan Sözleşme Dışı Sorumluluk Hukuku**; Turhan Kitabevi; Ankara, 1981.

TEKİNAY, Selahattin Sulhi/ AKMAN Sermet/ BURCUOĞLU Haluk/ ALTOP Atilla, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 7. bası, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1993.

TİFTİK, Mustafa, **Tehlike Sorumluluğunun Ayırıcı Özelliği ve Türk Hukukunda Tehlike Sorumluluklarının Genel Kural ile Düzenlenmesi Sorunu**, 2. Bası, Atatürk Üniversitesi Basımevi, Erzurum, 1997.

TUNÇOMAĞ, Kenan, **Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, Cilt I, 6. Bası, Sermet Matbaası, İstanbul, 1976.

UYGUR, Turgut, **Sorumluluk ve Tazminat Hukuku**, Cilt 3, 2. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2003.

VELİDEDEOĞLU, Hıfzı Veldet/ ÖZDEMİR, Refet, **Türk Borçlar Kanunu Şerhi**, Yargıtay Yayınları, Ankara, 1987.

VON TUHR, Andreas, çeviren Cevat Edege, **Borçlar Hukukunun Umumi Kısmı**, Olgaç Matbaası, Ankara, 1983.

YAVUZ, Cevdet/ÖZEN, Burak/ACAR, Faruk, **Borçlar Hukuku Dersleri**, 5. Baskı, Beta Yayınları, İstanbul, 2007.

YILMAZ, Hamdi, **Karayolu Trafik Kanununda Zararın Paylaştırılması**, 1. Bası, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 1995.

ZEVKLİLER, Aydın/ AYDOĞDU, Murat, **Tüketicinin Korunması Hukuku**, 3. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2004.

ZEYNELOĞLU, Ahmet, **Karayolları Trafik Kanunu ve İlgili Mevzuat**, Yetkin Yayınları, Ankara, 1986.

Kazancı Bilişim ve İctihat Programları.

<http://tsrsb.org.tr/private/trk/sayi21/mevzuat.htm>, et. 20.01.2009.

<http://tdkterim.gov.tr/bts/?kategori=veritbn&kelimesec=210868>, et. 23.01.2009.

<http://tdkterim.gov.tr/bts/?kategori=veritbn&kelimesec=232427>, et. 23.01.2009.

http://www.turkhukusitesi.com/makale_287.htm, e.t. (29.01.2009)